STRIPSCHRIFT

BLAKE EN MORTIMER
GOUDEN BOEKJES

NUMMER 358 • €5,90

DON LAWRENCE

DON LAWRENCE

→ REDACTIO

Het had zo'n bijzonder moment kunnen zijn: Dick Matena krijgt uit handen van staatssecretaris Medy van der Laan de Bronzen Adhemar 2003 tijdens de Stripgidsdagen in Turnhout afgelopen december. Voor het eerst sinds mensenheugenis zou er een lid van het Nederlandse kabinet een officiële stripprijs overhandigen. En dan nog wel een Vlaamse prijs, waaraan bovendien voor de eerste keer een geldprijs verbonden zat. Organisator Patrick van Gompel had nog wel zo goed geoefend, vertelde hij trots in Turnhout: 'Hierbij kondig ik aan, de Nederlandse staatssecretaris van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur: Mevrouw Medy C. van der Laan.' Maar ze belde op het laatste moment af. Mevrouw Medy C. van der Laan bracht het weekeinde door temidden van haar gezin, zo vertelde haar vervanger, de Nederlandse ambassadeur in België Antoine van Dongen. Hoewel die zich niet onverdienstelijk kweet van zijn taak, sprak menigeen er schande van. In ieder geval was het een gemiste kans. Nu maar kijken of ze haar geschonden blazoen in de stripwereld kan goedmaken. Dit jaar zijn er kansen te over: het Nederlands Stripmuseum in Groningen gaat bij voorbeeld eindelijk open, de Boekenweek besteedt aandacht aan de Franse strip en er worden weer talloze prijzen uitgereikt tijdens de ambitieuze Stripdagen Haarlem en de opgeleefde Stripdagen van Het Stripschap in Archeon. Misschien kan ze zelfs nog een rol spelen in de postume uitreiking van het lintje aan de helaas eind vorig jaar overleden Don Lawrence. In dit nummer staat de redactie uitgebreid stil bij zijn dood en herdenken we tevens het overlijden van Eddy Ryssack.

FOTO WILLEM NABER

Dick Matena wint Bronzen Adhemar

Op 13 december 2003 nam Dick Matena tijdens de Turnhoutse Stripdagen de Bronzen Adhemar in ontvangst. Na afloop was er een mooi fotomoment met van links naar rechts Patrick van Gompel (voorzitter van de Bronzen Adhemar Stichting), Dick Matena, Marten Toonder en Marc Sleen. AvO

→ OMSLAG

Om het omslag staat deze keer – hoe kan het anders – Don Lawrence centraal. Het betreft de tekening die Lawrence maakte voor het album De werelden van Don Lawrence - Storm *van uitgeverij Big Balloon uit 1991. Don Lawrence speelt voor God en blaast zijn helden op weg naar een onzekere toekomst. Oorspronkelijk had de stripmaker de hiernaast afgebeelde tekening voor de cover bestemd, maar nadat de redactie afkeurend reageerde is hij uiteindelijk op de achterkant van het album terechtgekomen.*

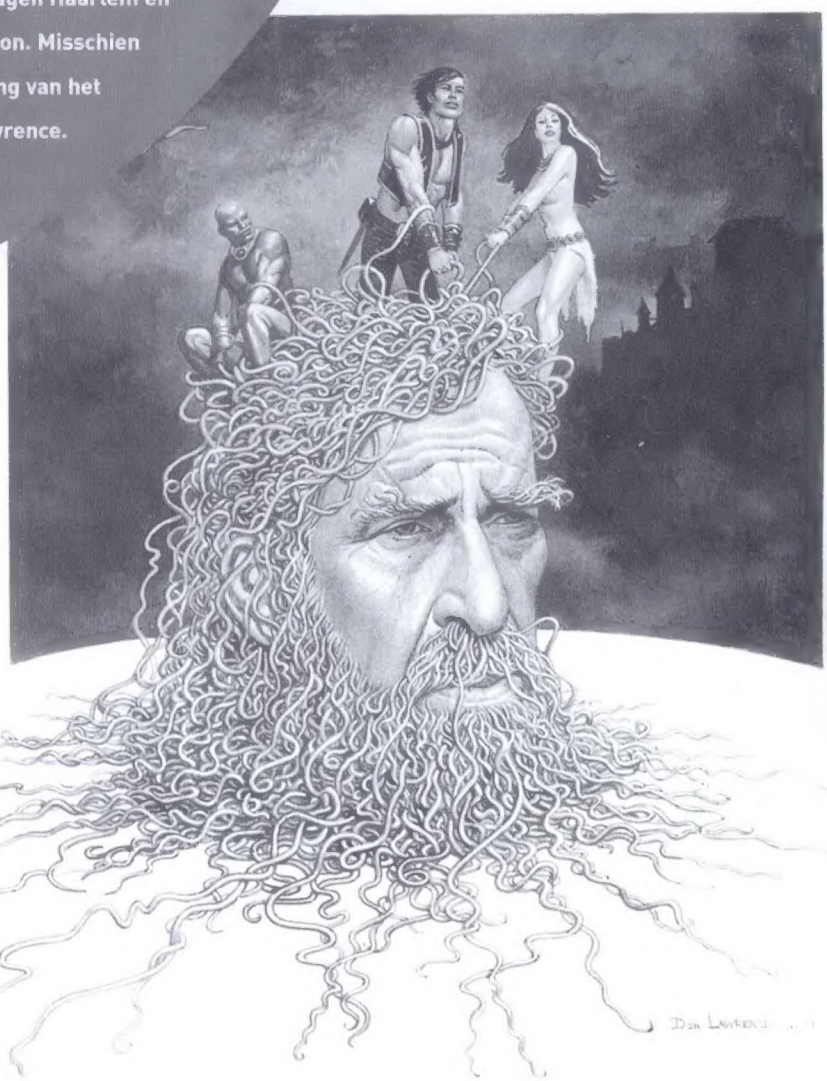

INGEZONDEN MEDEDELING

Een uniek fenomeen uit de Stripwereld is ons ontvallen:

Don Lawrence

Schilder van Storm
Schepper van Schoonheid

Het Bestuur van Het Nederlands Stripmuseum

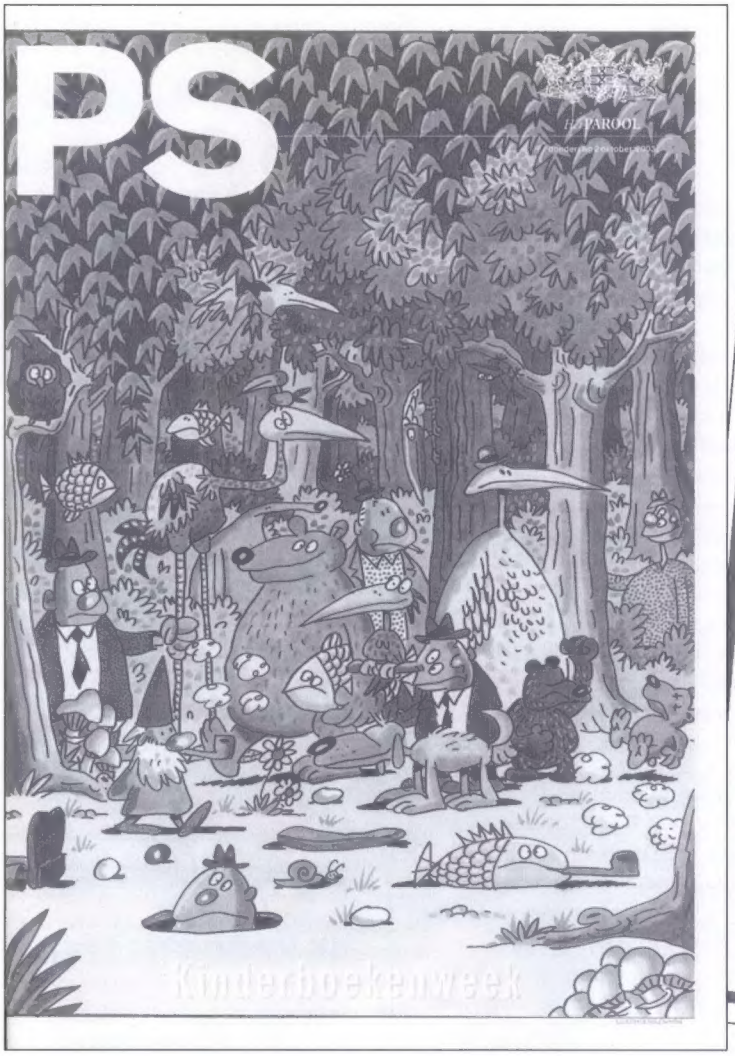

PS
SPORT
Het PAROOL
maandag 10 november 200
DIT IS TOCH EEN PRACHTIG COMPROMIS ?
WAT VALT ER NU NOG TE MEKKEREN ?!
FLORIS ZEGT DAT CATAMARAN-ROEIEN GEEN OLYMPISCHE DISCIPLINE IS...
Olympische stoelendans

INHOUD

2 ACTUA

10 DON LAWRENCE
Martin Lodewijk & Liam Sharp

14 ARCHIEF→ DON LAWRENCE
Rudy Vrooman & Rob van Bavel

22 HALLO, APELDOORN HIER...
Ger Apeldoorn

24 YVES SENTE
Geert de Weyer

30 GOUDEN BOEKJES
Pieter van Cleef & Rik Sanders

33 BITS & PIECES
Ben Bits

34 DE BOVENTOON

40 HEINZ SERVICE SPREAD

44 INDEX JAARGANG 35
Arco van Os

Paroolstrips

Het Parool is stripliefhebbers zeker goedgezind. Dagelijks is er te genieten van Gerard Reve's *De avonden* door Dick Matena, *Single* van Hanco Kolk en Peter de Wit, *Dirkjan* van Mark Retera, *Dagelijks leven* van Peter van Straaten en bovenal de kijk op het tv-aanbod van *Piet & Riet van de Buis* van Hein de Kort. Daarnaast zijn er regelmatig bijdragen van stripmakers in de PS-bijlage (zie hierboven). Zeer vermeldenswaard waren de afgelopen tijd omslagen van René Windig ter gelegenheid van de Kinderboekenweek en van Gerrit de Jager over de chaos en anarchie rond de beslissing welke Nederlandse boten de roeibond afvaardigt naar de Olympische Spelen in Athene dit jaar.
AvO

Sigmund niet bij Nova

Het televisieprogramma *Nova* brengt sinds kort dagelijks een animatie op de buis van *Het Parool*-cartoonist Joep Bertrams. De oorspronkelijke plannen - waarover *Stripschrift* al eerder schreef - gingen uit van een geanimeerd optreden van psychiater Sigmund van Peter de Wit. Er werden op eigen kosten zelfs al drie pilots gemaakt door Comic House in Oosterbeek. Hans Buying van Comic House zegt hierover op *Stripnet Stripliefhebbersforum*: 'Toenmalig hoofdredacteur Rik Rensen vond het idee goed genoeg, maar toen de plannen zouden worden geconcretiseerd stortte echter de hele nieuwe formule van *Nova* in. Felix Rottenberg en Matthijs van Nieuwkerk vertrokken. En even later ging Rensen ook door de zijdeur af. (...) Rensens opvolger Carel Kuyl bezwoer me afgelopen zomer nog dat ons animatieplan nog altijd onverkort leefde, maar dat ik geduld moest hebben. Ik zegde dat toe en beloofde de tijd te zullen gebruiken om te zien of er een aanvullende subsidie voor het idee kon worden getoucheerd. Nu blijkt echter dat Kuyl, terwijl ik volop met de subsidie-aanvraag bezig ben, mijn idee met Joep Bertrams op de buis brengt. Niet chique van *Nova*, vervelend voor Peter de Wit en bitter voor mij, omdat er veel energie in het ontwikkelen van het idee zit. Energie die nu door Carel Kuyl wordt verzilverd.' AvO

JAN BOGERTS

Politiek in Prent 2003

Peter van Straaten is winnaar geworden van de Inktspotprijs 2003 met een cartoon over Mabel Wisse Smit (*Vrij Nederland*, 11-10-2003). Het is de derde keer dat Van Straaten deze prijs voor de beste politieke prent in de wacht heeft gesleept. Nu zijn jury-uitslagen vaak betwistbaar, en dat geldt voor deze ook. Wie het bijbehorende boek *Politiek in Prent 2003* erop naslaat, waarin cartoons van 26 tekenaars van de landelijke en regionale pers zijn opgenomen, ziet dat naast de bekende tekenaars er steeds meer nieuwe gezichten opduiken, zoals Mirjam Vissers (*Gooi- en Eemlander, Opzij*), Raymond Hendriks (pseudoniem 'trik', publiceert in *Targets* en *De Groene Amsterdammer*), Marijn (*Eindhovens Dagblad*), Berend J. Vonk (*Trouw*) en Djanko (*Rotterdams Dagblad*).

Jammer dat de jury de vernieuwende keuze van vorig jaar - toen 'jongeling' Bas van der Schot won - niet heeft doorgetrokken en weer voor een bekende naam heeft gekozen. Een verjonging van de jury voor de editie van 2004 zou wellicht uitkomst bieden.

Opmerkelijk is nog dezelfde grap die Farhad Foroutanian en Teo Gootjes maakten: beiden laten een Palestijn en een Israëlier elkaar ontmoeten, elk met een zelfmoordbom. Twee zielen, één gedachte en allebei gepubliceerd in *Rotterdams Dagblad*.

Politiek in Prent 2003 (ISBN 90-77496-01-7), werd samengesteld door Hans IJsselstein Mulder en Ariane de Ranitz, kost €12,50 en telt 96 pagina's. Met als gasttekenaar Marnix Rueb van *Haagse Harry*. RS

Kuifje 75 jaar

Het zal niemand ontgaan zijn: Kuifje viert dit jaar zijn 75e verjaardag. De media besteedden volop aandacht aan het feit dat op 10 januari 1929 de Brusselse reporter op de trein naar de Sovjet-Unie stapte voor zijn allereerste avontuur. De viering van dit jubileumjaar leverde alvast de volgende noemenswaardige wapenfeiten op:

- De feestelijke presentatie op 17 december in het Koninklijk Paleis in Brussel van het boek *Met de kroontjespen. 11 verhalen over Kuifje in het land van de Koning der Belgen* (Lannoo/Moulinsart 2003, €24). Het boek bevat elf novellen van Belgische literatoren (en een voorwoord van Cees Nooteboom). Zij hebben zich laten inspireren door *Kuifje*-personages, waarbij als tweede voorwaarde gold dat de auteurs hun verhalen moesten laten afspelen langs het Koninklijk Tracé, een wandelroute die dwars door het centrum van Brussel loopt, van Laken tot het Justitiepaleis. Het project is niet alleen opgezet omdat Kuifje 75 jaar 'oud' is, maar ook met oog op de 70e geboortedag van Koning Albert II dit jaar. Hij nam dan ook samen met Koningin Paola van België het eerste exemplaar in ontvangst. De koning bestempelde in zijn dankwoord Kuifje als één van de belangrijkste ambassadeurs van België. Dat had hij zelf vastgesteld tijdens zijn reizen in de wereld.

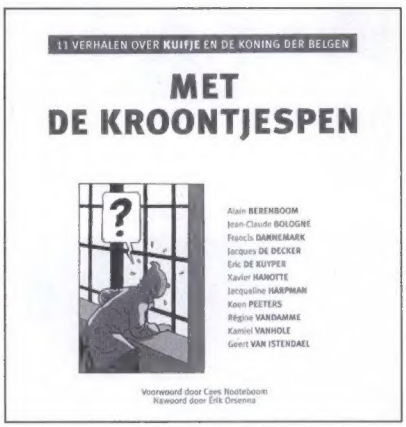

- Het slaan van de zilveren Kuifje-munt van tien euro. In een oplage van 50.000 stuks, te bestellen via **www.treasury.fgov.be** of bij de Belgische Munt. Je betaalt wel €31!
- Het verschijnen van complete 'Kuifje-edities' van de Belgische kranten *Het Belang van Limburg* en *De Gazet van Antwerpen* (9 januari). Ook het Franse opinieblad *Le Figaro* bracht trouwens een themanummer over Kuifje uit. En voor het zaterdagbijvoegsel van *De Volkskrant* (10 januari) bezocht journalist Marc van den Broek het Schotse eiland Isle of Arran om een reconstructie te maken van *Kuifje en de Zwarte Rotsen.*
- Een herziene versie van *Kuifje en de Alfakunst* met een aantal extra 'teruggevonden' opzetjes.
- Een aankondiging dat Het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal op 18 mei een geheel nieuw ingerichte ruimte opent, gewijd aan Georges Remi.
- De publicatie van het boek *Hergé. Zoon van Kuifje* van stripmaker Benoît Peeters (Atlas).
- De emissie van een nieuwe Kuifje-postzegel in België (met Kuifje en de maan) op 15 maart.
- Het aankomende zomer uitbrengen van een Kuifje-lijn voor de schoolgaande jeugd door uitgeverij Lannoo: van rugzak tot pennenset.
- En dan nog de extra belangstelling die de expositie *Met Kuifje naar de Inca's* kreeg. Nog te zien tot en met 29 augustus in het Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden. TdK/RS

S&W en het stervende stripblad

Na tien jaar en een beetje is het gedaan met het weekblad Suske en Wiske. *Er blijkt onvoldoende animo onder de jeugd te bestaan om het wekelijks stripblad rendabel te houden. Trouwe lezers van het blad zullen trouwens naar de winkel moeten voor de albums om te weten hoe hun vervolgverhalen aflopen. Liefst vier verhalen worden halverwege rücksichtslos beëindigd (zonder een vermelding 'wordt vervolgd' gelukkig). Waarschijnlijk om dit te compenseren staan er diverse prijsvragen in het laatste nummer. Op stripbladengebied vervolgt het verhaal van de tien kleine negertjes zich dus... TdK*

Dvd's vol met Roodbaard

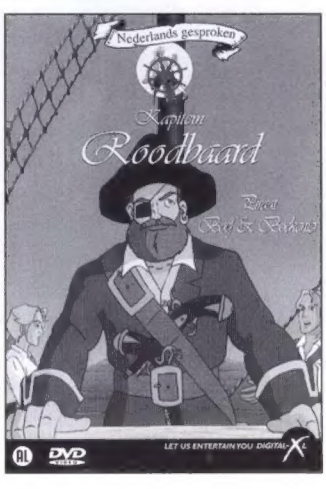

Voor slechts een meerprijs van enkele euro's krijg je als *Roodbaard*-koper bij twee albums een dvd. De dvd's bevatten ieder zes afleveringen van 26 minuten en volgen in grote lijnen de albumverhalen. Hoewel de tekeningen in niets op die van de albums lijken is het toch wel leuk om verhalen als *Het spookschip* of *Het dodemanseiland* ineens tot leven te zien komen. De dvd's zitten bij deel 33 (*Het geheim van Elisa Davis 1*) en bij deel 5 uit de reeks 'jonge jaren' (*De muiters van Port-Royal*). TdK

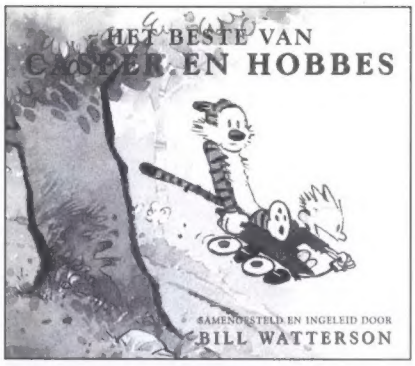

Dag Casper en Hobbes!

Het is volbracht. Uitgeverij Big Balloon heeft de serie Casper en Hobbes *over het inventieve rotjochie en zijn imaginair-levensechte knuffel Hobbes afgesloten met een fraaie blik achter de schermen. In het speciale album* Het beste van Casper en Hobbes *(ISBN 90-5425-658-3) heeft maker Bill Watterson een bloemlezing samengesteld uit tien jaar zondagafleveringen voor Amerikaanse kranten. Op iedere linker pagina staat een facsimile-afdruk van de originele zwart/wit-pagina; op de rechter pronkt het uiteindelijk kleurenresultaat in de Nederlandse vertaling. Watterson licht bij elke aflevering toe hoe deze tot stand is gekomen. Bovendien vertelt de Amerikaan in het begeleidend voorwoord hoe hij zijn carrière als succesvolle tekenaar van deze geniale krantenstrip heeft beleefd. Een afkeer van de zakelijke beslommeringen (vooral de merchandising) en het gevoel het creatieve hoogtepunt te hebben bereikt, deden hem besluiten een punt achter* Casper en Hobbes *te zetten. Watterson schildert tegenwoordig.*
Big Balloon heeft de strip in Nederland op een consciëntieuze manier uitgebracht en sluit met dit speciale album (naast de gangbare dertien delen) toch ook zelf een geschiedenis als actieve stripuitgeverij af. De uitgever heeft vijf exemplaren ter waarde van €9,25 ter beschikking gesteld aan lezers van Stripschrift. Wie ons verblijdt met een mooie kaart aan onze postbus maakt kans op een exemplaar (digitaal mag ook: casper@stripschrift. nl). *RS*

In petto

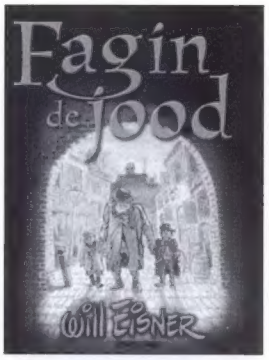

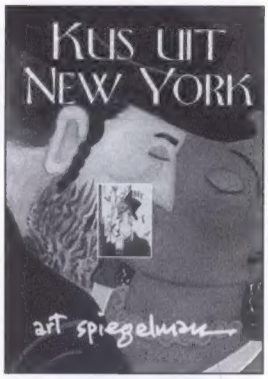

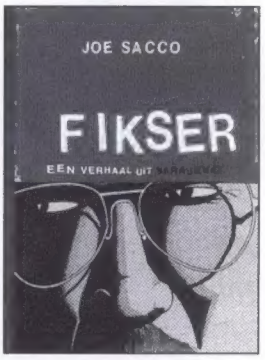

Liefhebbers van het werk van Will Eisner opgelet: Atlas heeft de Nederlandse uitgeefrechten van zijn oeuvre verworven. In de heuse Will Eisner-bibliotheek verschijnt deze maand als eerste deel *Fagin de Jood*. Ander opmerkelijk nieuws over wat Nederlandse stripuitgevers in 2004 gaan doen, komt van Voor de wind kracht 10, de uitgever van het erotisch stripmagazine *Penthouse Comix* èn de stripinformatiekrant *Xtra* die vorig jaar één keer in combinatie met gedumpte stripalbums is uitgebracht. 'Hiermee willen we doorgaan', zegt redacteur Esther Gasseling. 'Bovendien gaan we er een fondslijst aan koppelen waarin we beeldromans voor volwassenen uitbrengen.' Gasselink houdt zich liever nog even op de vlakte, al wil ze wel de eerste uitgave meedelen: *The Diary of a Teenage Girl* van de Amerikaanse medisch tekenares Phoebe Gloeckner. In dit in de VS omstreden dagboek – een combinatie van tekst en strip – gaat Gloeckner in op de ontdekking van haar seksualiteit, waarbij ze bij voorbeeld vertelt hoe ze een relatie krijgt met de vriend van haar moeder.
Oog & Blik heeft, al dan niet in coöperatie met andere uitgevers zoals Atlas, De Harmonie, Sherpa en Drawn & Quarterly, voor het eerste halfjaar van 2004 een ambitieus programma uitgezet. Een paar krenten uit de pap: van Art Spiegelman verschijnt een herdruk van *Maus* en het boek *Kus uit New York* over zijn tijd bij *The New Yorker* (mei). In maart komen de eerste twee delen van *Victor Vallei* uit, de strip van Stanislas die in *Sjosji* werd gepubliceerd. Verwachtingsvol kijken we verder uit naar de Nederlandse debuten van Joe Sacco met *Fikser. Een verhaal uit Sarajevo* (zie *Stripschrift 249*), de Canadese tekenaar Michel Rabagliati (*Pauls zomerbaantje*: februari) en *Isaac de piraat* van Christophe Blain (april, zie *Stripschrift 347*). Dat geldt evenzeer voor de debuten van *Rode Khmer* (Sera) en het alomgeprezen *Blankets* van Craig Thompson.Qua Nederlandse makelij staat in mei het tweede deel van Peter van Dongens *Rampokan* op stapel, plus deel drie van Marcel Ruijers' *Troglodytes*. Ook is er het debuut van Wijtsma (*Getekend*: een geschilderde strip), ziet de bundel van alle zwart/wit-pagina's van *Gutsman* (Erik Kriek) het licht (plus een 'officiele bootleg van deel 1) en heeft het duo Maaike Hartjes/Mark Hendriks het reisverslag *Hong Kong* gemaakt.
Voorts brengt Oog & Blik een aantal koffietafelboeken uit van Joost Swarte, Dupuy & Berberian, Ever Meulen en Robert Crumb (waarvan een geïllustreerde bundel verschijnt met verhalen van Kafka). En er liggen diverse herdrukken op de persen van onder andere *Heinz*, *Mijnheer Johan* en *Vuren* van Lorenzo Mattotti.
De Harmonie publiceert zelf nog in juni een nieuwe pocket van Gummbah (*Zo, vork!*) en gaat met de Engelse bundel *Fokke & Sukke: introduce themselves* de grens over. In het najaar staan er kalenders in de planning van Zak, Peter van Straaten en Peter de Wit & Hanco Kolk. RS

→ GAS EN LICHT

DOOR **RIK SANDERS**

Trojaans paard

Memory Magazine **is een informatief-luchtig tijdschrift voor HEAO-studenten en afgestudeerden. Hoofdredacteur Jeroen Mirck (bekend als medewerker van *Stripschrift*) heeft na zijn aantreden een frisse wind door het blad laten waaien. Dat betekent: extra strips! De huisstrip *Eefje Wentelteefje* van Jeroen de Leijer heeft sinds het eerste nummer van dit jaar gezelschap gekregen van *Esther Verkest* (Kim Duchateau) en *Het zijn de klijne dingen die het doen* (Bert van der Meij; stond voorheen in het weekblad *Suske en Wiske*).**

rik.sanders@stripschrift.nl

BERT VAN DER MEIJ

NATUURLIJK PUBLICEREN (STRIP)TEKENAARS AL VAN OUDSHER HUN WERK IN DIVERSE KRANTEN EN TIJDSCHRIFTEN, MAAR SINDS DE VOORPUBLICATIEMOGELIJKHEDEN IN REGULIERE STRIPWEEKBLADEN IN NEDERLAND VERSCHRAALD ZIJN - ALLEEN **DONALD DUCK**, **TINA** EN DE MALMBERG-BLADEN ALS **TAPTOE** RESTEREN NOG - VERSNIPPERT HET AANBOD MEER DAN OOIT. IN WELKE BLADEN IS IN VREDESNAAM WERK VAN EN OVER DIE AUTEURS TE VINDEN? EN HOE KRIJG JE DAT ALLEMAAL OP JE NETVLIES? STRIPSCHRIFT BRENGT REGELMATIG LICHT IN DE DUISTERNIS EN MAAKT OVERZICHTELIJK WAAR AL DIE LIEVELINGSAUTEURS HUN GAS EN LICHT VAN BETALEN. TIPS VOOR DEZE RUBRIEK WORDEN ZEER OP PRIJS GESTELD.

Agent 327 en Olga Lawina in 3D

Al een tijdje uit, maar te mooi om niet af te beelden, Agent 327 en zijn *side kick* Olga Lawina, gemaakt door Parastone. Te verkrijgen in elke zichzelf respecterende stripspeciaalzaak. Grutjesnogantoe! AvO

Don Lawrence op video

Wie na het overlijden van Don Lawrence nog eens wil zien hoe de man leefde en werkte kan dat doen door *Videoballoon 3* aan te schaffen van Crawfurd Film & Video.
In deze drie uur durende film vertelt Don zelf op video over zijn carrière en over de ontwikkeling van zijn stijl. Tevens komen veel bekenden aan het woord, zoals Martin Lodewijk, Dick Matena en vele anderen. Een fantastisch kijkje in de keuken van een professional!
De band is te bestellen door €34 (inclusief verzendkosten) over te maken op gironummer 4647995 ten name van Crawfurd te Culemborg, onder vermelding van Videoballoon 3: Don Lawrence.
AvO
Meer info: *www.stripgalerie.nl*

Michel Vaillant op het witte doek

Op 4 maart gaat dan eindelijk – na twee keer te zijn uitgesteld – de *Michel Vaillant*-film in première. Vorig jaar zijn tijdens de beroemde 24-uursrace van Le Mans diverse opnamen gemaakt die in de film zijn verwerkt. Zo kon het dus gebeuren dat je rustig tv-kijkend opeens Leader-wagens in beeld zag verschijnen. We zijn benieuwd naar het definitieve eindresultaat! AvO

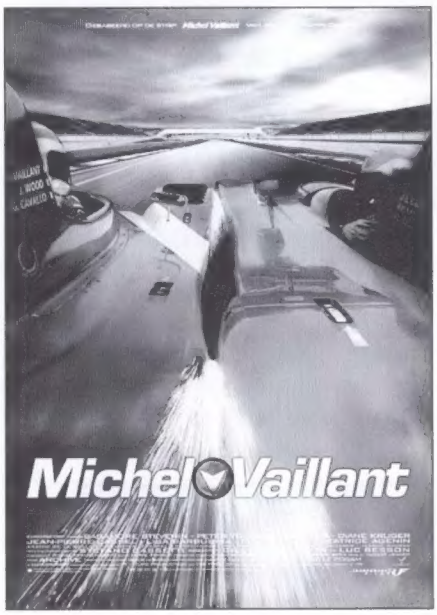

A D V E R T E N T I E

ZEEUWS VEILINGHUIS

STRIPBOEKENVEILING FEBRUARI 2004

Meer dan 10.000 strips, w.o. oud, nieuw, gesigneerd, gelimiteerd, 1e drukken, enz.

Catalogus:
www.zeeuwsveilinghuis.nl

Veilingdatum en tijd:
Donderdag 12 februari 2004, aanvang 13.30 uur.

Kijkdagen:

Za 7 Februari	10.00 – 16.00 uur
Ma 9 Februari	10.00 – 18.00 uur
Di 10 Februari	10.00 – 20.00 uur
Wo 11 Februari	10.00 – 18.00 uur
Do 12 Februari	10.00 – 12.00 uur

Zeeuws Veilinghuis, Herengracht 74, 4331 PX
Middelburg. Tel. 0118-650680, fax 0118-650682

Stripschrifts Stripmonument 2003

Redactie en medewerkers van *Stripschrift* hebben begin dit jaar een Top 10 samengesteld van de beste stripalbums, verschenen in 2003. Aangezien we wel van spanning houden vermelden we ze hier van onder naar boven, voorzien van enkele uitspraken van de jury.

10. *Blake en Mortimer 16: De sarcofagen van het 6e continent 1: De universele dreiging* (Juillard/Sente, Blake et Mortimer)
'Brengt de sfeer van de koude oorlog perfect terug.'

9. *Dirkjan 7* (Retera, Silvester)
'Constant balancerend op de grens van meligheid en genialiteit.'

8. *Donjon Zenit 1: Eendenhart* (Trondheim/Sfar, M)
'Flink gehyped, maar wel erg leuk.'

7. *Ventilatoren* (Seth, Oog en Blik/Harmonie)
'Boeit van begin tot einde, bijna 200 pagina's lang',
'Prachtige melancholie'.

6. *De kat van de rabbijn 1: Het bar mitswa* (Sfar, Atlas)
'Een filosofisch eiland in het stripaanbod van 2003',
'Intellectueel misschien, maar wel met een hart'.

5. *Meneer Johan 6: Een doos teveel* (Dupuy/Berberian, Dupuis)
'Verfijnde humor en treffende karikaturen van echte mensen.'

4. *Gilles de Geus 9: 90-60-90* (Kolk/De Wit, Silvester)
'Precies de juiste camerastandpunten met nooit een plaatje of tekstballonnetje teveel.'

3. *Agent 327 18: Het oor van Gogh* (Lodewijk, M)
'Misschien wel de beste Agent ooit, en Lodewijk is nog lang niet uitverteld.'

2. *Persepolis 2* (Satrapi, Atlas)
'Aangrijpend is het enige juiste woord', 'Vakkundig gemaakte vertelling', 'Deze strip verdient veel meer media-aandacht'.

Voor de bekendmaking van de winnaar van *Stripschrifts Stripmonument 2003* moet u een bladzijde omslaan, want – zoals we hierboven al schreven – we houden wel van een beetje spanning!

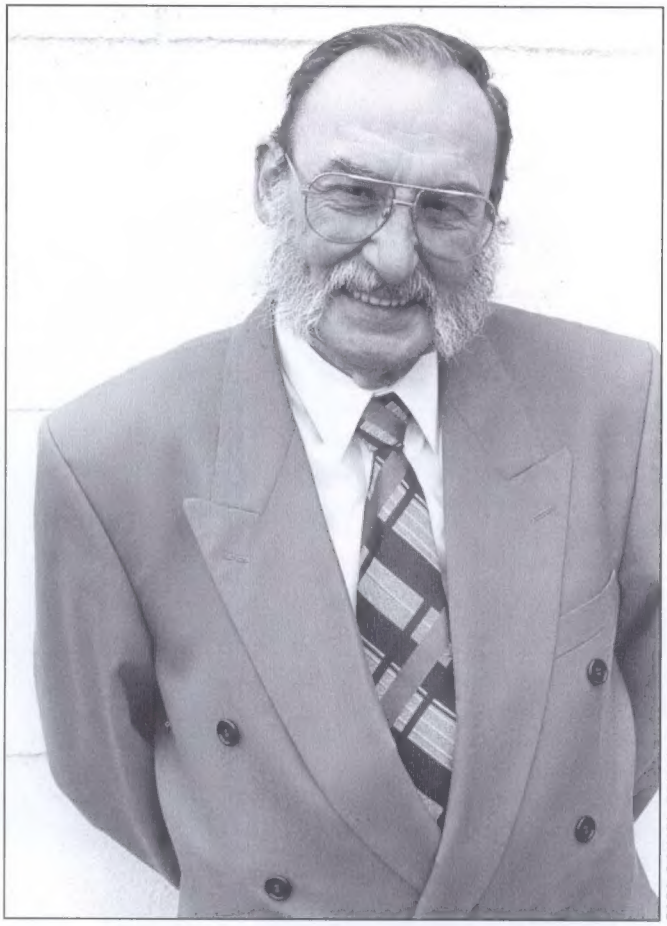

FOTO DANIEL FOUSS

Eddy Ryssack
1928 - 2004

Het jaar werd al slecht ingezet. Eerst bereikte ons het bericht van het overlijden van Don Lawrence. Op 8 januari, kwam de melding dat ook Eddy Ryssack was heengegaan. Hij is 75 jaar oud geworden.

Ik ontmoette Ryssack voor het eerst in het midden van de jaren zeventig, toen ik voor Eppo *mocht werken. In het team dat strips klaarstoomde voor dat blad, zaten enkele illustere Belgen waarvan ik het werk al kende uit mijn jeugdjaren: Berck, René Follet en Ryssack.*

Naar de strips van Ryssack was het altijd uitkijken. Meestal kwamen ze maar één keer per jaar in Robbedoes, *namelijk in de feestnummers. Natuurlijk had hij* Petrus Kwispedol *al gemaakt aan het eind van de jaren vijftig, maar na die reeks, stopgezet na het verdwijnen van de scenarist, zag en hoorde je niets meer van hem. Op die paar korte verhaaltjes en enkele illustraties na. Begin van de jaren zestig ontdekte ik dat Eddy Ryssack zich in opdracht van Dupuis bezighield met TVA, een tekenfilmstudio waar ook Raoul Cauvin zou debuteren. Ik gaf er prompt een geleerde lezing over op school. En zo'n twaalf jaar later mocht ik in de kantoren van* Eppo *verbroederen met één van mijn jeugdhelden.*

Eddy was een warme, charmante man. Gedreven, intelligent, boordevol talenten. Want hij had meer dan alleen maar tekentalent. Hij sprak en schreef verschillende talen. Had talent voor organisatie. Niet voor niets liet Dupuis de organisatie van de verhuizing van de Centrumgalerij in Brussel, naar de Livornostraat aan Eddy Ryssack over. Zo waren ze er zeker van, dat de operatie correct zou verlopen en dat na afloop iedereen op de diverse redacties alles zou terugvinden. Geen chaos met Eddy. Orde en netheid. En hij kon mensen leiden en motiveren. Streng voor zichzelf en voor anderen.

Eddy was een idealist. Hij dacht vaker aan anderen dan aan zichzelf. Te vaak. Zichzelf wegcijferend. Ik heb zelden een meer gewetensvol man ontmoet.

Ik kende hem nog maar pas, toen hij me vroeg of ik Brammetje Bram *kon inkten. Ik had werk genoeg, maar ik wilde hem toch uit de nood helpen: hij had nog slechts drie dagen om twaalf pagina's af te werken. Hoe ik het er vanaf gebracht heb, weet ik niet meer. Hij heeft er nooit een woord over gezegd. De pagina's zijn gepubliceerd zoals ik ze geïnkt had.*
Een blijk van vertrouwen, want hij was keihard voor zijn assistenten. Wie bij Ryssack in de leer ging, leerde het vak volgens een ijzeren discipline. Eddy produceerde in die tijd enorm veel en werkte de klok rond. Hij sliep in zijn atelier.
Soms werkte hij tot drie uur 's nachts. Stelde zijn wekker in op vijf uur, sliep twee uur en ging weer aan de slag als de wekker rinkelde. Een werkregime dat zijn tol zou eisen inzake gezondheid.
Aan het eind van de jaren zeventig was Eddy een vriend geworden. Met Berck, Merho, Jean-Pol, André Franquin, Yvan Delporte, Yves Duval en Tibet richtte hij een beroepsvereniging op, die uit twee delen zou bestaan: het Vlaamse Onafhankelijke Stripgilde en zijn Franstalige tegenhanger UpChic. Eddy werd als vanzelfsprekend de eerste voorzitter van het Stripgilde, en zou dat blijven tot in 1984. Toen liet zijn gezondheid het afweten en vroeg hij mij om de voorzitterszetel over te nemen. Hij had mij zowat uitgekozen als 'vrijwilliger', want ik heb nooit de geringste ambitie gehad om lid te zijn van een club, laat staan er voorzitter van te worden.

In de jaren tachtig hield Eddy de strip voor bekeken en wierp hij zich op de publiciteit. Inmiddels had hij mij ook afgevaardigd als vertegenwoordiger van het Stripgilde voor de vele voorbereidende vergaderingen die aan de stichting van het Centrum van het Beeldverhaal vooraf gingen. Vanaf 1985 had het BCB een Nederlandstalige directeur nodig, die naast Guy Dessicy en Michel Leloup concreet vorm zou geven aan deze instelling. Ik organiseerde een ontmoeting tussen Ryssack en Dessicy en het klikte meteen. De tandem Ryssack-Dessicy zou voor jaren ijzersterk blijken te zijn.

Vanaf 1989 werd de functie van directeur in het Centrum effectief en besteedde Eddy met veel begeestering de helft van zijn tijd aan het schitterende Stripmuseum in Brussel. De andere helft, ongetwijfeld nachtwerk, ging naar publicitaire tekeningen. We kennen het resultaat van Ryssacks inzet voor het BCB. Die is niet gering. Jaarlijks trekken zo'n 250.000 bezoekers naar het Stripmuseum. De idealistische, altruïstische inzet van Eddy ligt mede aan de basis van dit succes.

Midden van de jaren negentig werd het hem allemaal wat te veel. Toen de pensioengerechtigde leeftijd naderde, ging hij dan ook op rust in zijn dorpje in de Vlaamse Ardennen. Nieuwe gezondheidszorgen maakten het leven er niet makkelijker op. Maar met de koppigheid, wilskracht en de humor die we van hem kenden, kwam hij ook die zorgen weer te boven. Van het BCB nam hij steeds meer afstand, maar op gezette tijden bleef hij zich gepassioneerd met bepaalde discussies bemoeien.

Eddy was een man met een sterk karakter. Charmant, gedreven, koppig, eerlijk, loyaal en altijd een vriend. Hij had goede en slechte kanten. De minder goede kanten herinner ik me al niet meer. Ik zal altijd het beeld bewaren van de warme, vriendelijke en oprechte man en de talentrijke tekenaar die hij was. Het was een hele eer hem gekend te hebben. Onze blijken van medeleven gaan naar Yvonne, zijn lieve echtgenote en naar zijn zoon Peter.

Vaarwel, Eddy.

Hec Leemans

En de winnaar is...

Tot *Stripschrifts Stripmonument 2003* is verkozen

De avonden 1
(Reve/Matena, Bezige Bij)

De jury sprak over 'Een meesterwerk', 'Een monument' en 'Met dit boek bewijst Matena dat hij echt alles kan'.
Wij feliciteren Dick Matena en Gerard Reve van harte!

Redactie Stripschrift

Eddy's laatste grap

Op 8 januari schreef Jean Auquier, Franstalig medewerker van het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, een mooi en niet mis te verstaan persbericht over de dood van stripmaker Eddy Ryssack. En hoe gaat dat dan verder in zo'n tweetalig land? Nou... dat gaat bij het BCB dan ongeveer als volgt: de Franse tekst wordt door een vertaalprogramma gehaald, waarna een Nederlandstalige medewerker de tekst fatsoeneert en woorden die niet vertaald hadden moeten worden – zoals eigennamen – weer teruggeplaatst in de tekst. Als je de laatste stap vergeet kan het gebeuren dat de tekst er een beetje vreemd uitziet als hij ons bereikt en er sprake is van Teddy Ryssack (Eddy Ryssack), stripheld Rammetje Bram (Brammetje Bram), uitgeverij Duppies (Dupuis), fotograaf Danig Focus (Daniel Fouss), Eddy's serie *Ratuur en Gepoold* (*Arthur en Leopold*), het blad *Autoradio* (*Humoradio*), collega Matrices Ros (Maurice Rosy) en ex-BCB-directeur Guy Thesis (Guy Dessicy). De mooiste vertaalmissers volgens ons: Richel Leegloop (Michel Leloup) en Ragout Cavia (Raoul Cauvin). Eddy kennende, lacht hij zich waarschijnlijk helemaal suf op z'n wolk. AvO

→ STARS & STRIPS

→ FLITSEN

➲ De Belgische PTT heeft een postzegel gewijd aan *XIII* van William Vance. Er is een losse zegel van € 0,41 en een velletje van tien. ➲ In het laatste nummer van *Zone 5300* staat een nog niet eerder in Nederland gepubliceerd verhaal van Edmond Baudoin. Verder is er een bijdrage van Mario Boon, bekend van de website *www.pulpdeluxe.be* ➲ Robin Schouten heeft een punt gezet achter de *Incognito*-reeks. Het kostte hem teveel geld. Er komt nog wel een verzamelbundel van de dertien deeltjes, te bestellen voor € 25 via *incognito@comic.com* ➲ In Utrecht is een Acme Moviestore geopend in de Drieharingenstraat in het centrum. Met heel veel filmmerchandising, waaronder diverse comic- en cartoonkarakters. ➲ Er is een nieuw online-stripblad voor meisjes en vrouwen tussen de 15 en 25 jaar: *www.comics.nl/cutie* ➲ Heeft u de radio-uitzendingen van de opnamen uit 1995 van Robert Crumb & Cheap Suit Serenaders eind december gemist? Geen nood: op de Vpro-website is deze audio onder de noemer 'Beeldend verhaal' nog te beluisteren. ➲ *Blankets* van Craig Thompson is door *Time Magazine* uitgeroepen tot beste strip van 2003. *The Fixer* van Joe Sacco en *Persepolis* van Marjane Satrapi bezetten de tweede en derde plek. Als beroerdste comic rolde *1602* van Neil Gaiman en Andy Kubert uit de bus. ➲ KPN en de Walt Disney Internet Group bieden i-mode-diensten aan. Bellers met een KPN i-mode-mobiele telefoon kunnen Disney-geluidjes, -beeldjes en -nieuwtjes afnemen via een abonnementsvorm voor 1 à 2 euro per maand. ➲ De Polen Krzystof Gawronkiewicz en Grzegorz Janusz hebben de Europese stripwedstrijd van Glénat en Arte gewonnen. Zij mogen hun inzending *Essence* uitwerken tot een album dat eind 2004 verschijnt. ➲ De Teenage Mutant Ninja Turtles zijn terug op de buis: iedere dag om 16.30 uur bij Fox Kids. Vanaf april verschijnen er ook dvd's en video's met nieuwe avonturen van de gemuteerde schildpadden. ➲ Webtijdschrift *Stripster* heeft de wachtwoordbeveiliging voor het forum weer verwijderd nadat het er wel héél erg stil werd. ➲ Uitgeverij Standaard heeft in een gerechtelijke procedure protest aangetekend tegen het gebruik maken van de naam 'Tuf-tuf Club' door een antiflits-internetsite. De makers van deze site waarschuwen weggebruikers tegen flitsapparaten. De uitgever wil niet dat Suske en Wiske geassocieerd worden met hardrijden. Zij maken volgens hen inbreuk op het auteursrecht en hebben, behalve de naam verkeerd geschreven (met een streepje tussen Tuf en tuf) niets van het verhaal begrepen. Voorzitter Kolijn van de Tuf-tuf club heeft geen idee waar de uitgever mee bezig is. ➲ Fruitmasters gaat ook in 2004 door met de *Suske en Wiske*-beeldjes actie. Ieder kwartaal heeft de gezonde appeleter de mogelijkheid om met tien waardepunten een beeldje gratis thuis te laten bezorgen. Bijzonder is dat de vier beeldjes samen een geheel vormen. ➲ Lucky Luke verschijnt eind dit jaar in levende lijve op het witte doek. Een Duits-Spaanse coproductie heeft een budget van 30 miljoen euro ter beschikking voor het produceren van de film. De rol van Luke wordt vertolkt door de Duitser Til Schweiger. Dat wordt dus waarschijnlijk 'Hände hoch, oder ich schiesse, Joe Dalton!' ➲ Trek in een eenvoudige doch voedzame maaltijd? Ga eens langs bij restaurant 't Madammeke in Amersfoort. Men serveert daar in een Bommelhuiskamer een 'Ollie's overtreffende trap' als voorgerecht, aansluitend een hoofdgerecht getiteld 'Stropersgebraad met bulderende boleten' om te besluiten met een keuze uit de 'toetjeskeuken van Slot Bommelstein'. ➲ Uitgeverij Dupuis heeft als opvolgers van Tome en Janry de stripmakers Morvan (tekst) en Munuera (tekeningen) gecontracteerd om de serie *Robbedoes en Kwabbernoot* voort te zetten.

→ VOORNEMENS

Een nieuw jaar betekent bijna automatisch veel goede voornemens. Blijkbaar geldt dat ook in de comicwereld, want voor de eerste maanden van 2004 staan bij verschillende uitgeverijen enkele ambitieuze projecten op stapel. Het spreekt voor zich, dat natuurlijk wel geld moet worden verdiend, want voor pure hobbycomics is vandaag de dag geen plaats meer, maar gelukkig is bij sommige makers nog volop ruimte voor creativiteit.

Zo lanceert Kurt Busiek (bekend van zijn werk voor *Astro City*) in de maand januari bij DC Comics een vierdelige miniserie genaamd *Superman: Secret Identity*. Hoewel de titel een vervelende herkauwing van de jeugd van de Man van Staal doet vermoeden, is het basisconcept achter deze door Stuart Immonen (*Superman: End of the Century*) getekende serie allesbehalve saai. Het verhaal speelt zich namelijk af in de 'echte' wereld. Hoofdpersoon Clark Kent wil niets liever dan schrijver worden, maar iedereen in zijn omgeving pest hem graag met zijn naam, die toevallig dezelfde is als die van het wereldberoemde stripfiguur Superman. Losse nummers hebben een coverprijs van $5.95 en tellen achtenveertig pagina's.

David Mack (onlangs schrijver en tekenaar van *Daredevil*) is een andere maker die wordt geroemd om zijn aanpak, die meestal net even anders is dan wat voor superheldencomics gebruikelijk is. Voor het nieuwe jaar heeft hij bij Image Comics de zesdelige miniserie *Kabuki: The Alchemy* op de planning staan, het langverwachte vervolg op de door vele vertragingen geplaagde serie van eind jaren negentig. Als altijd is het hoofdverhaal ondergedompeld in Oosterse filosofie en leeft Mack zich uit met experimentele layouts en uitgebreid schilderwerk. Hij heeft geleerd van het verleden, want *Kabuki: The Alchemy* verschijnt niet maandelijks maar tweemaandelijks.

DOOR **OLAV BEEMER**

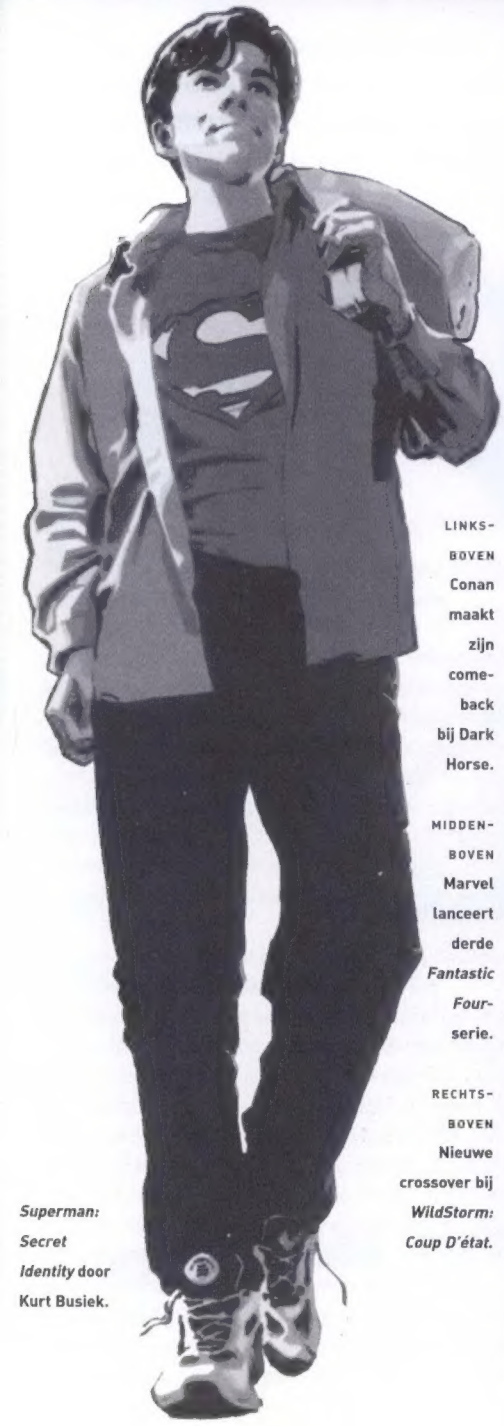

LINKSBOVEN Conan maakt zijn comeback bij Dark Horse.

MIDDENBOVEN Marvel lanceert derde *Fantastic Four*-serie.

RECHTSBOVEN Nieuwe crossover bij *WildStorm: Coup D'état.*

Superman: Secret Identity door Kurt Busiek.

Tegen de tijd dat het vuurwerk is uitgeraasd, komt Dark Horse in de eerste week van februari met een klapper waar menig liefhebber al maanden op heeft gewacht. Dan is het eindelijk tijd voor het eerste deel van de serie *Conan*, door Kurt Busiek en Cary Nord. Busiek heeft in een interview onderstreept dat hij zich voor deze reeks uitsluitend baseert op het oorspronkelijke werk van Robert E. Howard. Tel daarbij op dat de covers voor rekening komen van Joseph Michael Linsner (*Dawn*) en het moge duidelijk zijn dat de fans van de dappere barbaar ruimschoots aan hun trekken zullen komen.

→ EENHEIDSWORST

Tien jaar geleden deed men bij DC Comics een gouden zet. Een handjevol reeds bestaande series met vergelijkbare thema's werd onder één noemer gebracht en de geboorte van de succesvolle Vertigo-imprint was een feit. In de jaren daarna is het vaker geprobeerd, maar met het mislukte *Helix* als recente voorbeeld is dat nooit echt goed van de grond gekomen. In februari wordt het echter opnieuw geprobeerd.

Nu heet de nieuwe lijn comics *DC Focus*. De voorlopig vier series zijn niet gebonden aan een bestaande continuïteit en spelen zich verder af in een wereld zonder superhelden of superschurken. Als eerste gaat *Hard Time* van start, geschreven door Steve Gerber (*Howard the Duck*) en getekend door Brian Hurtt (*Queen & Country*). Vervolgens wordt in maart de serie *Kinetic* gelanceerd en volgen in april *Touch* en *Fraction*. Concept, uitwerking en makers wijzen in de richting van een volwassen publiek en hoewel dat lovenswaardig is, blijft de vraag of het succes van Vertigo zich zomaar laat kopiëren. Vertigo was een logische evolutie; alle andere pogingen daarna, dus ook Focus, zijn geforceerde marketingplannen. En succes laat zich nu eenmaal niet plannen.

Bij WildStorm, de DC-studio onder leiding van Jim Lee, staan intussen grote veranderingen op stapel in de vorm van een fikse crossover. Onder de naam *Coup D'état* storten allerlei makers van naam, waaronder Lee zelf, zich op de bekendste series van WildStorm. Dat begint in *Coup D'état: Sleeper* (door Ed Brubaker en Jim Lee) en wordt vervolgd in *Coup D'état: Stormwatch: Team Achilles* (door Micah Ian Wright en Carlos D'Anda), *Coup D'état: Wildcats Version 3.0* (door Joe Casey en Alé Garza) en *Coup D'état: The Authority* (Robbie Morrison en Whilce Portacio). Het uiteindelijke doel van de crossover is de herstart van Portacio's *Wetworks*, een serie die halverwege de jaren negentig bij Image is uitgegeven.

olav.beemer@stripschrift.nl

■ **ZELFPROMOTIE** Schrijver Ed Brubaker (*Catwoman*) weet hoe je in het nieuws komt. In de week dat de bundel van zijn *Sleeper* uitkwam, heeft hij de lezers uitgedaagd voor een partijtje armdrukken in een stripwinkel te San Francisco. Iedereen die de paperback kocht en won, kreeg een gesigneerde comic. Wie wil verkopen, moet pijn lijden.

TERUGKEER Chris Claremont keert in de loop van het jaar terug als de schrijver van de Marvel comic *Uncanny X-Men*, waar hij wordt bijgestaan door de nieuwe vaste tekenaar Alan Davis. Deze verhuizing maakt deel uit van het project 'Reload,' waarbij alle aan de X-Men gerelateerde comics een facelift krijgen.

■ **NIEUW** Marvel Comics lanceert in februari een paar opvallende nieuwe series. Naast 4 (de derde serie over de Fantastic Four) en *The Pulse* (de opvolger van *Alias*) klinkt het startschot voor *Secret War*, een door Brian Michael Bendis geschreven en door Gabrielle Dell'Otto getekende miniserie waarin de grootste superhelden op Aarde hun krachten bundelen.

■ **OVERSTAP** Na *Jack Staff* gaat Image Comics nu ook die andere populaire indie comic van Paul Grist uitgeven. *Kane: Greetings From New Eden* bundelt de eerste vier delen van de oorspronkelijk door Dancing Elephant Press uitgebrachte reeks en is voorzien van een nieuwe cover.

'Een zelfportret van Don uit de tijd dat we nog aan de strip werkten via de telefoon. Hij heeft het gemaakt terwijl hij, zoals (tot mijn spijt) niet helemaal ongebruikelijk was, langer op mij zat te wachten dan hem lief was. Maar gelukkig verloor hij ook in die bange uren niet zijn gevoel voor humor. En dat ik de prent van hem kreeg, betekende voor mij absoluut absolutie... Tot de volgende keer.'

Op 29 december 2003 overleed stripmaker* Don Lawrence, *vooral bekend van de series* Opkomst en ondergang van het Keizerrijk Trigië *en* Storm. *Tijdens de begrafenisplechtigheid sprak* Martin Lodewijk, *scenarist van de meeste* Storm*-verhalen, een indrukwekkend gedenkwoord uit.* Liam McCormack-Sharp *was een medewerker van Lawrence en deed achteraf in kleine kring verslag van de begrafenisceremonie. Toen wij hem benaderden voor publicatie van deze tekst in* Stripschrift *meldde hij dat hij ook nog 'wat mooie woorden' ter herinnering aan Don had opgeschreven. Zowel de tekst van Martin Lodewijk als die van Liam Sharp publiceren wij integraal op deze en de volgende pagina's. Ze geven een goed beeld van hoe Don Lawrence werd gewaardeerd door de mensen om hem heen.

Don Lawrence stond bekend om zijn kleurenwerk. Weinig mensen hebben ooit kennis genomen van de magnifieke manier waarop hij in potlood schetste. In onze archiefrubriek belichten wij – als eerbetoon – die talenten, door bijna alleen schetswerk van hem af te drukken dat nog niet eerder werd gepubliceerd.

FOTO ALEXANDRA VERBURG

Don Lawrence
1928 - 2003

Elisabeth, familie en vrienden,

Toen de kist langs ons de kerk werd binnengedragen was ik getroffen door het feit dat hij zo klein leek... Zo'n kleine kist voor zo'n groot man.

Ik herinner me dat Don en ik veel gelachen hebben. Over de telefoon of in persoon. Eén van onze terugkerende gags als we weer eens vastzaten, ging over wat Don mij eens vertelde over de avonturenseries die hij in zijn jeugd beluisterde, bekeek en las. De held zit in de penarie, vastgeketend hangt hij boven een ravijn en speren en geweren zijn op zijn borst gericht... Wat gebeurt er volgende week?
En de volgende week begon met de woorden: ...Met één sprong was hij vrij!
Ik kom in verleiding...
Maar het echte leven is geen serie.
En daarbij, op het eind zijn we met één sprong allemaal vrij.

Het was mij een voorrecht en een genoegen Don Lawrence dertig jaar lang te hebben mogen kennen en nauw met hem samen te werken.
We ontmoeten elkaar voor het eerst in 1974. Ik was als redacteur betrokken geraakt bij het opzetten van een nieuw striptijdschrift in Nederland, Eppo, *dat twee vorige noodlijdende uitgaven zou samenvoegen. In één daarvan was de populairste serie* Opkomst en ondergang van het Keizerrijk Trigië. *Nu werkte ik voor het andere blad en was niet erg op de hoogte met Dons werk. Maar we wilden hem absoluut in het nieuwe blad hebben. We hadden alleen wat bedenkingen over de verhalen en nadat zijn uitgever iedere invloed daarop van onze kant afwees en we van iemand gehoord hadden dat Don op zoek was naar andere mogelijkheden, besloten mijn collega Frits van der Heide en ik hem direct te benaderen. Ik werd uitgezonden naar de De Roos Road in Eastbourne waar ik kennismaakte met Don en zijn ingewikkelde familie. Ik geloof dat we elkaar wel lagen, genoeg in ieder geval voor een aantal nachten drinken rond de open haard. We bespraken de mogelijkheden voor een nieuwe serie en gedurende die gesprekken werden* Storm *en 'De diepe wereld' geboren.*

Ik moet hier benadrukken dat het met ons in zee gaan voor Don een avontuurlijk besluit was. Een sprong in het duister. In Engeland had de continentale manier van stripvertellen nooit veel indruk gemaakt, misschien met uitzondering van Asterix *en* Kuifje. *Ik moet denken aan wat een latere redacteur van* Eppo *mij eens vertelde. Hij had tegenover Don eens zijn, laten we zeggen, dankbaarheid uitgesproken dat de Engelsen ons vreemdelingen zo aardig behandelden. Don zei: 'We zijn niet aardig... We tolereren jullie alleen maar.'*
Het is genoeg om vast te stellen dat de Europese stripwereld, dus zeker de Nederlandse, met enige argwaan en cynisme bekeken werd door Britse professionals. Enkele andere tekenaars waar we later mee werkten durfden nooit de sprong in het diepe te wagen en bleven altijd met tenminste één been thuis haken.
Hierin was Don ook uniek. Tenslotte had hij al een grote carrière aan de top van zijn vak beleefd. Eén van de negatieve gevolgen van zijn Kanaal-oversteek was dat hij noch Elisabeth en de kinderen ooit zijn albums konden lezen toen die gepubliceerd werden. Don was nogal slordig met de scenario's, voor zover die er waren. Want in het prefax en -e-mail tijdperk hebben wij een tijd lang gecommuniceerd per telefoon. Ik herinner mij die gesprekken met warmte. We hadden plezier met het uitzetten van de actie: ik uitleggend wat er gebeurde en Don aan de andere kant schetsend hoe dat er uit zag. Het spetterde en soms hadden we een bijna telepathisch contact als je het resultaat beoordeelde.
Maar de albums werden op een enkele uitzondering na – één in Engeland en een paar in de Verenigde Staten – niet in het Engels gepubliceerd. In het Maleis, Fins, Pools, Grieks, Spaans, Duits, Servokroatisch, Roemeens, Italiaans, Portugees, Scandinavisch, Frans en meer... Maar niet in zijn thuisland. Ergens moeten we iets verkeerd hebben gedaan.
Meer dan drie miljoen boeken werden verkocht. En ook gelezen.
Dat merkten we tijdens de vele signeersessies die we over heel Europa deden. Hij deed er veel alleen, en samen waren we in Duitsland, Italië, België en Nederland natuurlijk. Wat mij altijd opviel was dat deze wat brommerige verlegen man zonder uitzondering genegenheid opriep bij zijn lezers. Ze hielden niet alleen van zijn werk, ze hielden van HEM.

In de latere jaren toen hij er niet meer op uit kon en ik signeersessies deed voor Agent 327, *werd ik vaak benaderd door iemand die informeerde naar Dons gezondheid. Zijn problemen op dat vlak waren bekend geworden, zeker na de mislukte staaroperatie. Volslagen vreemden, families, fans van lang geleden, studenten, yuppies en ouderen (de Nederlandse minister van financiën Gerrit Zalm is een fan. Dat zegt iets over* Storm *of over Nederlandse politici) kwamen bij me om hun bezorgdheid te uiten en hun beste wensen over te brengen.*

Op een andere manier was Don ook uniek. De aard van zijn werk. Niet alleen WAT hij tekende maar ook HOE. Ik wil niet beweren dat er voor of na hem nooit volledig geschilderde strips zijn geweest. Sommmige nauwelijks meer dan nageschilderde foto's, andere voluit geschilderd, soms zelfs in olieverf. Maar niemand heeft ooit zijn productie geëvenaard, of zijn manmoedig alleenwerken.

Misschien moet ik hier wat technisch worden, Want dat onthult ook iets over de man. Ik heb eens een hele nacht naast hem gezeten terwijl hij een staand portret schilderde van een karakter waar we een strip over wilden maken naast Storm. Iets volslagen origineels, zoals een mooie vrouw met een zwaard en monsters. We waren nog jong toen. Ik bleef suggesties doen en Don bleef doen wat hij toch al wilde en plotseling realiseerde ik mij dat hij plakkaatverf gebruikte met de techniek van aquarel en inkt. Hij legde uit dat hij op de kunstacademie nooit les had gehad in kleur. Alleen in zwart/wit. Ik moet zeggen dat ik dat toen niet snapte en nu nog niet. Maar Don vertelde me dat zijn werk in de vijftiger jaren alleen uit lijnwerk bestond. Pas in de zestiger jaren, toen hij gevraagd werd kleurenillustraties te leveren voor het blad Look and learn, *moest hij op eigen kracht vrijwel vanuit het niets een techniek ontwikkelen om zijn carrière voort te zetten en naadloos in de toga van Trigo te stappen.*

Niemand had hem ooit verteld dat wat hij deed gewoon niet zo gedaan hoorde te worden. Het gevolg was dat hij een onovertroffen manier had om voor reproductie te werken, omdat hij van pagina tot pagina in het nummer van de week erna ontdekte wat werkte en wat niet . Met Don werd de pagina nooit tekort gedaan door vooropgezette meningen die er op school waren ingehamerd.

Overigens was zeker zijn later lijnwerk, waar hij jammer genoeg maar weinig van gedaan heeft, minstens het gelijke van groten als Frank Hampson en Eric Parker.

Hij was ook uniek in het feit dat hij zich altijd verder bleef ontwikkelen. Ik kende hem en werkte met hem samen. Ik geloof niet dat ik opschep als ik zeg dat ik redelijk bekend ben met striptekenaars en hun werk over de hele wereld. Maar ik denk niet dat ik ooit een andere tekenaar gezien of ontmoet heb die zichzelf zo bleef uitdagen tot zijn laatste werkdag.

De meeste goede tekenaars, zelfs de genieën onder hen, bereiken op een bepaald moment een plateau, een peil van artisticiteit en kwaliteit die ze tot het einde volhouden. En in sommige trieste gevallen glijden ze af tot een schaduw van hun vroegere grootheid. Maar Don hield niet alleen vol, hij bleef zichzelf overtreffen. Zelfs toen hij het licht in zijn linkeroog verloor. Ik dacht werkelijk dat hij nooit meer zou kunnen werken.

Ik zal proberen duidelijk te maken wat een ramp het betekende voor zijn manier van werken. Om diepte te kunnen zien en afstand te schatten, heb je TWEE ogen nodig! Wanneer je schrijft of tekent met een potlood, pen of krijt is dat min of meer makkelijk. Je zet de punt op het papier, je drukt harder of zachter en daar is je lijn. Met een fijn penseel is dat een heel ander kopje thee. De haren raken het papier op een microscopische punt of in een vette zwaai, maar JE HAND VOELT ER NIETS VAN! Je moet diepte kunnen schatten om je lijn te bepalen. En daar heb je twee ogen voor nodig! Hoe hij het klaarspeelde begrijp ik niet maar hij heeft zichzelf vrijwel opnieuw leren schilderen... met ÈÈN oog! En zelfs toen maakte hij werk dat tot zijn beste behoorde. Over uniek gesproken.

Hij gebruikte zelden of nooit foto's en dan nog alleen om zich te laten inspireren. En als ik de domheid beging een al te uitgewerkte krabbel te maken om mijn idee duidelijker over te brengen, voelde ik me altijd een indringer, een opdringer. Ik had me geen zorgen hoeven maken. Don gebruikte wat hem van pas kwam en negeerde de rest. Don had weinig geduld met 'fools'. Ik vraag me wel eens af hoe hij me zo lang heeft 'getolereerd'?

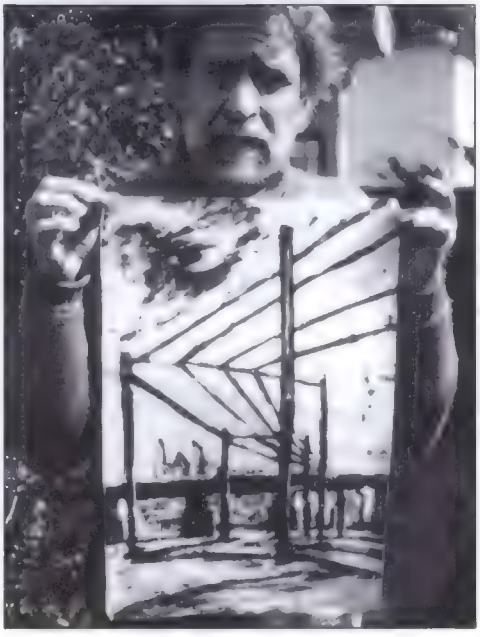

FOTO MARTIN LODEWIJK

We ontmoetten elkaar voor de laatste maal in oktober tijdens De Stripdagen in Alphen aan den Rijn. Toen hij me belde in augustus en zei dat hij van plan was te komen, voegde hij eraan toe dat het waarschijnlijk de laatste keer zou zijn. Maar toen ik hem zag, leek het of jaren weggevallen waren. We dronken zelfs een paar biertjes en we kregen een kus en een boek van Sylvia Kristel, en hij werd omringd door de genegenheid van zijn mensen. Ik geloof dat hij gelukkig was. Ik in ieder geval wel.

Hij betekende iets voor ons. Ik bedoel, op de verjaardag van de Nederlandse koningin worden er vrachtwagens met decoraties uitgestort. We noemen het zelfs de jaarlijkse lintjesregen. Maar je wordt echt niet zomaar Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Goed, jullie kregen ooit een Nederlandse koning van ons. Nu hebben wij een Engelse ridder. Geen slechte ruil!

Engels was hij. Net zoals er hier bevooroordeelde ideeën bestaan over de bewoners van het continent – Nederlanders, Fransen – hebben wij onze gedachten over de Engelsen. En Don bevestigde al onze vooroordelen. Hij was Engels tot op het bot!

We hielden van hem. We waren zijn vrienden. Er zijn een hoop geringschattende uitdrukkingen in de Engelse taal die het woord 'Dutch' bevatten. Daar zijn oorlogen voor. Maar 'Dutch friend' betekent precies dat! Je vrienden gaan je missen, Donald.

Familie, Elisabeth, de kinderen, jullie hebben een hoop mooie herinneringen in het vooruitzicht.

Martin Lodewijk, 10 januari 2004

LINKSONDER - Een suggestie die ik naar Don faxte voor de cover van *De Von Neumann Machine*. Zo'n krabbel maakt je bedoelingen sneller duidelijk dan een pagina tekst. Je kunt zien dat Don uiteindelijk toch deed wat hij zelf wilde.

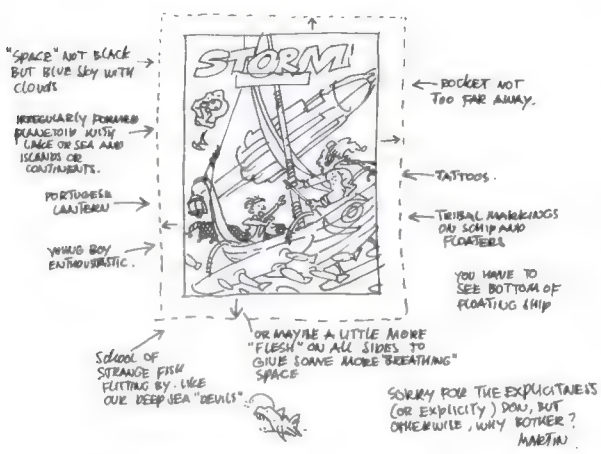
"SPACE" NOT BLACK BUT BLUE SKY WITH CLOUDS
HORIZONTALLY FORMED BRANDING WITH LINGE OR SEA AND ISLANDS OR CONTINENTS.
PORTUGESE LANTERN
WHITE BOY ENTHOUSIASTIC.
STORM!
ROCKET NOT TOO FAR AWAY.
TATTOOS.
TRIBAL MARKINGS ON SCHIP AND FLOATERS
YOU HAVE TO SEE BOTTOM OF FLOATING SHIP
OR MAYBE A LITTLE MORE "FLESH" ON ALL SIDES TO GIVE SOME MORE "BREATHING" SPACE
SCHOOL OF STRANGE FISH FLITTING BY. LIKE OUR DEEP SEA "DEVILS"
SORRY FOR THE EXPLICITNESS (OR EXPLICITY) DON, BUT OTHERWISE, WHY BOTHER? MARTIN

RECHTSONDER - Een schets gemaakt om mijn ideeën te verduidelijken. Maar, omdat dit twee pagina's aflopend moest beslaan, niet alleen van het tijdschrift maar ook van het album (twee verschillende maten) en Don nogal eens 'vrij' omsprong met paginaverhoudingen, was het ook bedoeld als exacte maat voor de prent. Net zo vrij sprong Don om met mijn krabbel en maakte misschien wel de indrukwekkendste plaat uit zijn oeuvre.

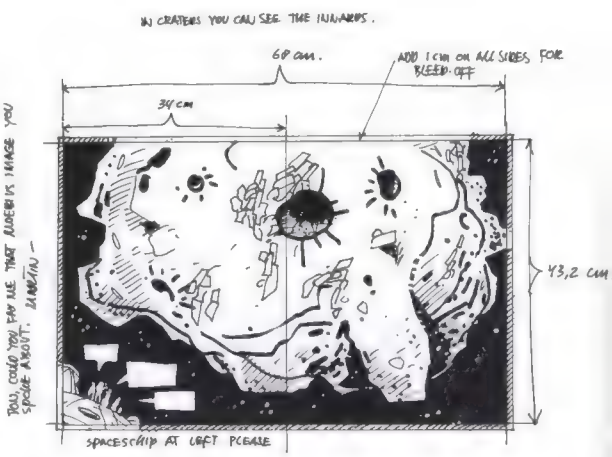
IN CRATERS YOU CAN SEE THE RUNWAYS.
60 cm.
ADD 1 cm ON ALL SIDES FOR BLEED OFF
34 cm
43,2 cm
YOU COULD YOU SAY SOMETHING ABOUT THAT ALIEN IN IMAGE YOU SPEAK ABOUT. MARTIN
SPACESHIP AT LEFT PLEASE

BOVEN - 'Haize Belsa. De ENIGE goeie spelling! Twee Baskische woorden die respectievelijk 'wind' en 'zwart' betekenen en die ik tegenkwam in een boek van Trevanian. Dit is de figuur die Don en ik 's nachts hebben ontworpen waarover ik in mijn toepraak tijdens de begrafenisplechtigheid sprak. Omdat Haize Belsa aan het einde der tijden, wanneer slechts het hardnekkig voortbestaan van EEN planeet waarop alle beschavingen van het heelal zich hebben teruggetrokken de uiteindelijke ineenstorting van het Universum, kan tegenhouden, op zoek is naar de honderd klonen die een booswicht van haar heeft verspreid en die ze een voor een zal vernietigen, leek het me leuk Baskische woorden te gebruiken. Door sommigen wordt die taal immers gezien als de moeder van alle talen, de oudste taal, de oertaal. Het is dus niet meer dan gepast haar ook te gebruiken voor de Eindtijd. De serie zou *Verhalen van de Eschaton* gaan heten.'

MIDDEN - 'Als jong dienstplichtig soldaat was Don, gestationeerd in Duitsland, in 1947 in de gelegenheid een bezoekje te brengen aan familie die in Rotterdam woonde. Ik meen een zus. Hij vertelde me in de late jaren 70 dat hij de trein uitstapte op Station Blaak, toen vlak achter het Witte Huis, en tot zijn verbijstering een uitgestrekte kale vlakte opliep. Op de grond gaven schoongeveegde stroken de vroegere loop van straten aan en de lucht werd doorkrast door de stroomdraden van het tramnet. Aan de horizon slechts puinhopen, de miraculeus overeind gebleven Laurenstoren, het silhouet van het spoorviaduct dat toen Rotterdam doorkruiste. Nu vind je daar de Lijnbaan en de Koopgoot en dat vreselijke beeld van Bommel en...en...enz. Don was zo onder de indruk van dit desolate maanlandschap, dat mijn vader nog had helpen opruimen (zie de *Making Of Agent 327*) dat hij, thuisgekomen een rauwe zwart-wit schildering van zijn herinnering maakte. Hij kon het in zijn archief, of wat daar voor doorging, terugvinden en laat het hier zien in zijn tuin in Eastbourne.
Toen hij het schilderde woonde ik ter plekke en was 8 jaar.'

Mijn eerbetoon aan Don Lawrence

Ik wilde iets schrijven als een postuum eerbetoon aan Don. Iets dat zijn invloed op mij beschrijft en onze vriendschap verklaart. Maar nu ik achter mijn computer zit kan ik de juiste woorden niet vinden.
Wat was dit een rare week. Lis liet een boodschap voor me achter, vroeg in de morgen op de dag na Dons overlijden. Twee uur later beluisterde ik die pas. Ik rende trillend de trap op en schreeuwde door de badkamerdeur heen naar mijn vrouw: 'Chris... Don is dood...'
'Wat?'
'Don. Hij is overleden. Vannacht. Lis belde...'

Ik vermoed dat velen die hem kenden zoals ik dat gevoel van plotselinge leegte zullen herkennen. Een nieuw gat dat nooit meer gevuld kan worden. Ik weet dat Don een vaderfiguur was voor meer mensen dan alleen mijzelf. Hij riep dat op. Velen van ons groeiden op met ontzag voor zijn talent, en hem persoonlijk leren kennen – toegroeiend naar een 'houden van' – zorgde dat onze waardering voor hem alleen nog maar groter werd. Hij was 'De Meester'. Wij waren zijn kinderen. Don was niet bijzonder sentimenteel. En lachend bedenk ik me dat ik in ieder geval zijn tactloze kritiek aan hem heb overgehouden. Don zei altijd wat hij dacht, en toen ik ouder werd heb ik dat van hem overgenomen. Vaak bracht dit me in de problemen als ik – ondanks de voorspelbare consequenties – zei wat me voor op de tong lag. Sinds die tijd heb ik geleerd dat die manier van doen op deze wereld alleen maar is weggelegd voor weinigen. Die kleine groep onaanraakbaren. Niemand houdt van een kind dat altijd alles beter weet, maar iedereen schikt zich naar de oude meester!
Ik wilde het hem zo graag naar de zin maken. Om wat hij van mij dacht waar te maken. En het voelde altijd of ik faalde. Toen ik jaren terug met hem werkte – zijn tekeningen lijn voor lijn kopiërend, en later wat plaatjes mocht afmaken in Vandaahl de verderver *– was ik te jong. Ik had gewoon nog niet genoeg geleefd om reeds de diepgang van zijn visie met hem te kunnen delen. Ik bezat zijn vaardigheid van tekenen niet. Ik miste de werkethiek en discipline. En uiteindelijk wilde ik ook geen kloon zijn. Een stijlnabootser. Er is maar één Don Lawrence, en zo hoort het ook. Ik wilde erachterkomen wie Liam Sharp was. Wat sommige dingen betreft ben ik nog steeds op zoek...*
Toen ik enkele jaren terug weer bij hem kwam om hem te helpen met zijn laatste Storm*-album besloot ik die zaken maar te laten rusten, maar toch staken ze weer even de kop op toen we probeerden een nieuw* Storm*-verhaal op te zetten. Ze zeggen dat de duivel in het detail zit, en* Storm *zat zo vol details! Ik vind het nog steeds jammer dat we er toen niet uitgekomen zijn.*
Dus ik zal me hem met gemengde gevoelens herinneren als de oude rotzak die hij geregeld was, die me vaak lullig en hopeloos deed voelen! Maar ook die andere Don zal me bijstaan. De Don die het altijd leuk vond me weer te zien. De bemoedigende Don. De Don die me het gevoel gaf bij de familie te horen. De Don die samenzweerderig met me sprak. De Don die zijn gevoelens, irritaties en passies met me deelde.
Het einde van een tijdperk. Voor zover ik het kan beoordelen heeft Don geen natuurlijke artistieke erfgenamen. Zoals ik al eerder zei heeft hij een gat achtergelaten dat niet gevuld kan worden, door niemand. Ik ken geen andere stripmaker die zijn ziel en zaligheid in een strip kan stoppen zoals Don dat deed. Het Keizerrijk Trigië *en* Storm *zullen altijd het domein van Don Lawrence blijven, hoe anderen ook hebben geprobeerd in zijn schoenen te gaan staan (en het waren nog verdomd grote schoenen ook!) of dat alsnog zullen gaan doen. Uiteindelijk is iedereen slechts op bezoek. Godzijdank hebben we die kans gekregen...*

Ik huilde onbeschaamd toen ik hoorde dat hij was overleden. Ik denk dat er momenten zijn waarop ik dat weer zal doen. Maar ook heb ik moeten glimlachen bij herinneringen aan hem. Hij heeft, boven alles, een erfenis nagelaten die weinig mensen ter wereld zullen evenaren. En hij was een man die bij veel mensen zeer geliefd was.

Vaarwel Don. Goede reis.

Liam Sharp, 7 januari 2004

De begrafenis

Het was een lang en emotioneel weekeinde. Maar, het moet gezegd, de begrafenis van Don was een hele mooie. Mijn vrouw en ik vertrokken zaterdagochtend om half negen uit Derby. Wij kwamen om half twee 's middags aan in Jevington, East-Sussex. De begrafenis zou om twee uur beginnen; er had zich al een behoorlijke menigte bij de kerk verzameld. Er ging een schok door mee heen toen ik Dons broer zag. Wat leek hij ontzettend op Don, een gelijkenis die me bij leven niet eerder was opgevallen. Er hing mist rond de kerk en het kerkhof, een passend dramatisch aura. Het hield op met regenen en de lucht rook fris.
De doodskist arriveerde kort daarna. Martin Lodewijk, met wie Don jarenlang heeft samengewerkt en de tekstschrijver van de meeste Storm*-verhalen, merkte later in zijn gedenkwoord op dat het 'zo'n kleine kist was voor zo'n groot man.'*
De opkomst was indrukwekkend. Vele mensen moesten blijven staan in de oude kerk uit de tijd van de Saksen omdat alle kerkbanken bezet waren. Rouwenden uit heel Groot-Brittannië, maar ook uit Nederland en Duitsland, zaten dicht opeengepakt in een ruimte die in eerste instantie moeilijk te vullen leek. Mike Lake, mede-eigenaar van de Forbidden Planet-winkelketen, was aanwezig... Rob van Bavel, die de met niets te vergelijken fanclub van Don beheert... diverse uitgevers en redacteuren... collega-tekenaars, zoals Glenn Fabry, David Lloyd, Chris Western en Ian Gibson, om er een paar te noemen. Ik realiseerde me plots dat ik over de jaren heen zo'n eenderde van de zeker ruim tweehonderd aanwezigen heb leren kennen. In dat opzicht voelde het als een familiebegrafenis.
Lis, Dons beminnelijke vrouw, zag er verbazingwekkend elegant uit. Haar kalmte was bewonderenswaardig, terwijl ik weet hoe hard de klap van zijn overlijden bij haar moet zijn aangekomen.
Don was niet gelovig. Zijn jongste zoon Kai vertelde later dat hij zich kon voorstellen dat zijn vader op sommige momenten tijdens de ceremonie een paar keer gekucht zou hebben. Over het algemeen waren de formele, traditionele gedeelten van de dienst vrij kort en lag de nadruk op gevoelige en persoonlijke aspecten. Er waren ontroerende bijdragen van Kai en zijn oudere broer Chuffy die respectievelijk de klassieke gedichten Stop all the clocks *van W.H. Auden, bekend geworden door de film* Four weddings and a funeral, *en* Death is nothing at all *van Henry Scott Holland voordroegen. Het gedenkwoord van Martin was in het bijzonder hartverscheurend. Ik besefte dat ik, vele jaren jonger dan Don, hem pas op latere leeftijd heb leren kennen, en dat er veel mensen in de kerk aanwezig waren die reeds veel meer met hem hadden gedeeld. Dat maakte me bescheiden, en extra vereerd dat ik de mogelijkheid heb gehad hem, ook al was het een relatief korte periode, te mogen meemaken.*
Aan het slot, en dat gedeelte raakte mij het diepst ('the old bastard'), werd Monthy Pythons Always look on the bright side of life *gespeeld terwijl de kist naar buiten werd gedragen. Een goede vriend en fan van Don, Meerten Welleman, was zo vriendelijk mij een roos te geven die ik op de kist kon werpen. Dat ik daar zelf niet aan had gedacht kwam misschien door mijn onervarenheid met begrafenissen. Ik voelde me enigszins beschaamd. Don had erom gelachen.*
Allen gingen daarna naar The Old Post Office, Dons thuis in de afgelopen twintig jaar. Aan de tekentafel was niets veranderd: alles lag er nog net zo als de laatste keer dat hij eraan had gezeten. Het was erg emotioneel om rond te lopen in het huis zonder zijn aanwezigheid, al leek het net alsof hij er eventjes tussenuit was geknepen. En hier, in de keuken annex eetkamer, kondigde Meerten aan dat de koningin van Nederland Don had benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Lis wist hiervan en had, gelukkig maar, haar mond voorbij gepraat en Don er vlak voor zijn dood over ingelicht. (En, naar ik begreep, was hij er zeer mee ingenomen!).
Laat dit ons in Engeland, die zijn tekenwerk nooit hebben omarmd, en hen in de Verenigde Staten, die Don ook nooit de eer en aandacht gaven die hij verdient (we moesten ons schamen!) de ogen openen over hoe groot zijn artistieke prestaties in Europa zijn geweest. Ik ken geen andere striptekenaar die tot ridder is benoemd, noch in Groot-Brittannië noch elders. Ik ken ook geen andere stripmaker die tot het nationale erfgoed wordt gerekend, zoals Don bij de Nederlanders. Storm *werd, onder luide bijval, zo'n beetje overal in Europa gepubliceerd – BEHALVE in Engeland en de rest van Groot-Brittannië – en in elke taal – BEHALVE in het Engels. Terwijl, zoals Martin Lodewijk tijdens de dienst terecht opmerkte Don zo TYPISCH Engels was.*
Een trieste dag, maar een passende dag, voor een geweldige man die, zoals Martin het opnieuw zo treffend omschreef, geliefd was bij zijn vele fans voor zowel om WIE HIJ WAS als om wat hij hen op artistiek terrein heeft gegeven.

Liam Sharp, 11 januari 2004

BOVEN - Eén van de vele schetsen die vooraf gingen aan het uiterlijk van 'De Indringer' het grote gevaar uit de *Storm*-trilogie bestaande uit *De Von Neumann-machine*, *De Genesis-formule* en *De Armageddon-reiziger* (het voorstel van Martin Lodewijk staat op pagina 12). Deze indringer had de vernietiging van de levende planeet Pandarve kunnen betekenen. In eerste instantie zou de indringer opgebouwd zijn uit losse cocons, die zo ook te zien zouden zijn, maar Lawrence had de cocons voorzien van een dikke beschermlaag waardoor zij ook bestand zouden zijn tegen de inslagen van meteorieten en ander interstellair puin.

LINKS - In tegenstelling tot veel andere stripfiguren droegen Storm en Roodhaar in bijna elk album een andere outfit. Don Lawrence experimenteerde veel met nieuwe kostuums en deze ruige outfit lijkt een beetje op het pak dat Storm droeg in de stad der verdoemden. Alleen het haar wijst meer richting het begin van de serie. Dat het hier om Storm gaat staat vast omdat Don ook nog een andere schets had gemaakt in deze stijl met op de achtergrond het *Storm*-logo.

RECHTSBOVEN - Een knipoog van Don Lawrence richting zijn soms veeleisende fans. Don ontving veel fanmail via uitgeverij Big Balloon en zijn fanclub. Vaak met de meest absurde verzoeken, zoals hij zelf in het commentaar onderaan de illustratie schreef. Soms voldeed hij aan het verzoek en stuurde de bewonderaar een schets, een geïnkte tekening of zelfs een illustratie in kleur toe, maar heel vaak ontbrak hem de tijd om te reageren. Daar tegenover staat dat hij tussen 1976 en 2000 praktisch elke grote stripbeurs in Nederland heeft bezocht en daardoor in nauw contact met zijn fans stond.

RECHTSONDER - Ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag verscheen er in 1998 bij de Don Lawrence Collection het jubileumboek *Pas 70*. Dit lijvige album (meer dan 300 pagina's full colour) werd in een bijbehorende cassette geleverd. Voor die cassette had Don een prachtige illustratie gemaakt die helemaal om de cassette heen liep. Vooraf had Don de exacte maten van de cassette door-gekregen en hij wist de illustratie zo te maken dat juist zijn grootste stripheld Storm in vol ornaat op de rug kwam te staan. Juist het verloop van zwart/wit naar kleur, zijn oude helden die hij in zwart/wit tekende naar zijn nieuwere helden in kleur, maakte deze tekening extra bijzonder.

DOOR **RUDY VROOMAN**
& ROB VAN BAVEL

DE HONDEN
VAN MARDUK

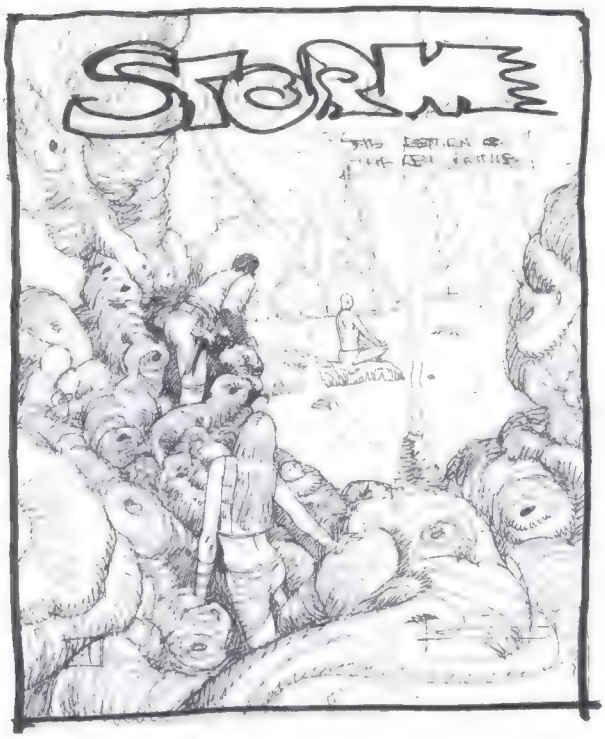

RECHTS - Nog twee andere coveropzetjes, deze keer voor het album *De terugkeer van de rode prins*.
De schetsen van Don waren vaak zo gedetailleerd dat het voor de kijker niet moeilijk is om de tekening al afgemaakt in kleur voor te stellen.

LINKS - Voorafgaand aan de definitieve coverillustratie maakte Don altijd tal van opzetjes voor de cover.
Het was dan de taak van de toenmalige redactie om de best ogende cover te kiezen, welke dan door Don werd uitgewerkt. Wat opvalt aan deze illustratie voor het album *De honden van Marduk* is dat alle drie de hoofdpersonen getekend zijn, iets wat zelden gebeurde op *Storm*-covers. Ook op de definitieve cover staan zowel Storm, Roodhaar als Nomad afgebeeld.

RECHTS - In het verhaal *De robots van Danderzei* worden de rollen omgedraaid en behandelen machines mensen als hun huisdieren. Sommige robots probeerden zelfs hun huisdieren te verbeteren door mechanische hulpstukken aan te brengen. In deze schets krijgt Storm een flinke aai over zijn bol, voor zijn goede gedrag. Iets wat Don iedere keer deed wanneer één van zijn honden voorbij liep. Don was een echte dierenvriend en samen met Lis had hij op een gegeven moment twee honden en wel vijf katten in huis rondlopen.

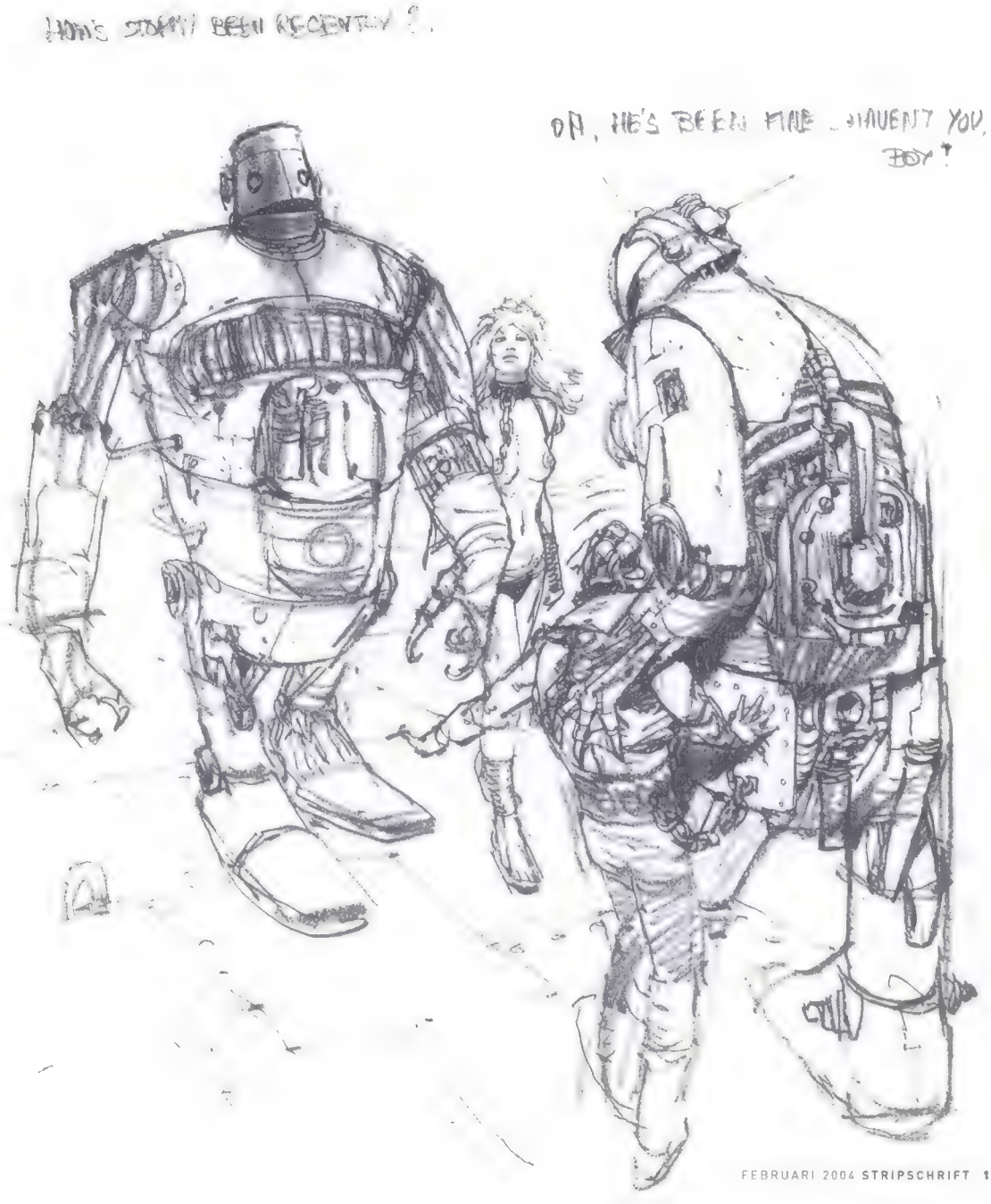

G'WAN _ PULL THE OTHER ONE!

LINKS - Dit is een tekening van Storm en Roodhaar zoals je ze niet zult aantreffen in de albums. Af en toe werd er wel op gezinspeeld in de strip, maar verder dan een omhelzing of een kus ging het niet. Dat Storm en Roodhaar wel degelijk een seksuele relatie hebben zien we in de vele erotische schetsen die Don van zijn twee stripvrienden maakte. Het waren wel altijd erotische illustraties met een knipoog of opzetjes voor een kort verhaal dat in een stripblad of fanzine kon worden geplaatst. Humor en seks stonden bij Don sterk met elkaar in verbinding. Denk alleen maar aan de tientallen avonturen die Don van Carrie maakte.

RECHTS - Een krachtige illustratie waarin de dood het kruis met daaraan Jezus Christus toont, alsof hij wil zeggen: niemand ontkomt aan mij. De combinatie met de schep zal waarschijnlijk in een Engels gezegde of spreekwoord liggen, want Don was zeer taalkundig aangelegd. Net als zijn broer die zelfs Nederlands en Japans beheerst.

ONDER - Al tekenend kon er van alles ontstaan. Alice in Cartoonland, een onschuldig meisje in een krankzinnige wereld vol bedreiging van ondermeer twee Schotten die woordspelig de naam 'Mad Mac's' van hem kregen.

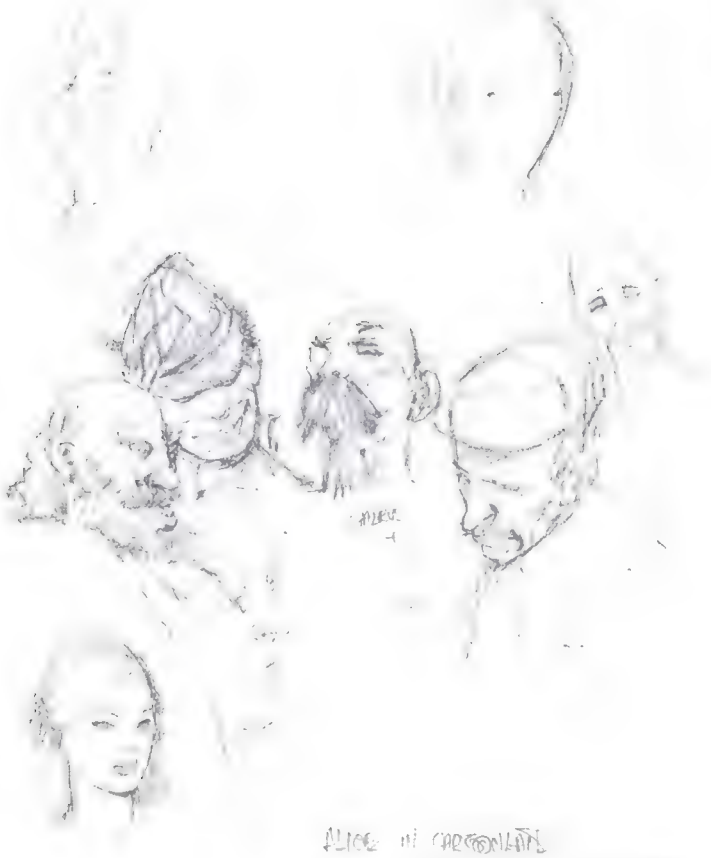

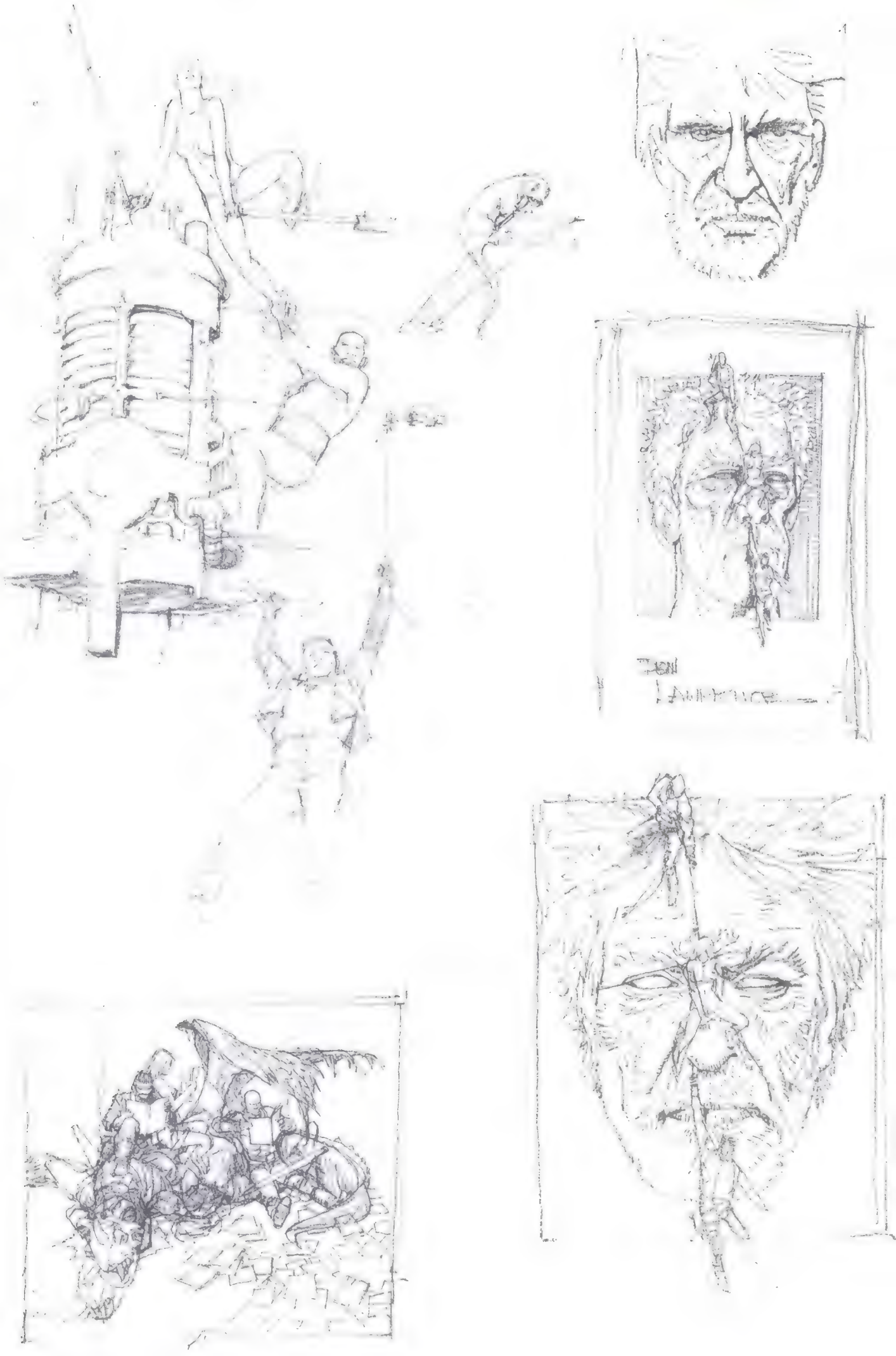

LINKSBOVEN - De eerste keer dat de schetsen van Don in een publicatie werden samengebracht was de portfolio *Don Lawrence Sketches* uit 1988. Deze schets was één van de pronkstukken uit de serie van 12 waaruit deze portfolio bestond.

LINKS - In 1990 was er een rondreizende tentoonstelling van het werk van Don Lawrence. Voor deze tentoonstelling had Don een poster gemaakt waarop Storm, Roodhaar en Nomad over zijn gezicht heen klauteren. Dit zijn de ontwerpen voor deze poster. Later heeft Don dit concept nogmaals gebruikt toen hij werkte aan de cover van het album *De werelden van Don Lawrence - Storm*.

LINKSONDER - Eens in de zoveel tijd verschijnt er bij uitgeverij Panda een nieuwe editie van de *Stripcatalogus*. Bij de latere edities werd het een goed gebruik een tekenaar te vragen om de cover te verzorgen. In 1998 was het Dons beurt en geheel in de *Storm*-huisstijl werd een cataloguscover vormgegeven waarop Storm, Roodhaar en Nomad zitten te lezen in hun eigen avonturen.

RECHTS - En wat moeten we nu weer van deze schets denken? De lach op het gezicht van Roodhaar lijkt op die van iemand die betrapt is, en ook Storm heeft iets verrasts in zijn blik. Ach laten we ze maar lekker hun eigen weg laten gaan.

HALLO, APELDOORN HIER...

In deze artikelenreeks laat Ger Apeldoorn zijn licht schijnen over dikke standaardwerken, obscure studies en andere interessante stripuitgaven die in het buitenland verschijnen.

The comics *SINCE 1945*

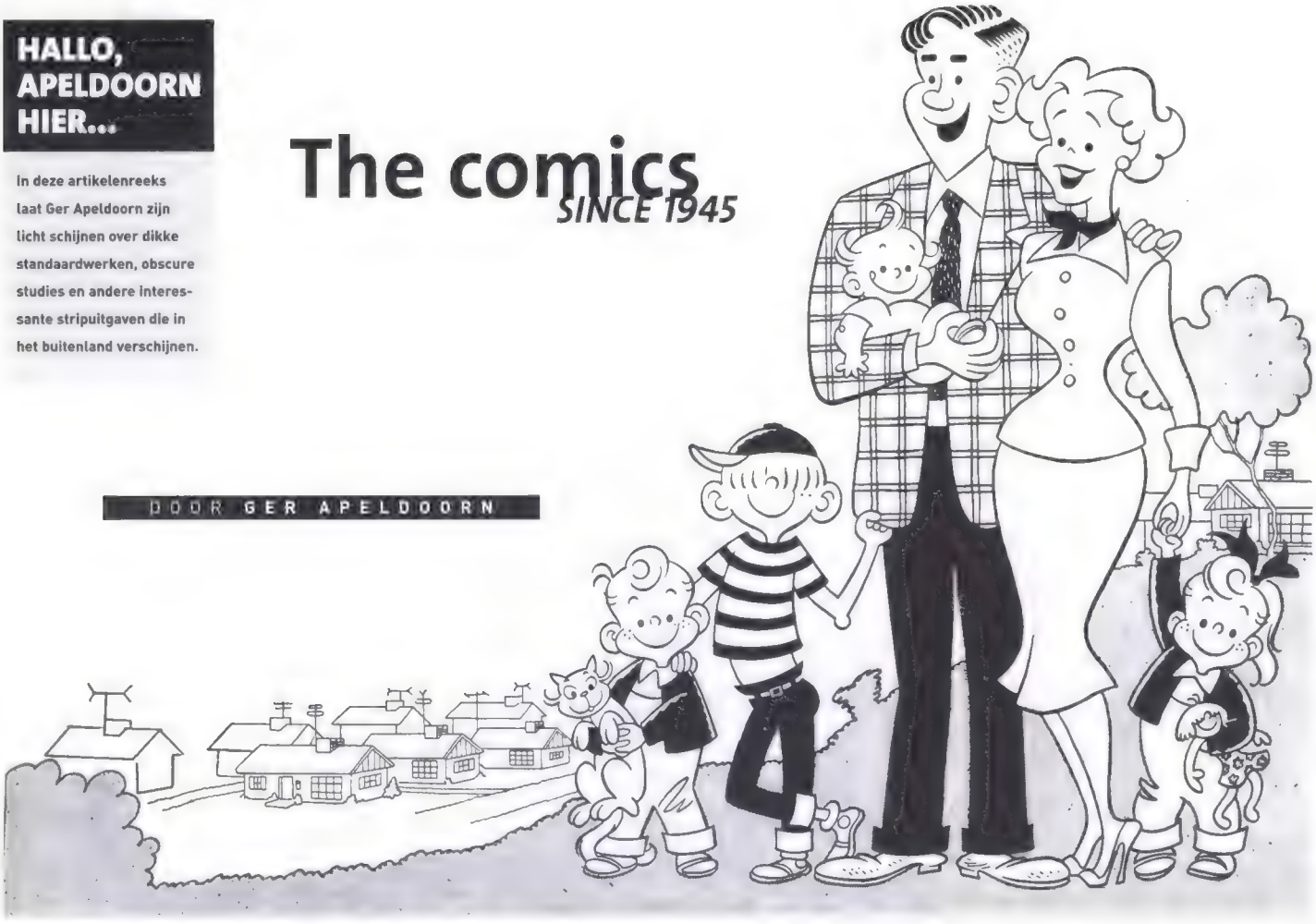

DOOR GER APELDOORN

In deze eerste aflevering duikt de auteur in de wereld van de Amerikaanse krantenstrips. Aanleiding is de publicatie *The comics since 1945* van Brian Walker.

Over de geschiedenis van de Amerikaanse krantenstrips en hun makers zijn de afgelopen dertig jaar een flink aantal boeken verschenen. Toen ik als jongen van zestien het in 1974 verschenen *The comics* van *Jerry Robinson* in handen kreeg, ging er een compleet nieuwe wereld voor me open. Een krantenstrip in Nederland, dat was toen vooral nog iets als Bommel of Panda: drie plaatjes per dag met twee blokken tekst eronder. De grootste Amerikaanse successen zoals *Peanuts* en *BC* (*Oerm*) waren hier natuurlijk wel bekend, vooral van de pockets die vertaald werden uitgegeven of sporadisch geïmporteerd. Maar voor iemand die zijn krantenstrips voornamelijk uit de bibliotheek moest halen en het verder moest doen met één strookje in *De Volkskrant*, was de overvloed aan namen en illustraties in Jerry Robinsons meesterwerk overweldigend. Avond en avond lag ik in het boek te bladeren en stelde ik me voor hoe andere stroken van mijn favorieten eruit zouden zien. Het heeft me een liefde voor deze wonderlijke Amerikaanse uitvinding gegeven, die ik nooit ben kwijtgeraakt.

Brian Walker

En dan is er nu een nieuw boek met bijna dezelfde titel van Brian Walker, die net als Robinson stripmaker is. Als zoon van de beroemde tekenaar Mort Walker is hij lid van het team dat diens *Beetle Bailey* (*Flippie Flink*) en *Hi and Lois* (*De familie Achterop*) produceert. Walker is tevens al jarenlang actief als striphistoricus. Hij schrijft er boeken over, organiseert tentoonstellingen en was medeoprichter (samen met zijn vader) en zelfs een tijdje directeur van het Museum of Cartoon Art. In *The comics since 1945* beschrijft hij de ontwikkelingen in de Amerikaanse krantenstrip van de laatste 55 jaar en profileert de belangrijkste beoefenaars.

Het boek heeft een aantal duidelijke kwaliteiten. Het is ruim geïllustreerd, met honderd platen in kleur. Walker gebruikt naast tekeningen uit de besproken strips gelegenheidsprenten, zelfportretten en speciaal door de tekenaars zelf ingekleurde pagina's, waar hij waarschijnlijk aan kon komen dank zij zijn vele contacten in de stripwereld. Daarnaast beeldt hij waar mogelijk stroken af waarin de stripfiguren over zichzelf

SAY BYE-BYE, COME ON-- BYE-BYE.
SAY BYE-BYE! UNCLE BEETLE HAS TO GO BACK TO CAMP. BYE-BYE, BYE-BYE.
4-24
BYE-BYE! YOU CAN SAY BYE-BYE! BYE-BYE--
BYE-BYE, BYE-BYE-- LET'S HEAR BYE-BYE
BYE-BYE. TRY TO SAY BYE-BYE. BYE-BYE, BYE ---
HOW DO YOU LIKE THAT? HE LEFT WITHOUT EVEN SAYING GOOD-BYE!
SLAM

RECHTS - In de korte beschrijvingen van alle strips laat Brian Walker veel leuke details liggen. Zoals het feit dat Mort Walker Beetle Bailey (Flippie Flink) in een paar afleveringen op vertof stuurt en op bezoek laat gaan bij zijn zus, Lois. Mort Walker is gecharmeerd van haar en vraagt Dik Browne om samen met hem de Flagston-familie tot een strip te ontwikkelen: *Hi & Lois* (*De familie Achterop*) zie boven, is geboren. Meer van dit soort leuke informatie is terug te vinden op de website van syndicaat King Features (*www.kingfeatures.com*).

of over andere strips praten. Verder heeft hij de stripmakers zelf gesproken of geciteerd, wat een goed inzicht in hun dagelijkse omstandigheden geeft.

De prijs van het boek is pittig maar voor een boek van deze omvang met een harde kaft niet exorbitant. Walker heeft een prettige schrijfstijl en zijn analyse per decennium is scherp, al zou je hem af en toe te positief kunnen noemen, bij voorbeeld over de publiekssuccessen *Cathy* en *Garfield*.

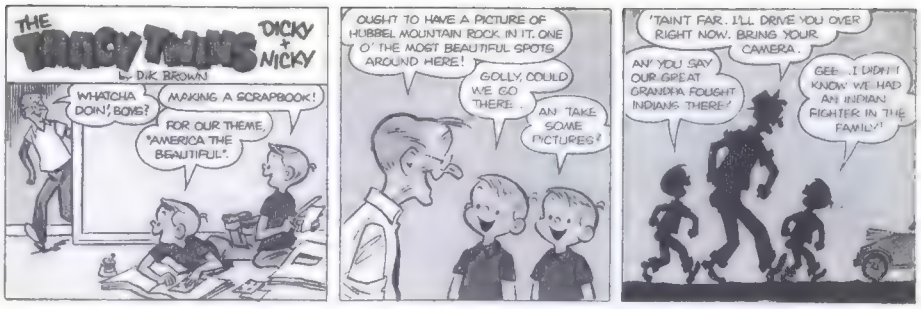
THE TRACY TWINS
DICKY + NICKY
by DIK BROWN
WHATCHA DOIN', BOYS?
MAKING A SCRAPBOOK!
FOR OUR THEME, "AMERICA THE BEAUTIFUL".
OUGHT TO HAVE A PICTURE OF HUBBEL MOUNTAIN ROCK IN IT. ONE O' THE MOST BEAUTIFUL SPOTS AROUND HERE!
GOLLY, COULD WE GO THERE . . .
AN' TAKE SOME PICTURES?
'TAINT FAR. I'LL DRIVE YOU OVER RIGHT NOW. BRING YOUR CAMERA.
AN' YOU SAY OUR GREAT GRANDPA FOUGHT INDIANS THERE?
GEE . . . I DIDN'T KNOW WE HAD AN INDIAN FIGHTER IN THE FAMILY!

the TROUBLE TWINS
DON'T!
BUT I WANT TO!
WHEE-EE-EE-EE!
GEE, YOU'VE SCRAPED YOUR HANDS!
I SURE DID . . . NEVER AGAIN!
GEE, MOM, THIS 'VASELINE' PETROLEUM JELLY IS SO SOOTHING!
IT'S JUST THE THING FOR CUTS AND SCRAPES. HELPS PREVENT INFECTION TOO!
WISE MOTHERS ALWAYS KEEP 'VASELINE' PETROLEUM JELLY HANDY FOR THOSE MINOR FAMILY EMERGENCIES THAT TURN UP. IDEAL FOR CUTS AND SCRAPES, MINOR BURNS, WORK-SORE AND DETERGENT HANDS.
TOO, NO MEDICINE CABINET SHOULD BE WITHOUT IT. BETTER GET A JAR OR TUBE TODAY!
Vaseline
PETROLEUM JELLY
The FIRST AID KIT in a JAR

Nadelen

Er zijn ook nadelen. Allereerst de keuze van het onderwerp: de Amerikaanse krantenstrip na 1945. Dat is alsof je de Titanic beschrijft vanaf het moment dat hij tegen de ijsberg aangevaren is. In de eerste vijftig jaar van zijn bestaan was de krantenstrip één van de belangrijkste uitingen van de 'lage cultuur'. Iedere Amerikaan kon door de week genieten van een hele pagina vol humor, spanning en fantasie, en zondags... op zondag was er de acht tot zestien pagina's tellende bijlage die van begin tot einde gevuld was met dromen in kleur. Er is geen striptekenaar, voor 1950 geboren, die zich niet herinnert hoe hij de hele zondagochtend ademloos over die pagina's gebogen lag. Om daarna langs de buren te gaan voor een andere krant met opnieuw zestien andere prachtige strips. Logisch dat de weekbladstrips daar nooit van de grond gekomen zijn, als iedere week zoiets cadeau werd gedaan bij het ochtendnieuws. Door in 1945 te beginnen pakt Walker nog net het staartje van deze betovering mee, maar al gauw beginnen de strips en de kranten te krimpen. Wat er overblijft is een iets te optimistische beschrijving van de teloorgang van een medium.

Nog betreurenswaardiger is zijn keuze om per decennium alleen de bekendste en meest succesvolle strips te beschrijven. De hoofdstukken over *Steve Canyon* en maker Milton Caniff, *Rip Kirby* en Alex Raymond, *Li'l Abner* en Al Capp, *Pogo* en Walt Kelly, *BC* en Johnny Hart, *Beetle Bailey* en Mort Walker, *Hägar the Horrible* en Dik Browne of *Peanuts* en Charles Schulz zijn voor een groot deel herhalingsoefeningen. De meeste van deze strips en auteurs hebben ondertussen al een boek over zichzelf gekregen, waarin hetzelfde en meer te lezen valt. Strips die nu minder bekend zijn, maar in hun eigen tijd minstens zo succesvol, zoals Ham Fishers *Joe Palooka* worden overgeslagen, terwijl daarover toch al zo weinig te vinden is. Zo wordt de geschiedenis van de Amerikaanse krantenstrip teruggebracht tot de geschiedenis van het blijvende succes. Een jongen van zestien die achterover gekegeld wil worden door de omvang en de grandeur van een grotendeels onbekend medium moet bij dit boek niet beginnen. Dit is een boek voor bibliotheken en de geïnteresseerde beginner.

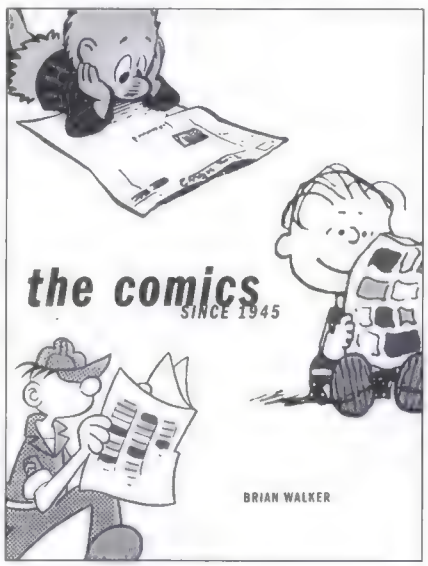

nog wel eens op bij De Slegte en dan hoef je er niet eens de volle prijs voor te betalen. Voor wie vooral heel veel strips wil lezen, is er het tweedelige *The comic strip century* waarin van veel bekende en minder bekende strips hele verhaallijnen zijn afgedrukt. Er staat zelfs een compleet verhaal van *The Spirit* in en alle zes bekende stroken van Harvey Kurtzmans *Silver linings*. Uitgever Kitchen Sink Press is sinds de verschijning failliet gegaan, maar via de online-catalogus van Bud Plant (*www.bud plant.com*) is er nog wel aan te komen. Plant is een opkoper van uitgeversrestanten van boeken over comics en illustraties in de trant van De Slegte en vrijwel ieder interessant boek op dit gebied is bij hem nog te verkrijgen, ook al is het in de normale boekhandel uitverkocht. Je betaalt er wel de volle prijs voor, maar met de huidige stand van de dollar is dat nog wel te overleven... als je je in kunt houden. En als je daar dan toch bent, kijk dan ook of je er *The funnies* van Ron Goulart kunt vinden. Deze paperback uit 1995 moet het niet hebben van zijn illustraties (hoewel de auteur vrijwel alleen maar voor onbekend materiaal heeft gekozen), maar het is wel de meest complete beschrijving van alle krantenstrips die ooit in Amerika zijn verschenen. Het ligt permanent op mijn bureau als ik aan het rondsnuffelen ben op het internet naar leuke ouwe spullen. Net als vijfentwintig jaar geleden bij Robinsons *The comics* biedt iedere pagina wel één of twee verrassingen. Nu alleen nog ergens een mooie run vinden van Jack Kirby's ghostwerk voor Frank Giacoia's Burgeroorlog-strip *Johnny Reb*.

BOVEN - **Nog een leuke anekdote die niet in Brian Walkers boek staat. Mort Walker was op zoek naar een tekenaar voor zijn nieuwe strip *Hi & Lois*. Zijn redacteur bij het syndicaat had een leuke tekenaar gezien in het blad *Boy's Life*. Mort Walker had zelf een tekenaar van reclamestrips op het oog. Toen ze elkaar de voorbeelden lieten zien, bleek het dezelfde tekenaar te zijn: Dik Browne. Wie meer van dit soort anekdotes (en weinig meer dan dat) wil lezen moet op zoek gaan naar *Between the panels* van uitgeverij Dark Horse. Weinig feiten, maar veel illustraties en veel lol.**

ger.apeldoorn@stripschrift.nl

Alternatieven

Gelukkig bestaan er genoeg andere boeken die ik aan kan raden, hoewel ze niet allemaal meer makkelijk verkrijgbaar zijn. Voor uitputtende informatie en een schatkamer aan illustraties over de grote namen uit de Amerikaanse krantenstripgeschiedenis (waarvan de helft ook in Walkers boek worden behandeld, maar veel korter) is er Richard Marshalls *America's great comicstrip artists*, waarin de zestien belangrijkste tekenaars uitvoerig worden beschreven. Af en toe duikt het

Wie meer wil lezen over de Amerikaanse krantenstrip, kan surfen naar Don Marksteins Toonopedia* www.toonopedia.com. *Bevat een schat aan informatie, veel doorklikmogelijkheden naar andere websites en iedere dag meer dan tweehonderd nieuwe strips. Bovendien houdt Markstein een pagina bij op* www.toono pedia.com/onlinesn.htm *vanwaar je naar vrijwel alle krantenstrips kunt komen die vandaag de dag gepubliceerd worden.

The comics since 1945

Walker
Abrams 2002
ISBN 0-8109-3481-7
Prijs $49.95
336 pagina's, kleur, h.k.

'De beste manier om een mythe te eren is ze te moderniseren'

DOOR GEERT DE WEYER

Op 30 maart 2004 is het precies honderd jaar geleden dat Edgar Pierre Jacobs in Brussel werd geboren. Ter gelegenheid hiervan is er een grote expositie in Parijs en worden er – als gezamenlijke actie van de Franse en Belgische posterijen – op 24 mei Jacobs-postzegels uitgegeven. En dan verscheen eind vorig jaar ook nog eens een nieuw *Blake en Mortimer*-album.

Het tweede reanimatieteam dat op E.P. Jacobs' personages werd gezet, heeft namelijk een nieuw deel klaargestoomd: *De sarcofagen van het 6e continent*. Scenarist Yves Sente en tekenaar André Juillard situeerden het verhaal tegen de Brusselse achtergrond van Expo '58 en katapulteren hun helden naar het moment dat ze elkaar voor het eerst ontmoetten en Gandhi hun redder was. Een gesprek met Yves Sente over monumentenrecht, 9/11, The Beatles, Olrik en de omstreden vrouwen uit de nieuwe reeks.

MORTIMER-SCENARIST YVES SENTE

Yves Sente: Vanaf het moment dat je je buigt over een mythe, krijg je een hele hoop mensen over je heen die geen nieuw boek, strip of film van hun helden willen. Dat wéét je! Enkele jaren geleden was de wereld geschokt toen er een vervolg op *Gone with the wind* in boekvorm ging verschijnen. Men sprak er schande van. (*haalt de schouders op*) Ach, het ging om een kleine minderheid. Goed, het is hun recht te menen dat het een misdaad is, maar eerlijk: hun mening interesseert me niet. Kijk, Jacobs uitte tijdens zijn leven de wens dat zijn karakters hem zouden overleven. Zijn opinie is dus belangrijker dan dat van een klein publiek. En daarbij: sinds de nieuwe *Blake en Mortimer*s op de markt verschenen, werden er meer albums van *Het gele teken* verkocht als toen Jacobs nog leefde, loopt er in Parijs een grote hommagetentoonstelling rond Jacobs, is er een animatiereeks gemaakt en iedereen schrijft opnieuw over Jacobs' werk. Wat wil je nog meer?!

Ruim twee uur duurt het gesprek die dag, maar Yves Sente (39) lijkt geen moment verveeld. Om zijn antwoorden te ondersteunen grijpt de enthousiaste spraakwaterval telkens opnieuw naar de Blake en Mortimer*-albums die her en der verspreid liggen. In zijn lade, tussen de stapel strips op zijn bureau of goed weggemoffeld tussen de archiefdozen op de vensterbank. Hij wordt daarbij onafgebroken begluurd door tientallen stripfiguren die hem er, belichaamd in kartonnen silhouetten, aan moeten herinneren dat hij hun lot in handen heeft. Vanuit zijn Brussels bureau, ergens op de zevende verdieping van de oude* Kuifje*-redactiekantoren, beschikt dit hoofd uitgavenbeleid van uitgeverij Lombard immers over leven en dood van helden als Niklos Koda, Rubine, Jonathan, Johan en Pirrewiet, Vlad en Thorgal. Maar alsof dat niet genoeg was stemde hij in 1998 ook nog eens in met een gedeeld pleegouderschap. Dat ging zo: toen Sente hoorde dat tekenaar Ted Benoit na* De zaak Francis Blake *(1996) nog trager begon te werken en Parijs op zoek was naar nieuwe auteurs voor een tweede* Blake en Mortimer*-ploeg, stuurde hij onder een schuilnaam een synopsis van het latere* Het Voronov-complot *naar Parijs en kreeg prompt de opdracht de spookscenarist te contacteren. Sente ontmaskerde daarop zichzelf, schreef meteen verder aan het verhaal en mag anno 2003 graag zeggen dat hij daar nog geen moment spijt van heeft gehad.*

Vrouwen

Niettemin kreeg uw eerste *Blake en Mortimer*-verhaal - *Het Voronov-complot* - nogal wat kritiek te verwerken van onder meer Stichting Jacobs. U had het namelijk gewaagd vrouwen in de reeks te laten opdraven. In dit album wordt Mortimer zelfs verliefd. Onbeschofte vlegel...

(*grijnzend*) Ik vond het tijd worden. Kijk, na de Tweede Wereldoorlog ging men erg strikt om met de wetten inzake kinderuitgaven. In 1949 werden auteurs en uitgevers verboden om een vrouw aan de zijde van een held te plaatsen. Het regende beperkingen (*grist achter zich naar het album* De valstrik *van E.P. Jacobs*). Tien jaar lang was dit album in Frankrijk verboden omdat het toekomstbeeld te pessimistisch was. Er werd namelijk over de Derde Wereldoorlog en atoombommen gesproken. En hier (*slaat* Het gele teken *open en wijst op een plaatje waarin Blake een blad leest waar het covermeisje een pin-up blijkt te zijn*), ook dit was verboden in Frankrijk. Het verscheen weliswaar in het weekblad *Kuifje*, tot de censoren het opmerkten en te kennen gaven dat ze het 'pornografisch karakter' ervan niet in albumvorm wensten te zien. (*grijnst*) Jacobs heeft de plaat in de eerste editie moeten veranderen. Maar wat ik wil zeggen is: Jacobs was er de man niet naar zichzelf te beknotten. Die man was meer *fun* dan Hergé. Hij dronk, zong - hij was een operazanger -, tekende thuis naakten van zijn vrouw en was een erg ruimdenkend mens. Het was enkel de context van die tijd die hem verplichtte zijn werk strikt en conservatief in te vullen. Wees gerust: als hij geleefd zou hebben met de vrijheden van deze tijd, dan had Blake en Mortimer er helemaal anders uitgezien. We kunnen het niet meer nagaan, maar uit verschillende bronnen hoorden we ook dat een enthousiaste Jacobs ten tijde van de eerste film rond *Het gele teken* suggereerde een vrouw in de film te laten opdraven. Het zou om een jong Aziatisch meisje gegaan zijn. Hij zag daar absoluut geen probleem in, dus waarom wij dan wel?!

U hebt naar verluidt vier pagina's moeten schrappen in dat album. Waarom?

Heel eenvoudig: het verhaal werd geschreven voor 66 pagina's, net als *Het gele teken*. Maar het was de Franse uitgever die me op zeker moment vroeg het naar 62 terug te brengen. Het zou ten eerste te kostbaar zijn een 66-pagina's tellend album te drukken, en ten tweede zouden die extra vier pagina's de tekenaar nog een maand werk opleveren. Kon niet, want de releasedatum kwam met rasse schreden dichterbij.

BOVEN - Mortimer met zijn schepper Edgar P. Jacobs

LINKS - Potloodschets voor plaat 3 van *De sarcofagen van het 6e continent*.

Rosinski

Yves Sente is druk bezig zijn scenaristencarrière uit te bouwen. Omstreeks deze tijd ligt zijn nieuwste album, met tekeningen van Rosinski (de Poolse tekenaar van Thorgal *en* De Chninkel*), getiteld* Graaf Skarbek *in de winkel.*

Yves Sente: Ik ben al dertien jaar bevriend met Rosinski. Het klikt. We hebben heel wat wodka's gedronken. Nadat door Het Voronov-complot *duidelijk werd dat ik ook scenario's kon schrijven, kreeg ik plots de vrouw van Grzegorz (Rosinski. GdW) aan de lijn die vroeg of ik een scenario voor hem wilde schrijven, want Van Hamme wilde* Thorgal *op een lager pitje zetten. Ik dacht dat het een grapje was, maar maanden later vroeg ze het opnieuw. Ik ben toen gaan speuren in de geschiedenis en ontdekte dat we onze Belgische vrijheden in feite te danken hebben aan de Polen. Dat gaat terug tot in de negentiende eeuw. Het komt er op neer dat de Polen - toen katholiek en liberaler dan wij - niet wilden ingaan op de wens van de toenmalige tsaar om ons aan te vallen en ze een revolutie tegen de tsaar ontketenden. Veel Polen lieten toen het leven en tienduizenden verlieten het land. Maandenlang heb ik er in het weekend en 's avonds na mijn werk aan zitten schrijven. Wat leuk is voor Rosinski: hij had me eerder zijn interesses getoond en dat ging van piraterij via erotiek en schilderwerk tot historie. Hij haat moderne dingen, weet je. Het verhaal wat ik voor hem schreef –* Graaf Skarbek *- bevat al die elementen samen. Dat vond hij leuk (laat een proefdruk aanrukken op A4-formaat). Slechte kleurenkopietjes, dat zeker, maar zie je dat ieder plaatje, van voor tot achter, een klein schilderijtje is?! Rosinski heeft zichzelf overtroffen, vind ik. Ik verwacht hier veel van. Het is in ieder geval een aanzet om nog meer scenario's te schrijven. Echt een leuke job, dit.*

LINKS - Potloodschets voor plaat 7 van *De sarcofagen van het 6e continent*. Blake neemt het op voor een bedelaar, waardoor hij en Mortimer wordt aangevallen door een grote groep Indiërs.

ONDER - De groep houdt zich in als Gandhi naar voren treedt.

RECHTS - Voor het eerst in bijna vijftig jaar wordt *Blake en Mortimer* gesitueerd en Brussel, al is met name de vzw Atomium daar niet onverdeeld gelukkig mee.

Dat heeft me wel even voor een probleem gesteld, want de informatie uit die vier verwijderde pagina's moest dus in de overige verwerkt worden. Dat is uiteindelijk wel gelukt, maar toch vind ik dat enkele scènes daardoor te compact zijn geworden. er stond plots te veel informatie te lezen, wat het leestempo niet altijd ten goede kwam. Een goed geoefend oog ziet dat misschien.

Wat vindt de Stichting Jacobs, die nog steeds de morele rechten van Jacobs beheert en waakt over de inhoud, van het feit dat u diens helden zowat twintig jaar jonger maakt? Toen ze bij het eerste nieuwe *Blake en Mortimer*-album niet voldoende op de hoogte gebracht werd volgde er namelijk een proces.

Jacobs schreef in zijn memoires *Un opéra de papier* een korte biografie over zijn personages. Over Olrik zegt hij weinig, over Blake en Mortimer des te meer. Hij vertelt erin dat Mortimer op elfjarige leeftijd naar Schotland trok, dat zijn vader een legerarts is en dat soort dingen. Met een flashback in de tijd konden en mochten we dus probleemloos die periode belichten. Ik ben ook erg nostalgisch aangelegd, en ik begrijp dat aanpassingen in Jacobs' verhaallijn moeilijk liggen, maar de verhalen moesten in de geest van deze tijd zijn. Ik denk dat dat gelukt is. Bovendien: de beste manier om een mythe te eren, is om het te moderniseren.

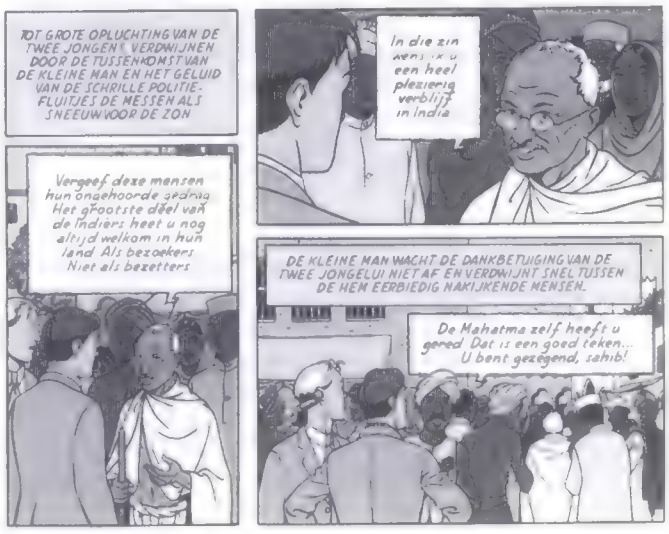
TOT GROTE OPLUCHTING VAN DE TWEE JONGENS VERDWIJNEN DOOR DE TUSSENKOMST VAN DE KLEINE MAN EN HET GELUID VAN DE SCHRILLE POLITIE-FLUITJES DE MESSEN ALS SNEEUW VOOR DE ZON
Vergeef deze mensen hun ongehoorde gedrag. Het grootste deel van de Indiërs heet u nog altijd welkom in hun land. Als bezoekers. Niet als bezetters
In die zin wens ik u een heel plezierig verblijf in India
DE KLEINE MAN WACHT DE DANKBETUIGING VAN DE TWEE JONGELUI NIET AF EN VERDWIJNT SNEL TUSSEN DE HEM EERBIEDIG NAKIJKENDE MENSEN.
De Mahatma zelf heeft u gezegend. Dat is een goed teken... U bent gezegend, sahib!

9/11

Voor het eerst in bijna vijftig jaar worden Blake en Mortimer gesitueerd in Brussel, met name de Expo van '58? Waarom?

Ik was nog niet geboren in '58, maar toen enkele jaren geleden de veertigste verjaardag van de Expo werd gevierd en tal van kranten uitpakten met een soort terugblik, vond ik dat uitermate boeiend. Mij viel de architectuur uit die tijd op. Dat was echt *Blake en Mortimer*. André (Juillard, de tekenaar. GdW) vond het geweldig. Hij merkte op dat de hele wereld er acte de présence gaf, zelfs de USSR. Formidabel toch, te midden van

IN SNELLE PAS LOPEN KAPITEIN BLAKE EN PROFESSOR MORTIMER VAN HET BRITSE PAVILJOEN NAAR DAT VAN BELGISCH CONGO/RUANDA-URUNDI MAAR DAN OPEENS BLIJVEN ZE ALS MET STOMHEID GESLAGEN STAAN
Good Lord, Philip! Kijk!
TERWIJL OVERAL VREEMDE GELUIDEN WEERKLINKEN, BEGINNEN ALLE LICHTEN VAN HET ATOMIUM EN DE PAVILJOENS IN DE OMGEVING AAN EN UIT TE GAAN OP KLAARLICHTE DAG!
?
KLAK

ONDER - **Potloodschetsen van personages uit *Het Voronov-complot*, het eerste *Blake en Mortimer*-verhaal waarvoor Sente en Juillard hun krachten bundelden.**

de Koude Oorlog. Ik ontdekte daardoor dat mijn generatie iets miste. Als tiener hoorde ik steeds over crisissen en de breuk tussen Wallonië en Vlaanderen. Wat is dit toch voor een land, dacht ik. Daar was in '58 geen sprake van. België was toen het op drie na rijkste land ter wereld - door Kongo, maar toch... Ik vond het een geweldig idee hen in dat decor te laten rondlopen.

Nochtans, naar verluidt zou de vzw Atomium geen toestemming hebben gegeven het Atomium op de cover te zetten.
Na 11 september lieten de meeste verzekeringsmaatschappijen weten strenger te zullen optreden inzake monumenten en overheidsgebouwen. Ik vind het ziekelijk, want door dat voorval verdienen ze geld op de rug van de 9/11-slachtoffers. Maar het is ondertussen helaas wel een feit geworden dat het beeldrecht op monumenten wordt aangewend om te voorkomen dat monumenten in publicaties worden opgeblazen of gesaboteerd. Op de eerste cover kwam achter het Atomium een vreemd groen licht vandaan. Mocht niet, want het kon geïnterpreteerd worden als een explosie en terroristen op ideeën brengen. Juillard stond er echter op het Atomium op de cover te zetten en dus hebben we er voor geopteerd het op een onschuldiger manier op de cover te presenteren.

In *Het Voronov-complot* laat u Blake en Mortimer botsen op Paul McCartney en John Lennon, in dit album ontmoeten ze Gandhi. Wordt dat een constante in uw verhalen?
Nee, hoor. Ik heb iets aan de mythe toegevoegd door de lezer te brengen naar de eerste ontmoeting tussen Blake en Mortimer. Dat was een risico, en het mocht zeker niet banaal zijn. Integendeel, het moest fantastisch en exceptioneel zijn. En beiden moesten vanaf de eerste ontmoeting helden zijn. Ik heb Blake laten aanvallen door de Indiërs omdat hij het opnam voor een bedelaar. Mortimer sprong dan weer in de bres voor Blake omdat die op laffe wijze werd aangevallen door een grote groep. Daarna had ik een truc nodig. De politie de omstanders uit elkaar laten jagen? Nee. Te flauw! Te voor de hand liggend. Maar wie krijgt zo'n massa dan wel rustig? Toen kwam Gandhi ter sprake. de tijdsbalk klopte, en zo werd Gandhi de peetvader van hun ontmoeting. De ziel van Indië heeft hen gered en dat cruciale moment groter gemaakt.

'We kunnen nog tien albums lang doorgaan over hoe Blake en Mortimer steeds opnieuw de wereld van de ondergang redden, maar dat wordt al snel saai,' zei u laatst. En wat zien we? Ze redden opnieuw de wereld.
Ja, goed, maar de modernisatie moet niet te plots gebeuren. Dat zou het publiek afschrikken. Ik wil ze meer emoties meegeven. Liefde, vriendschap, verdriet, vreugde... Ze zijn meer dan helden, hè?! Haddock zag je ook soms huilen, Zonnebloem liep ook over van plezier. Dat moet hier ook. Misschien zie je eerste tekenen van die modernisatie wel over tien, twintig jaar. Wie maalt erom? We hebben tijd. Kijk, als ik mijn ego wil bevredigen doe ik dat wel in mijn strip die ik nu met Grzegorz Rosinski aan het maken ben. dat is tenminste mijn eigen kind. Wat *Blake en Mortimer* betreft zijn we, zoals Jean van Hamme zegt, huurlingen. We zijn er om het project te dienen, niet om onze carrière veilig te stellen.

BOVEN - Ook Nasir en Olrik zijn weer van de partij.

RECHTS - Het was voor Juillard een uitdaging om in *flashback* Blake en Mortimer te verjongen, waarbij ze herkenbaar moesten zijn zonder hun respectievelijke zo kenmerkende snorretje en baard.

laten inslapen en beweegt hij niet meer tot op het einde van het verhaal. (*grinnikt*) Dat was mijn manier om hem op non-actief te zetten. Na dit deel wil ik er trouwens bij de uitgever - die er op stond hem in de verhalen te houden - voor pleiten om Olrik even opzij te zetten. Voor Nasir ligt dat anders. Bij Jacobs dook hij niet altijd op, en ook nu weer heb ik hem eerder gebruikt als een *special guest*.

Olrik

Is het eigenlijk niet al te makkelijk om altijd maar, wanneer tekenaars een oude reeks nieuw leven inblazen, de oude populaire personages opnieuw op te voeren? In dit geval Nasir en – vooral - Olrik. Overigens, het lijkt er wel op of die laatste een blok aan je been was voor dit verhaal.

Olrik was Jacobs' lievelingskarakter. Niettemin begreep hij dat het telkens opnieuw opvoeren van die schurk de geloofwaardigheid aantastte. In *De valstrik* wenste hij Olrik dan ook niet meer te gebruiken, maar daar kwamen negatieve reacties op. De lezers wilden hem terug. Nu, eerlijk gezegd, ik hou er niet van. Olrik mag best wel eens terugkomen, maar niet altijd. Mijn inziens zou hij sterker zijn als hij niet in elk album opduikt. In *De sarcofagen van het 6e continent* heb ik hem

Wat me stoorde in dit album was de scène met de tijger en prinses Gita. Nergens voelt het dier zich ook maar enigszins bedreigd, maar toch springt het in - nota bene - water om haar aan te vallen. Ik vond het ongeloofwaardig.

Hm, misschien is dat inderdaad niet honderd procent geloofwaardig, ja. Ook geografisch gezien niet, want die tijger trok hoger de Himalaya in dan normaal. Maar ik redeneerde dat, door het feit dat die tijger uit zijn vertrouwde milieu is gehaald en hij honger heeft, hij een mens aanvalt en daarvoor zelfs het water niet schuwt. (*denkt na*) Ik moet toegeven dat ik er niet verder over heb nagedacht. In het eerste scenario was het trouwens een panter, maar Juillard wilde een tijger tekenen.

Eigenaardig vond ik ook de Westerse gebouwen in en rond het Indische Simla. Het huis van de familie Mortimer aldaar leek wel een authentieke Europese villa.

Ha, maar dat is iets anders. (*enthousiast*) Sinds de negentiende eeuw was Simla de oude zomerhoofdstad van de regering van het Brits-Indische rijk. Alle diplomaten en politici hadden er hun optrekje. Die gekke Britten en Schotten lieten er Victoriaanse huizen en kastelen bouwen. Het is daarom een erg sinistere plek. Ze lieten zelfs hun personeel opdraven in kledij met de kleuren van hun clan. Dus als je in het album een Indische ober in een kilt ziet rondlopen, dan is dat historisch correct. Idem voor de architectuur van die landhuizen. Ze staan er echt.

Waarom is de favoriete uitdrukking 'by Jove' in dit album vervangen door 'by jolly'?

(*bladert ongelovig door het Nederlandstalige album tot hij de uitspraak aantreft*) Hé, daar wist ik niets van. Vreemd. Ik ben er zeker van dat het in de Franse versie niet zo is. Daar wil ik mijn licht wel eens over opsteken.

Sorry dat ik wat miereneuk, maar wat wil je, als je een reeks voortzet van een minutieuze researchfreak als Jacobs?!

(*grijnst*) Dat is natuurlijk wel een beetje unfair voor ons. Jacobs maakte ook fouten, maar hij heeft in de loop der jaren zo'n goede reputatie opgebouwd dat men hem alles vergeeft. Wij zijn pas begonnen. Je moet ons toch wat krediet geven,

Heden en toekomst knap verweven

Blake en Mortimer vertegenwoordigen een tijdperk waarin de wereld pijnlijk formeel, ordentelijk en overzichtelijk is. Dit wereldbeeld wordt echter constant bedreigd door duistere machten en totalitaire regimes die chaos willen creëren. Als uitkomst hiervan wordt de wereld geconfronteerd met tal van ogenschijnlijk onverklaarbare fenomenen. Toch zijn alle fantastische verschijnselen beredeneerbaar en uitlegbaar. Het is één van de redenen waardoor in de reeks de uitvoerige kaders en de tekstballonen het beeld soms in de weg zitten. De schurken zijn bij voorkeur vertegenwoordigers van de amorele, doorgeslagen wetenschap. Mortimer daarentegen vertegenwoordigt de moralist in de wetenschap. Hij is de eeuwige positivist, de wetenschapper die de mens vooruitgang belooft.

In De sarcofagen van het 6e continent *is dit oerthema niet anders. Het is 1958. De Indiase keizer Asóka, die 2200 jaar geleden leefde, lijkt uit het dodenrijk opgestaan en pleit in levende lijve voor een groot en sterk India. Om India tot een grootmacht te ontwikkelen zijn bondgenoten nodig, waaronder de USSR. Daarnaast zal de keizer een ultiem wapen ontwikkelen dat het westen veel schrik zal aanjagen. Dit wapen moet getest worden op het visitekaartje van de westerse wereld: de Wereldexpositie in Brussel. Mortimer is in Brussel hoofd van de delegatie van Britse natuurkundigen die als taak heeft radiocontacten te onderhouden met een wetenschappelijk station in Halley, in het verre Antarctica (het 6e continent). Enkele kilometers naast het Britse station heeft de geheimzinnige Asóka in het diepste geheim de leiding over de Indiase basis. Hij gebruikt niemand minder dan de eeuwige opportunist Olrik om zijn plannen uit te voeren. Met een verbeterde versie van Septimus' telecephaloscoop* (Het gele teken) *terroriseert hij de Brusselse expositie met verwoestende stroomstoringen. Speciale aandacht gaat uit naar Mortimer die hij vele jaren eerder vervloekt heeft tijdens een dramatisch bezoek van de natuurkundige aan India. Philip Angus Mortimers huid was nog zo glad als een perzik toen hij na zijn eindexamen in Glasgow zijn ouders in de Indiase Himalaya bezocht. Onderweg ontzette hij ene Francis Percy Blake uit een hachelijke situatie. Met deze dan nog snorloze Welshmen –*

hoor. Ik heb de indruk dat fans en journalisten nog zorgvuldiger het verhaal volgen dan dat ze dat bij Jacobs zouden gedaan hebben.

Toekomst

Ted Benoit, tekenaar van het eerste reanimatieteam, kondigde onlangs aan na zich opnieuw over eigen werk te willen buigen. De naam René Sterne wordt nu genoemd als opvolger. Is dat al officieel?

Ja, hij heeft enkele proefpagina's gemaakt en daar was men bijzonder tevreden over. Ook Van Hamme was in zijn nopjes over het resultaat. Probleem is dat Sterne op de Caraïben woont, maar hij is goed geëquipeerd, heeft satelliet-tv, computer en e-mail. Hij is één van de weinigen die de klare lijn aankan, denk ik.

Na Benoit heeft nu blijkbaar ook André Juillard aangekaart er mee te willen stoppen. Waarom, en vooral: wat nu?

Ik heb dat ook opgevangen, maar het berust op een misverstand. Wat Juillard bedoelde is dat wij, Juillard en ik, even plaats ruimen voor een volgend team. Dat van Jean van Hamme en René Sterne. De eerstvolgende *Blake en Mortimer* die gepubliceerd zal worden is dus van hen. Wij knijpen er drie of vier jaar tussenuit. Dat is alles. Ondertussen denken we na over andere ideeën en invalshoeken voor een nieuw verhaal.

Hoe zit het eigenlijk met de film Het gele teken? De opnames zijn naar verluidt ingeblikt.

Oh, dat. Daar weet ik niets van, sorry. Ik lees er al maanden - nee, jaren - over, maar heel dat project is zo gecompliceerd dat ik het pas geloof als ik het zie. Daarvoor verwijs ik je graag naar Parijs. Echt, ik weet er niets van.

geert.de.weyer@stripschrift.nl

BOVEN - De traditionnel Engelse setting in het Indische Simla zorgt voor een omgekeerd exotisme.

De avonturen van Blake en Mortimer 16: De sarcofagen van het 6e continent 1: De universele dreiging

Juillard & Sente
Blake et Mortimer 2003
ISBN 90-6737-038-X
Prijs € 7.50
56 pagina's, kleur, s.k.

ook op familiebezoek – ontwikkelt Mortimer al snel een onverbrekelijke vriendschapsband. Brits-Indië is bij hun bezoek een land vol tegenstellingen. De onafhankelijkheidsbeweging is in volle gang en animositeit alom aanwezig. In die raciale gespannen wereld wordt Mortimer uitgerekend verliefd op prinses Gita, dochter van Asóka. De verliefdheid is wederzijds en oprecht maar tot mislukken gedoemd. Voor Mortimer senior is de omgang reden genoeg om zijn zoon subiet naar Engeland terug te sturen. Bij zijn vertrek krijgt de rossige jongeling van Asóka te horen dat Gita zelfmoord pleegde van ellende, omdat ze Mortimer met een Brits meisje op een galafeest zag en hem verdacht van onoprechtheid. Mortimer wordt voor de dood verantwoordelijk gesteld en voor eeuwig vervloekt. Hij keert in een shock terug naar Engeland.

Binnen dit scenario van Yves Sente worden op knappe wijze heden en toekomst verweven en spelen meerdere thema's en plotlijnen door elkaar heen. Hierdoor is dit album één van de meest gelaagde delen in de reeks. Er is de spanning van de Koude Oorlog, de naderende Afrikaanse dekolonisatie en tal van verwijzingen naar onze tijd die bol staat van de strijd tussen het westen en islamitische extremisten. Sente's terroristen zijn Indiërs maar de overeenkomsten zijn frappant. Opmerkelijk is natuurlijk de uitvoerige flashback naar de jeugd van Blake en Mortimer en het persoonlijk drama van de laatste. Hierdoor krijgen de mannen met de stiff upperlip *meer dimensie dan ooit tevoren. Mortimer blijkt een getormenteerd man, nog steeds overladen door de vraag of hij schuldig is aan de dood van zijn jeugdliefde.* André Juillard *geeft op knappe wijze invulling aan dit scenario. De man met het veelzijdig oeuvre lijkt nu volledig grip te hebben op materie. Het begint al met zijn overtuigende cover die rechtstreeks uit het archief van Jacobs lijkt te komen. Zijn zeer verzorgde manier van tekenen heeft weliswaar enige steriele trekjes maar overtuigt merendeels. De documentatie is weer zeer zorgvuldig; van de Britse residenties in India tot de paviljoens bij de wereldexposities toe. Dat geld evenzeer voor het zeer verzorgde kleurgebruik. Herlezen voordat deel 2 ter hand genomen kan worden, is een must. Jacobs zou tevreden zijn met deze opvolgers. JdL*

Nederlandse Gouden Boekjes jubileren zonder strips en animatie

Zo'n vijftig jaar geleden verscheen in Nederland het eerste Gouden Boekje *Pietepaf, het circushondje*. In de Verenigde Staten zijn deze geïllustreerde prentenboekjes al vanaf 1942 een doorslaand succes. De veel grootser opgezette Amerikaanse originele reeks bevat echter ook vele strip- en cartoonbewerkingen. Die haalden Nederland als 'te plat Amerikaanse vermaak' nooit, op één na: *Toontje m'n zoontje*, gebaseerd op Hank Ketchams *Dennis the Menace*.

DOOR PIETER VAN CLEEF & RIK SANDERS
MET DANK AAN AD GEERDINK

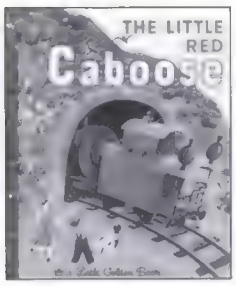

In 1942 rolden er in Chicago twaalf prentenboeken van de pers bij één van de grootste kinderboekdrukkerijen van die tijd. De eenvoudige, van dubbeldik karton voorziene kleine boekjes met een boekbandje van goudfolie kregen de naam *Little Golden Books*, een formule bedacht door de directeur van de Artists and Writers Guild in New York, George Duplaix. Dit samenwerkingsverband van schrijvers en illustratoren ontwierp voor vele Amerikaanse uitgeverijen kinderboeken en de collectie *Little Golden Books* was meteen een succes, vooral door de lage prijs van slechts 25 dollarcent. Binnen tien jaar gingen er meer dan tien miljoen exemplaren over de toonbank.

In Nederland verschenen de *Gouden Boekjes*, met vermaarde titels als *Vijf brandweermannetjes*, *Het koekemannetje* en *De gele taxi*, vanaf begin jaren vijftig. Uitgeverij De Bezige Bij verwierf de rechten van de reeks in 1953 en bracht al gauw het eerste deeltje *Pietepaf, het circushondje* op de markt. Er verschenen mondjesmaat nieuwe deeltjes, omdat de selectie streng verliep en de boekjes inhoudelijk werden aangepast aan de Nederlandse cultuur. De Bezige Bij schakelde niemand minder dan Annie M.G. Schmidt en Han G. Hoekstra in om een keuze te maken uit de meer dan 450 beschikbare Amerikaanse titels en ze te vertalen en te bewerken. Schmidt en Hoekstra, op dat moment bekend als de grote vernieuwers van de Nederlandse jeugdliteratuur, kozen vooral titels uit de gouden jaren van de *Little Golden Books*, de jaren veertig en vijftig, toen televisie en afgeleide merchandising nog geen stempel hadden gedrukt op de reeks. Juist vanaf halverwege de jaren vijftig werd de invloed van de Artists and Writers Guild minder en verschenen steeds meer televisiehelden als The Lone Ranger, Donald Duck, Mickey Mouse, Lassie en de tekenfilmfiguren uit de Hanna en Barbera-stal (The Flintstones, Yogi Bear, The Jetsons, Top Cat) in de reeks. Tot 1978 bewerkten Schmidt en Hoekstra 76 *Gouden Boekjes*, waaronder *Wim is weg* van Nederlandse makelij! De in 1959 nog als leerling-illustrator werkzaam zijnde Rogier Boon (1937-1995) maakte dit boekje voor het afscheid van de toenmalig Bezige Bij-directeur Wim Schouten. Het verhaal over het jongetje dat op zijn rode driewieler naar Spanje vertrekt, is een klassieker binnen de Nederlandse jeugdliteratuur.

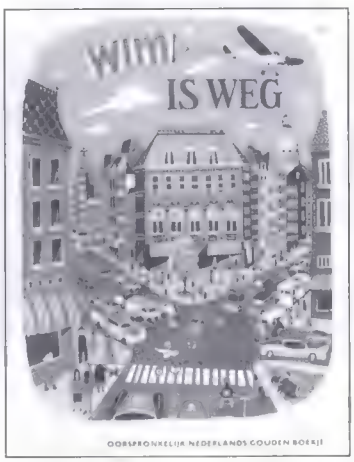

Strips en animatie

Al in 1944 verschenen er in de Amerikaanse *Little Golden Books*-reeks twee titels die opgehangen waren aan Disney (*Through The Picture Frame* en *The Cold-Blooded Penguin*), maar ook andere tekenfilmfiguren als Bugs Bunny en Tom & Jerry (geïllustreerd door MGM-tekenaar Harvey Eisenberg) kregen hun eigen titels. Sindsdien is er in de Amerikaanse reeks een duidelijk verband zichtbaar tussen de cartoonindustrie en de *Little Golden Books*, al beperkt zich dat vandaag de dag hoofdzakelijk tot Disney. Bij elke Disney-film die in roulatie gaat

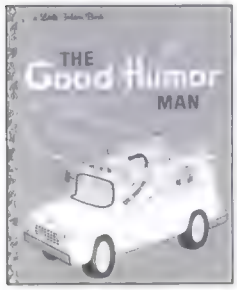

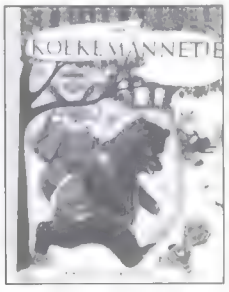

(zoals ook weer bij de recente kaskraker *Finding Nemo*) verschijnt er tevens een *Little Golden Book* met een verhaal over de hoofdpersonages van de film.

Het hoogtepunt van de animatiebewerkingen lag begin jaren zestig, toen de populaire *Saturday Morning Cartoon Show* op tv te zien was. Van de 25 titeltjes die in 1961 verschenen, blijken er tien direct afgeleid van een televisie- of tekenfilmserie. Van 1965 tot 1971 richtte de uitgever zich weer op het maken van eigen prentenboekverhalen. Daarna keren de cartoonhelden mondjesmaat terug. Er bestaat tegenwoordig nog wel een link met tv-programma's, zoals het educatieve *Sesame Street*, maar met moderne cartoonseries, zoals van Cartoon Network of Nickelodeon, wordt niets gedaan.

De Nederlandse bewerkers Schmidt en Hoekstra lieten de cartoonedities links liggen. Er bestond in die jaren, met name bij de Nederlandse intellectuelen, opvoedkundigen en gezagsdragers, een zekere angst voor de Amerikaanse massacultuur, die volgens velen tot vervlakking zou leiden. Het gevolg is dat de oorspronkelijke *Little Golden Books* tot een exponent van de Amerikaanse kinderentertainmentindustrie (de *Barbie*-reeks is bij voorbeeld zeer succesvol) is uitgegroeid, terwijl de afgeleide Nederlandse reeks te boek stond en staat als progressief, modern, intellectueel en educatief verantwoord.

De uitzondering vormt eigenlijk deel 39, *Toontje m'n zoontje* uit 1959. Het is de enige uitgave uit de Nederlandse reeks die te herleiden is tot een strip: *Dennis the Menace* van Hank Ketcham. Dit *Gouden Boekje* is gebaseerd op de Amerikaanse uitgave *Dennis The Menace and Ruff*, een bewerking geschreven door Carl Memling en geïllustreerd door de animatoren Hawley Pratt (MGM) en Lee Holley (Warner).

BOVEN - ***De gele taxi.***

RECHTS - **Uitgeverij Rubinstein beheert tegenwoordig het *Gouden Boekjes*-erfgoed en vult het aan met speciale uitgaven, zoals dit prentenboek van Tibor Gergely.**

LINKSMIDDEN - **Het bekendste *Gouden Boekje* van Nederlandse makelij is *Wim is weg*. In de oude serie zijn in totaal zes Nederlandse titels verschenen. Rubinstein brengt nieuw oorspronkelijk werk, zoals *Het meisje dat alleen maar witte chocola lust*, en een speciale jubileumuitgave die zich in het Zuiderzeemuseum afspeelt.**

LINKS EN ONDER - **Covers van Amerikaanse en Nederlandse boekjes. In de VS zijn 1200 titels verschenen; in Nederland nog geen 90. In ons prentenboekreservaat was geen ruimte voor *Bugs Bunny*, *Barbie* of *Gunsmoke*.**

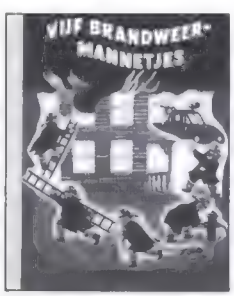

Tibor Gergely

Uitgeverij Rubinstein brengt behalve herdrukken van de klassiekers onder de Gouden Boekjes eveneens kijkboeken uit over de meest bekende auteurs. Inmiddels is Het Gouden Boekjes Kijkboek *van Tibor Gergely (ISBN 90-5444-974-9) uitgebracht en voor €15 te koop. Het fraaie, in oblong-formaat uitgevoerde boek bevat platen met begeleidende teksten uit Gergely's bekendste verhalen:* Mannetje Nies, De gele taxi, Vijf brandweermannetjes, Cornelis de neushoorn, Sloffie Sleepboot, Oetel, Hoep zei de chauffeur, Christoffel en de Columbus, Wie wordt wereldkampioen?, Meneer Mooi Weer *en* Het walvisje.

Gergely was een Hongaar die vlak voor de Tweede Wereldoorlog in New York aankwam, met wat koffers en een paar tekeningen en opgerolde schilderijen. Hij vond werk als illustrator en werd opgemerkt door de Artist and Writers Guild die zijn stijl - ondeugende humor en een duidelijke belijning in felle kleuren - goed vond passen bij de Little Golden Books. *Zijn doorbraak als prentenboekillustrator volgde daarna snel.*

De in 1978 overleden Gergely was autodidact. Hij zou zijn inspiratie voor het tekenen hebben gevonden toen hij als vierjarig kind een middeleeuws houtsnijwerk zag. Later werd hij beïnvloed door de Vlaamse meester Brueghel. Op zijn twintigste trok hij naar Wenen, waar hij een creatief manusje-van-alles werd: maker van krantencartoons, ontwerper van decors, exploitant van een poppentheater en schilder. In 1931 keerde Gergely terug naar Boedapest om mee te helpen aan de oprichting van een kunstacademie.

Uitgeverij Rubinstein heeft een tweede kijkboek in de maak, en wel over Garth Williams.

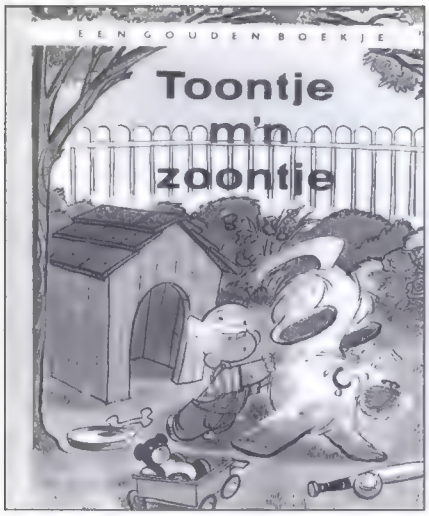

BOVEN - *Toontje m'n zoontje* (1959). Annie M.G. Schmidt deed de Nederlandse bewerking. Een deel van de illustraties is van de hand van Lee Holley, een Amerikaanse cartoonist (geboren in 1933) die in 1954 bij de animatiestudio van Warner Brothers ging werken (onder meer aan cartoons van Bugs Bunny, Road Runner en Daffy Duck). Vanaf 1957 assisteerde hij Hank Ketcham bij het maken van de zondagafleveringen van *Dennis the Menace*. Holley werd later bekend als maker van de krantencartoonserie *Ponytail*.
ONDER - Cartoonhelden vereeuwigd in *Little Golden Books*, maar niet in *Gouden Boekjes*.

Tentoonstelling

In 2000 kwam het voortbestaan van de *Gouden Boekjes* even in gevaar doordat de toenmalige uitgever Leopold (als opvolger van De Bezige Bij) niet tot overeenstemming kwam met de Amerikaanse uitgever over de verlenging van de uitgeeflicentie. Alle *Gouden Boekjes* gingen in de uitverkoop, wat tot een golf van verontwaardiging leidde bij pers en publiek. De Amsterdamse uitgever Rubinstein zag in hoe sterk de *Gouden Boekjes* hoorden bij het Nederlands culturele erfgoed en sinds twee jaar herdrukt zij de deeltjes. Ook worden er nieuwe titels uitgebracht. Ter gelegenheid van het vijftigjarig jubileum van de reeks is onder andere het deeltje *Vijf brandweermannetjes* opnieuw uitgegeven in de oorspronkelijke versie van 42 pagina's. Een woordvoerster van Rubinstein laat weten dat een herdruk van *Toontje m'n zoontje* voorlopig niet op de planning staat.

Wie zijn nostalgische hart wil ophalen aan het feest der herkenning kan tot en met 28 februari terecht in Het Zuiderzeemuseum voor de tentoonstelling *50 jaar Gouden Boekjes in Nederland*. Het 'topstuk' is een aantal originele tekeningen uit *Vijf brandweermannetjes* van Tibor Gergely (zie kader op pagina 31). Verder hangt er werk van illustratoren als Richard Scarry, Garth Williams en Gustaf Tenggren (bekend van het omstreden *Sambo, het kleine zwarte jongetje*). Ook zijn er diverse oude Amerikaanse *Little Golden Books* te bewonderen alsmede heel veel merchandising (waaronder pyjama's, lampenkappen en serviesjes) waaruit blijkt dat de *Little Golden Books* in Amerika nog altijd gelijk staan aan *big business*.

Het Zuiderzeemuseum, Wierdijk 12-22, Enkhuizen, is zeven dagen in de week geopend van 10-17 uur.
Voor meer actuele informatie kunt u een e-mail sturen naar* netpost@zuiderzeemuseum.nl *of tijdens kantooruren bellen met (+31)(0)228-351111. Op de site* www.zuiderzeemuseum.nl *is meer informatie over de expositie te vinden.
Over Little Golden Books is meer te lezen en te zien op* www.goldenbooks.com*, een site onder auspiciën van de huidige uitgever Random House. Voor een overzicht van de Nederlandse uitgaven kunt u op* www.rubinstein.nl *terecht.

pieter.van.cleef@stripschrift.nl
rik.sanders@stripschrift.nl

RECHTS - Peter Pontiac maakte deze bewerking van *Het koekemannetje* voor *Vpro-gids 40, 5-11 oktober 2002*. Dit naar aanleiding van de serie *De gebakken mannetjes*, zeven tv-afleveringen die het theatergezelschap Orkater maakte van klassieke *Gouden Boekjes*-verhalen. Ook te zien in Het Zuiderzeemuseum.

"What's your second choice for a career if you can't be a bunny?"

BOVEN - Lee Holley, tekenaar van *Toontje m'n zoontje*, staat vooral bekend als maker van *Ponytail*. Het is een charmante cartoonserie voor kranten over tienermeisjes.
RECHTSMIDDEN - *Cornelis de neushoorn*, één van de Nederlandse klassiekers.
RECHTSONDER - *Gouden Boekjes*-pastiche op backcover van Piet Schreuders' *Furore 20*.

Oude Blaadjes
PIET E. SCHREUDERS
De eerste 20 deeltjes
1. De nieuwe pinguin
2. Het eigenwijze krantje
3. De aardige stad
4. Manneke wenkbrauw
5. Frankie met de stem
6. Ruifje m'n kindje
7. Wim is in Parijs
8. De brug die Jan gebouwd heeft
9. Mevrouw Van Doren
10. Fijn dat er kaartjes zijn
11. Bij de Mexicanen
12. Farrah, de kleine blonde speurneus
13. Het treintje dat boven de grond reed
14. Het hamburgermannetje
15. Stanislawde beeldenmaker
16. Als ik bloot ben
17. De hongerige dinosaurus
18. De kever die niet kon zwemmen
19. Huisjes tellen
20. Het zigeunermeisje dat het koud had
FURORE
POSTBUS 70053
1007 KB AMSTERDAM

[BITS & PIECES → JAPAN]

Neem als Europeaan eens de trein in Tokyo. Je voelt je een blonde volleyballer tussen de donkerharige Japanners. Je steekt boven 90% van de mensen uit. Je bent opeens een echte allochtoon. Maar ook aan je handbagage zien ze onmiddellijk dat je geen lokaaltje bent. Je hebt namelijk geen krant en een twee duims dik stripboek bij je. Yes!

Deze manga, stripboeken voor volwassenen, zijn in Japan vaak seksueel getint. Ze staan in het midden vol met prikkelplaatjes van getekende vrouwenlijven. Of nog heftiger.

Ze lopen ermee alsof ze de bijbel bij zich hebben. De rug van het stripboek geklemd in de knuisten. Zoals Nederlandse streepjespakdragers hun in leer gebonden blocnote bij zich dragen. De strips met kleuromslag zijn gedrukt op een veredeld krantenpapier. Het is echt apart zoveel mensen tegelijk met een stripboek te zien sjouwen.

Maar dat is nu afgelopen!

Een Japanse rechter is het zat. Die wil af van al die erotische toestanden. Hij heeft de strip in de ban gedaan. En wel de erotische strip. Weg ermee. De uitgever van een stripboek is veroordeeld wegens het publiceren van 'obsceen' materiaal. Uitgever Monotori Kishi is veroordeeld tot een jaar voorwaardelijke gevangenisstraf.

Boeiend is de motivatie van de rechter.

'Het stripboek in kwestie appelleert aan de seksuele gevoelens van lezers' zei magistraat Yujiro Nakatani.

Voor die conclusie hoef je bepaald niet lang gestudeerd te hebben. Miljoenen Japanners hadden dat gevoel al lang ontdekt. Da's precies waarom ze open en bloot met z'n allen met die boeken rondslepen. Maar het juridisch licht gaat verder.

'Dit wordt in geen enkele gezonde samenleving getolereerd. Het is voor een gemiddelde lezer onmogelijk om van dit stripboek iets aan kennis of ideeën op te doen' aldus Nakatani.

Nu weet ik niet precies hoe het daar zit, maar als ik hem een paar boeken van Crepax of Manara opstuur, valt er voor de gemiddelde Japanner nog best wat te leren. En ik verdenk droogstoppel Nakatani ervan dat hij flink lang en grondig in het dossier van Monotori heeft zitten grutten. Bah, wat waren dat leuke vieze boekjes!

Erger is dat de Japanse media al langer onder vuur liggen. Journalisten worden naar hun mening maar al te vaak de mond gesnoerd door overheid of bedrijven. Ook Nakatani is niet van mening dat de vrijheid van meningsuiting in het geding is met zijn uitspraak.

Wereldwijd is kennelijk de slinger van de klok aan het doorslaan naar de andere kant. Bloot wordt weer ingepakt, seks gaat van de tv af en stripboeken gaan weer in de ban. Nijntje mag voorzover bekend nog wel in Japan. En moord en doodslag in het journaal is een blijvertje. Dat is kennelijk wel leerzaam.

Het is een kwestie van tijd dat we dit ook gaan meemaken in Nederland. Behoudende krachten lopen zich al warm. Die Japanse rechter is een lekkere opwarmer voor het vaderlandse normen-en-waardendebat. Als ik stripwinkelier was maakte ik de ruimte onder mijn toonbank vast vrij. Je moet toch ergens de verboden boekjes kwijt om ze te verkopen.

Ben Bits

DE WRAAK VAN DE BOEKENWORM

The Exlibris

K.
Bries 2003
ISBN 90-78708-78-5
Prijs €7,50
32 pagina's,
zwart/wit (sk)

Het verhaal van *The Exlibris* van de Duitse striptekenaar **Ulf K.** is snel verteld. Enkele vooraanstaande boekhandelaren worden vermoord. De reden wordt al snel duidelijk: zij allen hadden elk een bijzonder boek op de planken staan: een dik boek met slechts één zin of een boek dat nooit verschenen is. De uiteindelijke moordenaar blijkt dan ook niemand anders te zijn dan de boekenworm. Een kort verhaal dat zijn weerslag vond in een kleine, attractieve uitgave. Het verhaal telt slechts 32 pagina's (inclusief enkele pagina's vol schetsen), uitgegeven op oblongformaat. En daar zit nu de kneep. Een leuk verhaal, leuk getekend voor wie van schaduwen en veel zwart houdt, maar net iets te weinig. K. had er beter aan gedaan om het verhaal wat uit te breiden en daarmee een uitgave van gewicht uit te geven. Nu is het een dun boekje geworden dat niet veel lezers zal trekken, terwijl het beter verdient. Wel een aanrader voor de boekenliefhebbers onder de striplezers. RT

Feest der herkenning

**Agent 327 18:
Het oor van Gogh**

Lodewijk
M 2003
ISBN 90-290-3659-9 (hk)
ISBN 90-290-3658-0 (sk)
Prijs €12,90 (hk)
€ 6,95 (sk)
48 pagina's
kleur (hk+sk)

Als over ongeveer vijftig jaar een historicus dit album van *Agent 327* doorneemt op authenticiteit, zal hij menig keer een interessante aantekening kunnen maken. Het verhaal staat namelijk bol van de verwijzingen en originele wetenswaardigheden. **Martin Lodewijk** werkt meerdere malen met voetnoten om aan te geven dat niet alles uit de duim is gezogen. Het geeft hem tevens een zweem van deskundigheid en geïnteresseerdheid in de betreffende materie. Dat schilderijen gerestaureerd worden met behulp van spuug bij voorbeeld of dat de Middellandse Zee dreigt te worden overwoekerd door een zeewiersoort zijn van die feiten die en passant vermeld worden. Titnie Spiers, Nina Pakgraag van World Alone, meestervervalser Jan Tromp die later stripjes ging tekenen en Paul Poendrop met zijn verkiezingslijst LPP zijn voorbeelden van de legio actuele woordspelingen. Verder staan er in het verhaal meerdere verwijzingen naar Hergé en zijn creaties en laat Lodewijk IJzerbroot en Lawina rondscheuren in de Carver, een gemotoriseerde driewieler met potentie en tevens een Nederlandse uitvinding.
Los van deze zaken, die het lezen van dit album aantrekkelijk maken, zit het verhaal van Lodewijk ingenieus in elkaar. Zijn tekenwerk is, na een opmerkelijke negatieve uitschieter in *De wet van alles* waarin de man experimenteerde met vele afwijkende tekenstijlen, ook weer op het oude vertrouwde niveau. TdK

Een album vol troosteloze gezichten

**Een huis van
Frank L. Wright
en andere
liefdesverhalen**

Cosey
Dupuis 2003
ISBN 90-314-2541-9
Prijs €12,95
64 pagina's,
kleur, (hk)

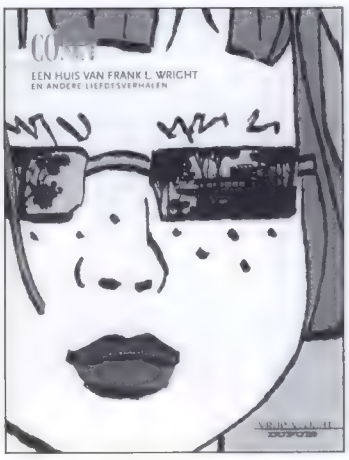

Uw recensent heeft een grote fout gemaakt, door meteen toen hij dit boek ontving, het open te slaan en te gaan lezen. Mijn eerste indruk was daarom dat ik te maken had met een bundel van een aantal oude korte verhalen die **Cosey** (pseudoniem van **Bernard Cosandai**) ooit ergens anders had gepubliceerd, waarschijnlijk onder de tijdsdruk van een deadline die voor hem te scherp was. Keer op keer viel het mij namelijk op dat de basisideeën van de scenario's best origineel waren, zoals in het eerste verhaal, de liefdesaffaire tussen de twee bejaarden die elkaar na jaren weer tegenkomen, of zoals in het titelverhaal, een meisje dat anoniem een boek publiceert en voor J.D. Salinger wordt aangezien, maar... het plot en de paginaverdeling werden in die verhalen vervolgens telkens wel heel erg mager uitgewerkt.
Ook het tekenwerk overtuigde mij niet echt. Hoewel Cosey best mooie panorama's kan tekenen, geeft hij systematisch (op de voorpagina na) al zijn personages, of ze nou lachen of huilen, of ze kind of bejaard zijn, dezelfde bedrukte gelaatstrekken mee, waar de ontilbare zwaarte van ons aardse bestaan van af lijkt te druipen.
Uw recensent begon echter aan zijn gematigde oordeel te twijfelen, toen hij het juichende publiciteitsmateriaal van de uitgeverij over dit album las. Het blijkt namelijk helemaal geen bundel opvulverhalen te zijn, maar 'Een meeslepende symfonie waarin de kracht van emoties en het ritme van het hart centraal staan' en 'Een reis boordevol charme en herinneringen, waarin zonnige plaatjes en poëtische teksten de rode draad vormen'!
Natuurlijk heeft ondergetekende het album toen nog een paar keer herlezen, om te zien wat hij dan toch allemaal had gemist en heeft hij, uit twijfel over zijn eigen oordeel, het zelfs nog aan anderen laten lezen. Maar helaas, dit album kun je nauwelijks anders beschouwen dan als een boek vol gemiste kansen. Sinds de laatste herlezing (weer al die verhalen die nooit goed op gang komen, weer al die troosteloze robotgezichten), kan uw recensent de promotieteksten van Dupuis dan ook niet anders meer lezen dan als misplaatst sarcasme. RdH

De monsters van Scooby Doo

Scooby Doo is terug. Dit keer niet als 3D-computeranimatie tussen real-life acteurs. Nee, weer als vertrouwd cartoonfiguur. De vraatzuchtige viervoeter gaat in deze zo'n zeventig minuten lange, Nederlands ondertitelde tekenfilm op zoek naar El Chupacabra, een Mexicaanse Yeti. Een vriend nodigt via e-mail(!) Scooby, Shaggy, Fred, Velma en Daphne uit om naar Mexico te komen. De rest van het verhaal laat zich raden: een doldwaze achtervolging met monsters en geesten, de nodige yikes-momenten en als toetje natuurlijk een verrassende ontmaskering van de boef.
De 'hondsdolle extra's' op de dvd vallen tegen. Bovendien zijn ze geen van alle ondertiteld. De film bekijken met het commentaar van de helden is leuk bedacht, maar zonder ondertiteling snappen de kleintjes hier niks van. De computerspelletjes zijn niet spectaculair, de bloopers flauw.
De 'making of...' is wel de moeite waard, al is zeven minuten erg kort. Hierin zie je hoe de stemmen zijn ingesproken. En wees eerlijk: wie is er niet benieuwd naar de rimpelgezichten achter de maniakale stem van Shaggy en de 'huwhn' van Scooby?
Op tv is Scooby Doo leuk vanwege het onwerkelijke tempo: binnen twintig minuten weet je wie er in het monsterpak verscholen zit.
The Monster of Mexico *probeert de kijker dik een uur in spanning te houden. En dat lukt niet.*
VM

Scooby Doo! and the monster of Mexico
Warner 2003
±72 minuten
6 jaar

Blanco pagina's

'We werken om te leven en we leven niet om te werken'. Zo zou je het laatste boek van **Barbara Stok**, *Je geld of je leven*, kunnen samenvatten. Het gaat over Stoks kortstondige carrière als journalist, voordat ze striptekenaar werd. Dat werk ging haar leven zó beheersen dat ze er ongelukkig van werd en uiteindelijk besloot ze dan ook dat er heel wat belangrijker zaken zijn dan financiële zekerheid.
In Stoks vroegere werk waren het vooral de seksuele ontboezemingen die opvielen. Het is altijd interessant om over andermans seksuele onzekerheden te lezen, al was het maar om je te realiseren dat je niet de enige bent met een imperfect seksleven.
Je geld of je leven is ook weer autobiografisch, maar er komt helemaal geen seks in voor. Toch stelt Stok zich in dit boek kwetsbaarder op dan in al haar vorige verhalen. In deze tijd, waarin je je status ontleent aan het werk dat je doet, en waarin je een ontzettende loser bent als je de vraag 'Hoe gaat het met je?' niet beantwoordt met 'Druk-druk-druk!', ga je toch niet zitten jammeren dat je zo ongelukkig wordt omdat je zo hard moet werken? Bovendien spaart Stok zichzelf niet. De ijdelheid van zoveel andere autobiografen lijkt haar totaal vreemd. Ze laat zien hoe raar ze ging doen door haar veeleisende baan. Ze kreeg onredelijke woede-uitbarstingen, snauwde haar vrienden af en ging zelfs een volkomen onschuldige, toevallige passant te lijf. Ze was blijkbaar totaal niet in staat om met haar collega's te communiceren, waardoor het vele leed alleen maar onnodig werd verlengd.
Ook qua vorm wijkt *Je geld of je leven* af van Stoks eerdere werk. De tekeningen ogen verzorgder, al is Stok nog steeds verre van de beste tekenaar van Nederland, en ze speelt nu met beeldritme en paginalay-out. Aan het eind van het verhaal heeft ze, heel gewaagd, een aantal pagina's blanco gelaten. En dat werkt! PB

Je geld of je leven

Stok
Nijgh & Van Ditmar 2003
ISBN 90-388-6947-9
Prijs E12,95
128 pagina's
zwart/wit (sk)

In China is niets wat het lijkt

Chinezen zelf zeggen *zhong guo* als ze het hebben over hun land. Zhong betekent Midden, en guo is land. Het verwijst naar het oude China dat volgens de inwoners het centrum van de wereld vormde en het middelpunt van de beschaving was. *Zhuong guo* speelt in een niet zo verre toekomst in China waar wielloze auto's files vormen op overvolle vervoersstroken. Maar waar mobieltjes nog geen foto's kunnen maken. De Chinese Volksrepubliek en de Verenigde Staten staan op het punt een handelsovereenkomst te sluiten. De arrestatie van Wang Li Fang, een Amerikaanse spion met een Chinese achtergrond dreigt roet in het eten te gooien. Net voor zijn belagers hem te pakken krijgen, wordt Wang ontzet door een CIA-commando. Hij krijgt onderdak in de ambassade. Voor het hek vinden 'spontane' demonstraties plaats. Omdat er hardnekkige geruchten zijn dat de Chinezen Wang willen kidnappen tijdens het bal ter gelegenheid van Independence Day, wordt speciaal agent Ditto ingevlogen. Ditto bezit de spierbundels van Arnie Schwarzenegger. Van hem gaan er dertien in het dozijn. Altijd handig voor intrigerende veiligheidsdiensten. Er ontspint zich een spionageverhaal met verschillende lagen. Niets is wat het lijkt. Denk je te weten wie je sympathie verdient, geven scenarist **Yves Huppen** en zijn vader **Hermann** op de volgende pagina weer een nieuwe draai aan het verhaal. In het spannende verhaal zitten diverse verwijzingen naar sciencefiction-films. Zo heeft een kolossale Chinese zakenman die van twee walletjes eet, veel weg van op Jabba the Hutt uit de *Star Wars*-film *The Return of the Jedi*. En spion Wang smokkelt zijn geheimen zoals Keanu Reeves dat deed in *Johnny Mnemonic*. Door een implantaat in zijn hoofd beschikt hij over een enorme geheugencapaciteit. Duidelijk is ook de verwijzing naar de film *The 6th Day*, met Schwarzenegger, over klonering. Spierbundel Ditto blijkt minder uniek dan hij denkt.
De realistische tekenstijl van Hermann sluit mooi aan bij het rauwe verhaal van zoon Yves. Je moet er van houden, maar het is duidelijk vakwerk. Opvallend dat de kwaadwillenden, en dat zijn er nogal wat, veel meer tot leven komen dan de goeierds. Vooral Ditto blijft een karakterloze pop, met de uitstraling van Barbies vriendje Ken. *Zhuong guo* is een vakkundig gemaakt sf-verhaal over iets wat de Chinezen in het Midden-Rijk al wisten: 'Alles is te koop. Het is nooit anders geweest'. EvdH

Zhong Guo

Hermann & H. Dupuis 2003
ISBN 90-314-2551-6 (hk)
ISBN 90-314-2578-8 (sk)
Prijs € 12,95 (hk)
€ 4,99 (sk)
56 pagina's
kleur, (hk+sk)

[DE BOVENTOON]

Een schat en een vloek

De Spanjaard **Paco Roca** debuteerde in 2002 in Nederland veelbelovend met *Het lugubere spel*, een surrealistische strip geïnspireerd op het leven van de Spaanse schilder Salvador Dali. Bij dezelfde uitgever Prestige is zijn tweede strip in Nederlandse vertaling verschenen: *De zonen van het Alhambra*. Het is geen op zichzelf staand verhaal ditmaal, maar vormt het begin van de serie *De reizen van Alexander Icaro*.

Roca deed in *Het lugubere spel* net alsof hij tot zijn stripvertelling was gekomen na een zogenaamde vondst in een antiekzaak van een getuigenis over het leven van de schilder van Dali's secretaris. Ook in dit eerste deel van deze nieuwe serie laat hij een boek een voorname rol spelen. De hoofdpersoon is Alexander Icaro, een decorbouwer in het Parijs rond het midden van de negentiende eeuw. Nadat een brand zijn atelier in de as heeft gelegd, besluit hij een andere toekomst te kiezen. Hij wil in de voetsporen treden van de Amerikaanse schrijver-journalist Washington Irving die een boek heeft geschreven over het Alhambra, het beroemde islamitische middeleeuwse fort in Granada met zijn paleizen en moskeeën. In de negentiende eeuw is het fort na vele plunderingen en sloopwerkzaamheden verworden tot een ruïne, bewoond door de 'zonen van het Alhambra' (zwervers en bohémiens). Het Alhambra zou vervloekt zijn en bovendien doet het gerucht de ronde dat er een schat verborgen ligt. Icaro wil een er geschilderd verslag van maken en reist af naar Spanje.

In een strakke, warme stijl maakt Roca er een spannende, evenwichtige en verzorgde vertelling van. Net als bij zijn Dali-strip heeft hij in het album informatie toegevoegd over de tijd en de plekken waar *De zonen van het Alhambra* zich afspeelt. Een intelligent stripmaker. RS

De reizen van Alexander Icaro 1: De zonen van het Alhambra

Roca
Prestige 2003
ISBN 90-77001-49-2
Prijs €6,99
56 pagina's
kleur (sk)

Kinderstrip over angst

Chocolade met Franse frietjes

Trillo & Bobillo
Prestige 2003
ISBN 90-77001-48-4
Prijs €5,99
48 pagina's
kleur (sk)

Ooit las ik voor mijn literatuurlijst het boek *Lord of the Flies* waarin een groep jongens op een eiland terecht komt en bij gebrek aan volwassen begeleiding kiest voor totale anarchie. In dit boek schilderen **Carlos Trillo** en **Juan Bobillo** de geschiedenis van zes peuters, allen in dezelfde leeftijdsgroep, die op een dag tot de ontdekking komen dat hun ouders verdwenen zijn. Zij vermoeden dat hun ouders ontvoerd zijn door buitenaardse wezens en hun schrik wordt des te groter als ze ontdekken dat de huismeester hier iets mee van doen lijkt te hebben. In werkelijkheid is hij een verzamelaar van curiosa van sciencefiction-films, maar dat hebben de kinderen niet door. Ondanks hun angst bedenken de kinderen vervolgens de meest bijzondere aanvalsplannen om hun vijand te overwinnen. *Chocolade met Franse frietjes* is een leuk gebrachte strip met sfeervolle tekeningen. Al zijn de kinderen niet erg gemakkelijk uit elkaar te houden: ze hebben allen hetzelfde gezicht. Opvallend zijn de paginagrote tekeningen die het verhaal lijken te onderbreken, maar duidelijk een eenheid ermee vormen.

Het is niet duidelijk of dit een eerste deel van een serie is, maar het bezit wel de potentie om ernaar toe te groeien. Was deze strip ondergebracht bij bij voorbeeld Dupuis dan wist je zeker dat er nog minstens tien delen zouden volgen. Bij Prestige blijft het gissen. RT

Nutteloze vertaling

Tweeënveertighonderdvierennegentig keer (ècht nageteld!) is de afbeelding van Mister O terug te vinden in het gelijknamige album van **Lewis Trondheim**. Soms geplet, soms ondergescheten, soms uiteengespat en soms half opgevreten maar altijd wel voor een deel in beeld. Uitgeverij Bries achtte het nodig om dit boekwerk in het Nederlands uit te brengen terwijl er zegge en schrijve precies nul woorden aan te pas komen. Het zal voornamelijk te maken hebben met razend populaire Trondheim dat Bries besloten heeft deze titel in zijn fonds op te nemen.

In het album zijn dertig pogingen van Mister O ondergebracht waarin hij probeert een kloof of ravijn over te steken. Zoals Silvester nooit Tweety zal vangen is dit een actie die gedoemd is te mislukken. Trondheim gebruikt per pagina zestig kadertjes waarin hij Mister O (inderdaad een mannetje in de vorm van de letter O met armpjes en beentjes) flink wat vreemde methoden laat beproeven om aan de overkant te geraken. Met een beetje fantasie kun je er ook nog enige symboliek in ontdekken; als het Mister O uiteindelijk gelukt om zonder kleerscheuren aan de overzijde te staan, blijkt ook deze kant van de kloof niet het paradijs te zijn. Anders: streven wij niet ons hele bestaan naar iets dat, eenmaal bereikt, toch weer tegenvalt en is het verlangen niet mooier dan het bereiken? Hoewel je bij de eerste aanblik geneigd bent te constateren dat iedere huis- tuin- en keukentekenaar dit wel had kunnen maken, laat een heel album je overtuigen dat het op deze slapstickachtige wijze uitbeelden van een strip ook een bepaalde genialiteit in zich heeft. TdK

Mister O

Trondheim
Bries 2003
ISBN 90-76708-20-7
Prijs €8,50
32 pagina's
kleur (hk)

Sfeer en moord

Dagboek van een bos 11: Het temperament van Marilou 1

Servais
Dupuis 2003
ISBN 90-314-2546-X (hk)
ISBN 90-314-2545-1 (sk)
Prijs €9,50 (hk)
€4,50 (sk)
48 pagina's,
kleur. (hk+sk)

Het jongste album in de reeks *Dagboek van een bos* van **Jean-Claude Servais** voert ons binnen in café-restaurant 'Chez Marilou'. Pal op de Frans-Belgische grens laat de oud-strijder Godefroid Tailfer er sinds 1935 zijn herinneringen bezinken in het vochtige mos. 'De bodem van de vergetelheid' heet de uitspanning dan nog. Totdat op een dag Marilou verschijnt. De zon breekt door en haar energieke zorgzaamheid ontfermt zich over de waard en tal van zijn mannelijke gasten. Het precaire evenwicht tussen zompig verleden en liefderijk temperament breekt als de Vlaamse huisknecht Petrus van Daele, een minnaar van Marilou, vermoord wordt aangetroffen. De verdenking valt op haar echtgenoot Tailfer.
In een prachtig tekenspel met chronologie en tijd ontrolt Servais een Simenon-achtig intrige. Binnen de besloten (maar vanwege de grens die er dwars doorheen loopt zo politiek geladen) ruimte van de herberg blijkt de een na de andere gast aangeraakt door een duister verleden. Gevoelens van jaloezie, nijd en onvervuld verlangen komen langzaam boven drijven. Marilou kookt en schenkt, lacht en vermaakt haar gasten. De politie speurt naarstig verder en Marilou? Zij is het echte geheim.
De tekeningen van Servais, ingekleurd door Raives, zijn sfeervol. Soms vliegt een buizerd over die veel op een uil lijkt, zoals op een mooie sleutelpagina in het album, maar dat is nauwelijks storend. Het meesterschap van Servais toont zich in de compositie van het verhaal en de zeggingskracht van de beelden. De tekst speelt nauwelijks een rol. Gelukkig maar, want de vertaling leest houterig. Hopelijk komt daar in het tweede deel (aangekondigd voor mei 2004) verbetering in. HM

De wereld vol seks en overspel

Opwindende gebeurtenissen 8: Dag dokter en andere verhalen

Altuna
Satijn 2003
ISBN 90-5425-788-1
Prijs €7,95
48 pagina's
kleur (sk)

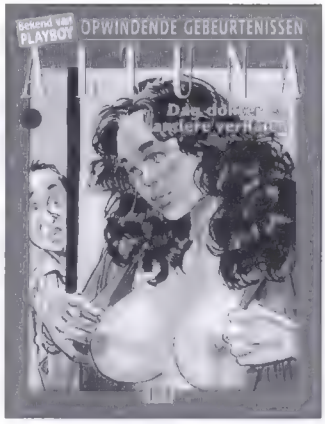

Elk zichzelf respecterend mannenblad heeft ruimte voor getekend bloot. En vaak zijn het niet de minste tekenaars die zich hieraan wagen, zoals Don Lawrence, Frank Frazetta, en onze eigen Alfred Mazure en Dick Matena. Ook *Playboy* heeft een huistekenaar gevonden in de persoon van **Horacio Altuna** die maandelijks in verhalen van vier pagina's zijn tekenkunsten laat zien. Uiteraard dienen de strips die in dit soort bladen afgedrukt worden te voldoen aan één criterium: veel aantrekkelijk vrouwelijk bloot, liefs gelardeerd met een leuk verhaal.
Altuna is een kunstig tekenaar die vele leukuitziende dames in aantrekkelijke poses weet te schilderen en daarmee voldoet aan de richtlijn. Volgens de flaptekst van het album zijn de vrouwen van Altuna altijd 'goedgevormd, ze zijn iets rondborstiger, slanker, gewilliger en geiler dan de doorsneevrouw'. Wat zijn strips ook aantrekkelijk maakt, is dat ze een leuke grap vertellen. De pointe is meestal onverwacht en tilt deze sekstrip naar een hoger niveau dan de meeste gangbare strips binnen dit genre. Liefhebbers van zijn werk hebben eigenlijk geen excuus meer om *Playboy* te kopen (behalve misschien voor de interviews). Ze kunnen de verzamelde verhalen van de rondborstige en gewillige dames van Altuna in albums aanschaffen. RT

Sfeervol tekenwerk van Bosschaert

Jaguar 3

Bosschaert & Dufaux
Casterman 2003
ISBN 90-303-4324-9
Prijs €12,50
48 pagina's
kleur (hk)

Het is altijd een gevaar als je als recensent een album krijgt uit een serie zonder voorgaande delen onder ogen te hebben gehad. Toen ik het derde deel van Jaguar op mijn tafel vond, herkende ik zonder twijfel het werk van **Jan Bosschaert** en **Jean Dufaux**, de scenarist die al diverse topstrips tot ons bracht.
Het tekenwerk van Bosschaert is duidelijk een stuk volwassener dan in zijn kinderstrips van *Sam*. Zijn stijl heeft me altijd al aangesproken en ik had zeker het idee dat er meer in de tekenaar zat. Met *Jaguar* heeft hij een deel van die belofte ingelost. Het tekenwerk is mooi en dat mag ook gezegd worden van het kleurgebruik. Helaas zijn de gezichten vaak iets te statisch. De scenario's van Dufaux zijn zoals altijd vrij complex en nodigen uit tot herlezen. Met deze scenarist is duidelijk iemand opgestaan die de strijd met Jean van Hamme op het gebied van het schrijven van sterke en succesvolle scenario's, feilloos kan aangaan. Dit verhaal over de god Jaguar en de personages die de tijd naar hun hand kunnen zetten, is boeiend, ook bij herlezing. RT

Drie tuttige brilletjes

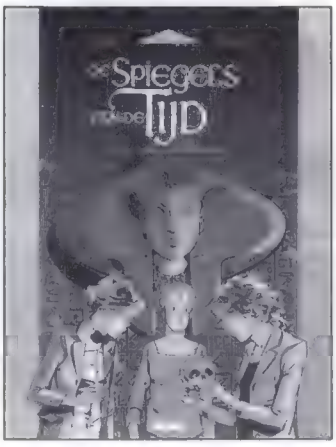

De spiegels van de tijd 1: De terugkeer van de wachters

Wininger & Delmas
Glénat 2003
ISBN 90-6969-313-5
Prijs €11,95
48 pagina's
kleur (hk)

De opening van dit album is als een spannend jongensboek: een vrouw overlijdt als gevolg van een verdacht auto-ongeluk en drie jonge vrouwen gaan op zoek naar de mysterieuze geschiedenis achter deze vrouw. Wat volgt is een onontwarbaar geheel aan oude familieconnecties, opgegraven stoffige documenten en vage lijntjes die gelegd worden om duidelijk te maken dat er wel degelijk een verband bestaat tussen het verleden van de drie jonge vrouwen en de overledene. Weinig verhelderend is dat de vrouwen akelig veel op elkaar lijken en ook alle drie een tuttig brilletje op het puntje van de neus dragen. Wat dat aangaat lijkt tekenaar **Pierre Wininger** de tik van Jean Graton te hebben overgenomen, die eveneens al zijn figuren min of meer hetzelfde uiterlijk meegaf.

Het scenario van **Marie-Charlotte Delmas** past goed in collectie *De zwarte loge* waarin dit album is ondergebracht. Mystiek, godsdienst, geheime genootschappen en kwade krachten zijn de gebruikelijke ingrediënten van deze verzamelreeks. Het nadeel van een vrij complexe verhaalintroductie als deze is dat het de aandacht maar met moeite kan vasthouden. De serie zou daarom meer actiemomenten of verrassende wendingen mogen hebben.

Wininger, die ook al niet echt scoorde met de reeks *Nikodemus Wittebrink* (op scenario van Jean Permentier) verdient beter, want behalve de koppen weet hij wel degelijk sfeer aan te brengen. Zolang de aangeleverde scenario's echter niet verder komen dan een strijd van Wachters van de Tijd tegen de Dienaren van de Schaduw, krijgt hij nog lang geen stevige voet aan de stripgrond. TdK

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! goed
!!! redelijk
!! matig
! slecht
... abominabel

ADVERTENTIE

Een lichtrode parodie

Tegelijk met jubileumalbum 200 van *De rode ridder* brengt Oog & Blik *Herman, de lichtrode ridder* in de stripwinkels. Het album is een merkwaardig product dat opvalt door zijn ingekleurde gefotokopieerde achtergronden en de vele puberale grappen en woordspelingen.

Deze komische queeste van **Tom Bouden** en **Kim Duchateau** over de 'Ik ben niet roze, ik ben de lichtrode ridder!' Herman is een knipoog naar de eeuwigdurende avonturen van collega Johan van Karel Biddeloo. Als je het ook als zodanig leest en je instelt op pretentieloze grappenmakerij, desnoods enige alcoholica inneemt, kan het niet anders of je vermaakt je tijdens het lezen. Liefhebbers van *Monty Python*, *Mister Bean* en meer van die absurdistische en soms voorspelbare humor kunnen toch een lach niet onderdrukken als bij voorbeeld Herman met behulp van een keukentrapje zijn paard verlaat om op bezoek te gaan bij de ridders van het bijzettafeltje.

Verwacht van de tekenkunsten van beiden niet te veel in dit boek. Door ogenschijnlijk fotokopieën van echte kastelen en vergezichten te gebruiken en deze in te kleuren zorgen zij wel voor een primeur en tevens voor een, qua achtergrond dan, opvallende gelijkenis met de schimmigheid die de laatste jaren de albums van *De rode ridder* zo kenmerken. TdK

Herman, de roze lichtrode ridder

Bouden & Duchateau
Oog & Blik 2003
ISBN 90-5492-033-5
Prijs €7,95
32 pagina's
kleur (sk)

Alex 23: De groene rivier (Martin/Morales, Casterman). Een onrustige Alex en zijn schandknaap Enak reizen een album lang door Noord-Afrika en belanden in vreemde situaties. Het ooit zo kenmerkende historische karakter van de strip lijkt voorgoed verdwenen. TdK

Arkel 4: Estel (Hardy/Desberg, Arcadia). Liefde maakt blind, bewijst Arkel als hij zijn tot duivel omgetoverde liefdesengel eeuwige trouw zweert. Het album is zwart/wit en kent een gelimiteerde oplage. TdK

Bakelandt 88: Bakelandt tegen Bakelandt (Leemans, Standaard). Twee Bakelandts voor de prijs van één. Als dat maar goed gaat. Standaard-werk van Standaard Uitgeverij. RT

Betelgeuze 4: De grotten (Léo, Dargaud). Wederom een weergaloze vertelling van Léo, vergelijkbaar met de magie van de werelden van Storm. Betelgeuze lezen is reizen door een mysterieus, wonderlijk en vertederend landschap. TdK

Boeboeks: Soezie Boebie (De Bel/Adriaenssens/Vincent, Standaard). In deze omnibus met harde kaft die de delen 5 (Kuif & de Knagers) en 6 (Taurik) bevat, komt een kleine Boeboek die in de grote stad carrière wil maken als popster in groot gevaar. De oersaaie regie doet veel afbreuk aan het 92 pagina's tellende verhaal dat best aardig is bedacht. HW

Boerke 2 (De Poortere, Bries). Nihilistisch vermaak rond Boerke en Hoerke. Zeer amusante kost van Belg Pieter de Poortere. RS

Capricornus 8: Tunnel (Andreas, Lombard). De delen uit deze serie volgen elkaar nu wel erg snel op. De verhalen van de inmiddels bebaarde Capricornus blijven interessant, net als het grafisch werk van Andreas. RT

De Expert 1: De triomf van Sint-Waldemar (Brada/Giroud, Glénat). Giroud wisselt beelden uit de 15e en de 21e eeuw consequent af. In beide tijdperken is wraak en moord aan de orde van de dag. Waarom er echter nog steeds, naar aanleiding van een vijfhonderd jaar oude kwestie, mensen worden vermoord, blijft onduidelijk. TdK

Fort Bongo (Loustal/Coatalem, Oog & Blik). Dit one-shot gaat over iemand die niets voorstelt en niets beleeft. Zijn nutteloze trage bestaan eindigt tragisch, wat door Loustal dito in beeld wordt gebracht. TdK

Ik ben dood (leren) (Nemeri/Morvan, Glénat). Aster is het enige sterfelijke meisje in wereld waar verder iedereen het eeuwige leven heeft. Het drijft haar ouders uit elkaar en maakt haar een paria. Dramatisch, maar ook ongeloofwaardig en niet logisch. Immers: 'Who wants to live forever?' Mooie stemmige tekeningen, dat wel. HW

Joe Bar team 5 (Bar2, Glénat) Weer een bundel met gags van deze brokkenpiloten op motoren. Aangevuld met vele schetsen. Had men te weinig materiaal voor een normaal album of is dit extra service voor de lezers? RT

Marsupilami 10: Herrie in Palombië (Batem/Fauche/Adam, Marsu). Deze al in 1996 getekende twee verhalen zijn eindelijk in het Nederlands vertaald. Leuk om je collectie te completeren, verder vrij overbodig. TdK

Mick Mac Adam 2: De tiran van Midnight Cross (Benn/Desberg, Arcadia). Dit verhaal stond in 1980 in Robbedoes en wordt nu pas als deel twee uitgebracht. Een leuke detectivestrip die wel iets wegheeft van Clifton. De makke is, net als bij andere series van Arcadia, het kleine albumformaat, waardoor Benns tekeningen niet tot hun recht komen. RS

Niklos Koda 5: Hali Mirvic (Grenson/Dufaux, Lombard). Ziet er gesmeerd uit, maar is onbegrijpelijk voor diegenen die de voorgaande delen niet hebben gelezen. RS

Noortje 16: Noortje spettert (Steeman/Klein, Sanoma). Noortje, de populaire tiener uit weekblad Tina, vermaakt haar puberende lezers weer pagina's lang met kalverliefde, kattenkwaad en de kunst van het omzeilen van huishoudelijke klusjes. TdK

De reisavonturen van Oom Dagobert 70: De schat van de 10 Avatars & Ruimtemonsters op rooftocht (Disney, Sanoma). Samen met Donald Duck en zijn neefjes reist Oom Dagobert door de ruimte en de jungle. Fraai tekenwerk van Keno Don Rosa in dit dubbelalbum. RT

Het papier is op (Verwey, Harmonie). Cartoons van Stefan Verwey over recente maatschappelijke ontwikkelingen, waarvan de hoofdmoot in De Gelderlander heeft gestaan. Fijnzinnig vermaak met een vleugje cynisme. Veel grappen over mobiele telefoons, een onderwerp dat ook bij Verweys Belgische collega Zak geliefd is. De Harmonie bundelde eerder ook deze 'mobiele grappen' van Zak (Het mobiele leven), maar bij die bundel gold 'overdaad schaadt'. RS

Persepolis 3 (Satrapi, Atlas). De Iraanse Marjane Satrapi belandt vanwege de heikele situatie in haar land in Oostenrijk om daar te studeren. Dat levert een boeiende confrontatie met het vrije westen op. Sterke biostrip, waar de Stokken, Hartjes'en en Hondiussen onder ons nog een puntje aan kunnen zuigen. RS

De Pfaffs 1: Waar is ons Lindsey? (Cambré, House of books). Opnieuw een Vlaamse tv-serie in stripvorm. Cambré tekent de eigenaardigheden van Jean-Marie Pfaff en familie getrouw op. De bij voorkeur dronken Bompa, de eeuwige pubervader Sam en beroepsafvaller Jean-Marie, allemaal hebben ze hun eigen rol in dit vermakelijke stripverhaal. TdK

Sigmund 12: Twaalfde sessie (De Wit, Harmonie). Nederlands populairste psych laat wederom van zich spreken. De humor van Peter de Wit blijft op een hoog niveau en zijn gave om vrouwen in enkele lijnen te schetsen is een reden te meer om deze serie te blijven volgen. RT

Single 3: Type Single (Kolk/De Wit, Harmonie). Je vraagt je af welke bronnen De Wit en Kolk gebruiken bij het zo typerend neerzetten van vrijgezelle vrouwen. Hoogstaande humor over Singles, Solo's, Pringles, Nipo's en Jingles. TdK

De Smurfen 23: De reportersmurf (Borecki/Culliford/Parthoens). De leugen smurft in het Smurfendorp. De Reportersmurf gaat in zijn opgericht Dagelijks Smurfblad zo ver dat hij aartsvijand Gargamel in de kaart dreigt te spelen. Lezenswaardig! RS

Tosca 3: In een ideale wereld (Desberg/Valles, Glénat). Het einde van een driedelige misdaadroman van het betere soort. Verhaaltechnisch dik in orde, maar wat clean getekend. TdK

Vasco 19: De doge van Brocéliande (Chaillet, Lombard). Geschiedenisleraar Chaillet blijft de behoefte voelen zijn lezers met de details van vervlogen eeuwen te voeden. Zijn aantrekkelijke tekenwerk leidt de aandacht gelukkig af. TdK

De vier moordenaars 3: Onrust in Richfield (Kubert/Nizzi, Prestige). Deze nieuwe Tex Willer begint eindelijk op gang te komen. Hopelijk kan de opgaande lijn in deze tegenvallende western in het afsluitende vierde deel worden vastgehouden. RS

SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
EPPO
Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven
Tel 040 - 2 441 882 • Fax 040 - 2 435 873

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

→ AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

- ***t/m 22 februari*** *Expo 'Fokke & Sukke kunnen het niet laten', Persmuseum, Zeeburgerkade 10, Amsterdam, info: (+31) (0)20-6928810 of www.persmuseum.nl*
- ***t/m 27 februari*** *Expositie 'Politiek in Prent 2003', Openbare Bibliotheek, Spui 68, 'S-Gravenhage*
- ***t/m 1 maart*** *Expo '50 jaar Gouden Boekjes in Nederland', Zuiderzeemuseum, Wierdijk 12-22, Enkhuizen, info: (+32) (0)228-351111 of www.zuiderzeemuseum.nl*
- ***t/m 21 maart*** *Expo 'Les Triplés van Nicole Lambert. Twintig jaar kattenkwaad!', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of visit@stripmuseum.be*
- ***t/m 29 augustus*** *Expo 'Met Kuifje naar de Inca's', Rijksmuseum voor Volkenkunde, Steenstraat 1, Leiden, info: (+31) (0)71-5168800 of www.rmv.nl of www.kuifje.com*
- ***14 en 15 februari*** *Cartoon World, Evenementenhallen (v/h Darling Market), Volmerlaan 12, Rijswijk, info: www.strip2000.nl*
- ***15 februari*** *Stripbeurs, Hof ten Hemelrijk, Kloosterstraat 7, Opwijk, België, info: (+32) (0)52-356165 of www.nijdrop.be*
- ***7 maart*** *18e Leidse Stripdag, Centrale Bibliotheek, Nieuwstraat 4, Leiden, info: (+31) (0)71-5121802 of www.leidsestripshop.nl*
- ***13 en 14 maart*** *16e Wilrijkse Stripdagen, Gemeenschapscentrum Valaarhof, Letterkundestraat 135, Wilrijk, België, info: (+32) (0)3-8274426 of info@stripcentrum.org*
- ***20 maart*** *8e Oost-Nederlandse Stripbeurs, Broerenkerk, Achter de Broeren 1, Zwolle*
- ***23 maart t/m 12 september*** *Expo 'De eeuw van Jacobs' over het leven van Edgar P., Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433*
- ***31 maart t/m 5 september*** *Expo 'The adventures of Tintin at sea' over Kuifje, Nationaal Maritiem Museum, Greenwich, Engeland*
- ***3 en 4 april*** *14e Salon de la Bande Dessinée, Maisons-Laffitte, Frankrijk, info: (+33)1-34931281 of www.salonbd-maisons-laffitte.com*
- ***4 april*** *Stripruilbeurs Tafelrond, Zaal Het Bad, Martelarenlaan, Kessel-Lo (achter station Leuven), België, info: (+32) (0)16-236597*
- ***25 april*** *4e Grote strip-, platen- en cd-beurs, Zaal Schijnpoort, Schijnpoortweg 55, Antwerpen, België, info: (+32) (0)486-314588 of info@stripsmeteenhart.org*
- ***5 en 6 juni*** *Stripdagen Haarlem, Haarlem, info: www.stripdagenhaarlem.nl*
- ***20 juni*** *7e Stripdag Kalmthout, Kalmthout, België, info: (+32) (0)3-6666783 of (+32) (0)11-726563*
- ***21 augustus*** *6e Kamper Stripspektakel, Oudestraat/Gasthuisstraat/Nieuwe Markt, Kampen, info: (+31) (0)38-33200997 of www.stichtingpromotiekampen.com*
- ***28 en 29 augustus*** *19e Brabants Stripspektakel, Sportcentrum Valkencourt, Heerkensdreef 15, Valkenswaard, info: (+32) (0)11-661473 of johan.gerlings1@pandora.be*
- ***2 en 3 oktober*** *4e Opendeur & Stripmarkt, Stripcentrum + Zaal Ars, Boomsesteenweg 333+337, Wilrijk, België, info: (+32) (0)3-8274426 of info@stripcentrum.org*
- ***23 en 24 oktober*** *De Stripdagen, Archeon, Archeonlaan 1, Alphen aan den Rijn, info: www.stripdagen.nl*
- ***27 en 28 november*** *2e Salon International de la Bande Dessinée, Palais Expo, Charleroi, België, info: (+32) (0)71-363636 of www.promodiff.be22*

Nicole Lambert met 20 jaar kattenkwaad in BCB

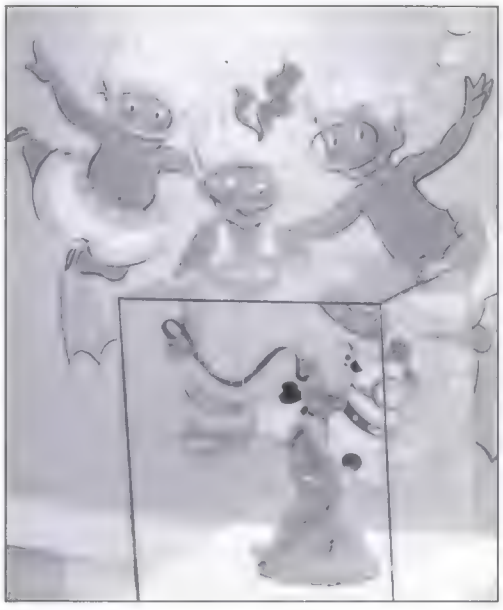

FOTO BCB/DANIEL FOUSS

Als u nog geen plannen heeft voor bij voorbeeld de voorjaarsvakantie kunt u behalve de prachtige striproute ook het in Brussel aanwezige Belgisch Centrum van het Beeldverhaal bezoeken. Tot en met 21 maart aanstaande is daar een tentoonstelling met werk van Nicole Lambert te bewonderen.
Lambert tekent vanaf 1983 al *Les Triplés*, een echte kinderstrip over een drieling en hun moeder. Vanaf de eerste verschijning in het blad *Madame Figaro* verzorgt zij nu al twintig jaar iedere week een grap voor gemiddeld meer dan drie miljoen lezers. Behalve kijken kunnen bezoekers ook creatief in de weer met diverse georganiseerde workshops over stripanimatie. Naar verluidt zal Nicole Lambert zelf ook bij enkele van deze workshops aanwezig zijn en een belangrijk deel voor haar rekening nemen. Meer info: zie agenda. TdK

Stripveiling

Zo af en toe wordt er op een stripevenement een stripveiling georganiseerd. Het aanbod en de kwaliteit verschillen per beurs behoorlijk, evenals de organisatie eromheen. Op 12 februari gaat het er in het Zeeuws Veilinghuis in Middelburg behoorlijk serieus aan toe. Maar liefst 10.000 boeken gaan daar dan onder de hamer. De collectie – die bij één verzamelaar vandaan komt – is opgedeeld in ongeveer 175 kavels en bevat een zeer diverse hoeveelheid materiaal variërend van weekbladen en stripinformatiebladen tot luxe uitgaven en gesigneerde exemplaren. Voorafgaand aan de veiling kunnen de stukken van 10 tot 12 uur worden bekeken. Meer info: Zeeuws Veilinghuis, Herengracht 74, Middelburg, telefoon: (+31)(0)118-650680. Op de site *www.zeeuwsveilinghuis.nl* zijn zowel de kavellijst als de veilingvoorwaarden te bewonderen. TdK

Leidse Stripdag

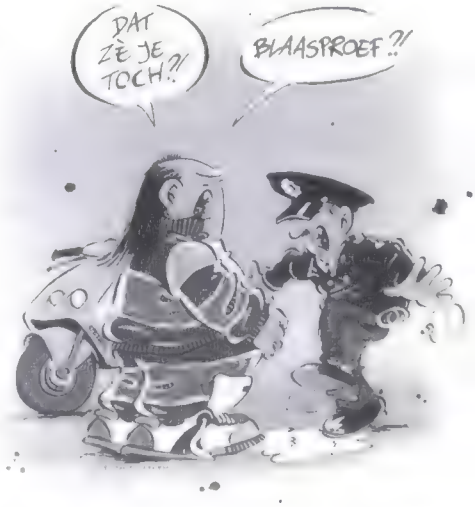

Het Leids Peipie is verdwenen maar de stripdag blijft bestaan. In de Leidse bibliotheek vindt op zondagmiddag 7 maart voor de 18e keer de Leidse Stripdag plaats. Het gaat hier niet om een grote beurs; tussen de biebschappen is er ruimte voor een vijftiental standhouders.
Bijzonder is de aanwezigheid van Marnix Rueb, die behalve albums signeren ook een live interview zal ondergaan. Tevens is er een tentoonstelling van zijn werk ingericht, worden er twee verschillende gesigneerde en genummerde miniposters uitgebracht en verschijnen er twee *Haagse Harry*-albums in een speciale uitvoering in een oplage van slechts 50 stuks. De toegang voor al dit moois is gratis. Heftag! Meer info: zie agenda. TdK

→ WINNEN

In ons vorige nummer presenteerden wij een Kerstmannen-prijsvraag waarmee wel twintig **Jan van Haasteren**-puzzels te winnen zijn. Om de een of andere reden hebben wij daar nog zo weinig inzendingen op binnengekregen dat we de inzendtermijn hebben verlengd tot 21 februari. De puzzels liggen dichter binnen handbereik dan u denkt, dus pak *Stripschrift 356-357* er nog even bij!

Eveneens in het vorige nummer maakten wij melding van het verschijnen van de serie *Fanny en Co* in Nederland.
De appetijtelijke dochter van Marcel Kiekeboe heeft inmiddels al vier albums uit. Uitgever Unieboek stelt vijf pakketten met die eerste vier albums ter beschikking voor hen die het antwoord weten op de volgende vraag:

Het eerste Fanny-album is een herdruk van het Kiekeboeverhaal
De zes sterren
Waarom is voor juist dit verhaal gekozen?

Stuur het antwoord
vóór 5 maart 2004 aan:
Fanny-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar **winnen@stripschrift.nl**

Als er meer dan vijf goede inzendingen binnenkomen, zal er worden geloot. De winnaars maken we bekend in een volgend nummer. Maximaal één inzending per adres, medewerkers van Stripschrift en hun familie zijn uitgesloten van deelname en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag P-p-p-Pipo-prijsvraag
Stripschrift 355:
Een mailbox overbelast en een postbode met een hernia dankzij de vele goede inzendingen op onze Pipo-prijsvraag. Het goede antwoord op de vraag: 'Welke acteur of actrice in de nieuwe Pipofilm speelde ook mee in de 'oude' televisieserie?' was natuurlijk Rudi Falkenhagen. Na loting rolden de volgende winnaars uit de bus: J.W. van der Heijden (Monster), Carla Mulder-Blanken (Amsterdam), W. Otte (Deventer), Peter Uittenbogerd (Wierden) en Evelina Witteveen (Oude Wetering). Allemaal van harte gefeliciteerd en jullie Pipo-prijzen zijn inmiddels verstuurd.

Gefeliciteerd allemaal!

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN, FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

› WAARHEEN?

Het stond uitgebreid vermeld in de landelijke pers: **Roy Disney** stuurde een gepeperde ontslagbrief aan president-directeur Michael Eisner van Walt Disney Company. Disney was vice-voorzitter en had de leeftijd van 73 jaar bereikt terwijl 72 als maximumleeftijd binnen het bedrijf geldt. Roy Disney, de neef van oprichter Walt, hield de eer aan zichzelf en liet in zijn ontslagbrief geen onduidelijkheid bestaan: *'In conclusion Michael, it is my sincere belief that it is you who should be leaving and not me'.*

Van Ditmar verzorgt voortaan de distributie van de *Franka*-albums. Nadat Henk Kuijpers de rechten en de complete voorraad albums van zijn eigen Franka had overgenomen van Big Balloon moest hij op zoek naar een nieuwe distributeur en de keuze viel dus op Van Ditmar. 'Van Ditmar verzorgt ook al de distributie van mijn luxe albums, dus was de keuze niet zo verwonderlijk. Behalve drie delen die in herdruk gaan, zijn alle delen nu weer verkrijgbaar', aldus Henk Kuijpers.

Uitgeverij **Lombard** maakte bekend een algemene prijsverhoging van hun albums door te voeren.
De prijsverhoging van 25 tot 50 eurocent geldt voor de uitgaven van Dargaud, Lombard, Marsu Productions, Lucky Comics en Lucky Productions.

→ WANTED

DE SPELREGELS VOOR DEZE *GRATIS* VRAAG-EN-AANBOD-RUBRIEK.

- ER WORDEN ALLEEN ADVERTENTIES GEPLAATST VAN STRIPSCHRIFT-ABONNEES (VERMELD DUS ALTIJD NAAM EN ADRES)
- MAXIMAAL 150 TEKENS PER ADVERTENTIE (JA, INCLUSIEF SPATIES)
- GEEF DUIDELIJK AAN: '**AANGEBODEN**' OF '**GEVRAAGD**'
- MELD IN DE ADVERTENTIE HOE U TE BEREIKEN BENT (TELEFOON EN/OF E-MAIL)
- ONZE RUIMTE IS BEPERKT, DUS DE REDACTIE BEPAALT WELKE INZENDINGEN GEPLAATST (KUNNEN) WORDEN
- STUUR DE ADVERTENTIE NAAR **WANTED@STRIPSCHRIFT.NL** OF **NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM**

▸ **GEVRAAGD**

De Kat deel 13. Rumoer in Berlijn (Henk Albers).
Willem Naber: (+31)(0)26-3392085.

▸ **AANGEBODEN**

Originele tekeningen van Jan Wesseling, onder andere Koning Bolo en illustraties uit Donald Duck en Pep.
Rob van der Nol via modesty@xs4all.nl

▸ **GEVRAAGD**

Agent 327, Dossier Giroblauw, Postbank, 1984.
Familie Achterop 2: Klein maar dapper, Mustang, 1985.
Batman Magazine 7, Baldakijn, 1995.
Bel (+31)(0)6-22408450 of mail boekzoek@funnypens.tmfweb.nl

▸ **AANGEBODEN**

Toppers in strip en Sheriff King met omslagen en op 2 na alle bijbehorende boekjes. Tachtig wereldberoemde verhalen in één koop nu voor 75 euro! Kruifje: (+31)(0)182-581135 of kruifje@zonnet.nl

→ INBOX

COMMENTAAR? KRITIEK? EEN UITGESPROKEN MENING? ALLES IS WELKOM VIA **INBOX@STRIPSCHRIFT.NL** OF IN POSTBUS 842

EI-EI!

Wat een vervelende recensie: Barks achterna. (Bedoeld wordt de recensie van het album *De grappige avonturen van Donald Duck 3* in *Stripschrift 356-357*. Redactie). Niet alleen Sanoma neemt zijn lezers serieus, dat deed eerder al VNU Tijdschriften (lees: Thom Roep). Net als ieder commercieel bedrijf zal ook Sanoma datgene verkopen wat de lezer koopt, zo simpel is het... Vervelender wordt het afkraken van tekenaar Sander Gulien. Wees allereerst blij dat Nederland als één van de weinige landen nog Disneystriptekenaars een kans geeft; en waarom moet iedereen meteen het niveau van Jippes en/of Barks hebben? En waarom zou Sander überhaupt de zoveelste Barks moeten zijn (wie zegt dat hij dat pretendeert?). Wellicht wil Sander liever de eerste Sander Gulien zijn. Aan zijn tekenwerk vind ik niets mis. Ik heb helaas wel slechter gezien. Terecht dat dit talent bij de Nederlandse *Donald Duck* uit het ei mag kruipen. Persoonlijk geef ik de voorkeur aan Sanders werk. De recensent doet er verstandiger aan zijn eigen sla(a)pverwekkende PVC-pijpstrip op armlengte te nemen. Het laat onverlet dat ik *Stripschrift* met genoegen lees.

Rein van Willigen, *Zaltbommel*

Naschrift Pieter van Cleef: Uw o zo spitsvondige kritiek op mijn werk als striptekenaar en illustrator is hier totaal 'besides the point'. Ik kan u geruststellen dat mijn werkzaamheden binnen de stripwereld mijn objectieve beoordelingsvermogen als recensent geenszins in de weg staan. Tenslotte is een groot deel van de medewerkers van Stripschrift *immers (semi)-professioneel betrokken bij de Nederlandse strip en niet alleen op het journalistieke vlak.*

Dat we in Nederland 'blij' moeten zijn dat we nog zelf Disneystrips tekenen, is geen reden om alle stripactiviteiten van Sanoma Uitgevers en in het bijzonder de Nederlandse Disneyredactie kritiekloos toe te juichen: er zijn nu eenmaal grote en minder grote goden. Gulien behoort op basis van dit album naar mijn mening tot de laatste categorie. Jammer dat uw roze Disneybril niet erg vatbaar is voor nuance of relativering: ik heb Guliens werk zeker niet afgekraakt. Maar wie zijn potlood stukbijt op Jippes of Barks en dit ten tijde van het maken ervan niet pretendeert maar ronduit toegeeft, kan verwachten dat z'n werk langs diezelfde meetlat wordt gelegd. U heeft wel ten dele gelijk: het wordt inderdaad tijd dat Gulien gewoon Gulien wil zijn. Uit je ei kruipen is prima, er moet later natuurlijk óók gelegd worden... tot die tijd blijft Gulien voor mij nog even het Lelijke Jonge Eendje...

PUIK WERK

Ik wil Rik Sanders bedanken voor zijn goed gedocumenteerd en zorgvuldig geschreven stukje over het ontslag van de inkleurders bij *Donald Duck* in *Stripschrift 356-357*. Er stond geen woord te veel of te weinig. Wij gaan onze collega's missen.

Wilma van den Bosch, *tekenaar bij Duck, via e-mail*

ONVERSCHROKKEN STRIJDER TEGEN VLAAMSE MAFFIOSI

Ik lees al decennia, vaak met genoegen, het oudste Nederlandstalige stripinformatieblad, maar nu voel ik mij toch zwaar bedrogen door één van jullie medewerkers, namelijk Peter Breedveld.

Peter Breedveld belde me vrijdagmiddag 3 oktober 2003. Hij had blijkbaar een interview met Geert de Weyer gedaan en wilde zogezegd een paar dingen checken. Gedurende veertig minuten gaf ik hem telefonisch uitleg over verschillende zaken. Omdat ik al één en ander over Breedveld gehoord had, vroeg ik hem om wat hij van mij ging publiceren op voorhand per mail op te sturen zodat ik kon nagaan of hij mijn woorden had weergegeven zoals ze bedoeld waren. Het moest volgens hem allemaal zeer snel gaan. Hij stuurde wat later een heel korte tekst. Pas bij publicatie van het artikel in *Stripschrift* komt de lelijke aap uit de mouw. Blijkt:

1. Dat Breedveld mij NIET ALLE aantijgingen van Geert de Weyer aan de telefoon verteld heeft. Zo kon ik pas bij het verschijnen vernemen dat De Weyer beweert dat ik aanvallend reageerde na een interview met de woordvoerster van het Fonds voor de Letteren. Ik heb NOOIT met De Weyer daarover gesproken. Ik vraag me af waar hij dat vandaan haalt. Als Breedveld een dergelijke bewering (inclusief verdachtmaking in de aard van 'geen rook zonder vuur') wilde publiceren, had hij het ook aan mij moeten voorleggen.

2. Dat De Weyer het nog altijd alleen moet hebben van verdachtmakingen. Harde bewezen feiten geeft hij niet. Het enige dat hij mij aanwrijft is dat ik volgens hem aanvallend gereageerd zou hebben naar aanleiding van dat interview met de 'woordvoerster' van het FVL (zie hierboven) en dat ik ooit (in een persoonlijk gesprek) met hem van mening verschilde over het Stripjaarboek. Aan de hand van die twee voorbeelden wordt dan gesuggereerd wat voor een corrupt fossiel ik wel niet ben.

→ HARRY'S POSTZEGELHOEKJE

Als een Nederlandse striptekenaar erg veel succes heeft, krijgt hij met wat geluk een opdracht voor het maken van een postzegel. Een enkeling mag bij wijze van hoge uitzondering een complete serie maken. En als je een hele grote vormgever bent, als je talent en kunde zonneklaar en wereldwijd erkend zijn, alleen dan kun je in Nederland één serie en twee losse zegels ontwerpen. Vandaar dat Joost Swarte in filatelistisch opzicht de meest succesvolle striptekenaar van Nederland is.

Zijn mooiste werk stamt uit 1984; vier kinderzegels die hoekjes van strippagina's tonen over kinderen die een volwassen rol spelen. De hoofdrolspelertjes zijn een jeugdige violist, een tandarts in de dop, een jonge loodgieter en een kinderlijke majesteit. De kleine extra som bovenop het portobedrag ging naar de kinderbescherming.

Maar ook Swarte's latere zegels mogen er zijn. De ene is een kerstzegel waarin vier mensen in een kring brieven aan elkaar doorgeven. Misschien is dit wel het best bekende werk van de tekenaar, want miljoenen mensen hebben het gezien; er werden 180.289.960 stuks van verkocht. De ander – een feestelijke taart met lachende kaarsjes – is minder bekend, maar is de minst priegelige van het stel. Het is de enige zegel van Swarte die zich ook zonder vergrootglas laat bewonderen. HW

Land van herkomst:
Nederland
Jaar van uitgifte:
1984, 1991 en 1997
Cataloguswaarde:
€0,45 (50+25c)
€0,90 (60+20c)
€1,05 (65+20c)
€0,80 (70+30c)
€0,70 (55c)
€0,65 (80c)

Uiteraard 'vergeet' De Weyer de context te schetsen van ons meningsverschil over het Stripjaarboek. De vorige editie had Geert de Weyer immers de redactie verzorgd, maar dat had hij niet al te keurig gedaan zodat hij niet meer werd gevraagd. DAT was de reden dat hij de volgende editie van het Jaarboek absoluut moest afkraken in zijn 'recensie'! DAT vond ik niet kunnen. Ook al omdat ik weet dat het niet evident is om zo'n jaarboek te publiceren. Ik denk dat we tegenwoordig met zijn allen zo'n publicatie missen.

3. Dat Breedveld - tegen de afspraken in - cruciale aanvullingen van mij niet heeft opgenomen in de publicatie. Bovendien blijven van veertig minuten telefonische uitleg slechts twee (deels) geciteerde zinnetjes over. Breedveld was blijkbaar niet geïnteresseerd in mijn uitleg, maar dat liet hij tijdens het telefoongesprek niet blijken (want hij deed zich voor als de objectieve journalist).

4. Dat Breedveld in het artikel alle gewicht en voorkeur aan Geert de Weyer geeft. Hij stelt hem voor als een onverschrokken strijder voor de goede zaak tegen al die maffiosi van de Vlaamse stripwereld. Geert de Weyer krijgt niet alleen meer ruimte, maar hij krijgt ook de ondersteuning van Breedveld.

De zeer korte reacties van een aantal aangeklaagden worden bovendien nog ondergraven door twee makkers van De Weyer, Matton en Van Oppen. Breedveld heeft ons nooit gezegd dat hij dat op die manier ging doen. Hij heeft mij dan ook niet de kans gegeven om te reageren op de zeer beledigende uitlatingen van Van Oppen. Zo heb ik NOOIT gezegd dat de strip 'een exacte wetenschap' zou zijn. Alleen heb ik in de media proberen uit te leggen dat ik probeer strips op een zo objectief mogelijke manier te beschrijven en te analyseren. Maar blijkbaar zijn dat nuances die sommige verblinde lieden niet (willen?) verstaan. Kortom, de conclusie is dat Peter Breedveld blijkbaar niet de bedoeling had om een zo objectief mogelijk onderzoek te doen naar de toestand in Vlaanderen. Neen, hij wilde alleen maar zijn maatje De Weyer een podium geven om diens (nog altijd niet echt onderbouwde) verdachtmakingen verder te verspreiden en sfeer nog verder te verzieken. Dit treft me zeer. Vooral omdat ik mij al jarenlang – vaak onbetaald – inspan om het stripmedium te verdedigen en om de Vlaamse stripscene te verbeteren.

Pascal Lefèvre, *Leuven (België)*

BEDENKELIJKE JOURNALISTIEK

Hierbij mijn reactie op *Geert de Weyer trekt van leer*, het interview van Peter Breedveld met Geert de Weyer, in *Stripschrift 355*. Daarin dragen noch Geert de Weyer, noch Peter Breedveld, noch Ronny Matton concrete feiten aan, maar toch worden mijn bedrijven (stripwinkel Het Besloten Land, stripuitgeverij Grint en stripverspreiding Pinceel) op één hoop gegooid met een zogenaamde 'Leuvense Maffia'. De Weyer sleurt mijn naam dus eens te meer door het slijk, door te suggereren dat ik betrokken zou zijn bij allerlei onbetamelijke dingen die op stripgebied in Leuven zouden gebeuren. Wat dus klinkklare onzin is. Leuven (het 'Angoulême van Vlaanderen') is een stad die zich sterk profileert op stripvlak. Er wonen en werken hier veel strip-professionals; er zijn verschillende uitstekende stripwinkels, auteurs, journalisten, verspreiders, tentoonstellingsmakers, theoretici en uitgeverijen gevestigd. Een erg actieve strip-scene dus, ja. Een oneerbare of onethische strip-scene, nee. Ik heb alleszins geen weet van laakbare feiten, en ik voel me dus ook geenszins aangesproken door de wazige samenzweringstheorieën van De Weyer. Maar dat neemt niet weg dat ik zijn voortdurende stemmingmakerij erg vervelend vind, want als men dat soort nonsens maar vaak genoeg verkondigt (en publiceert), beginnen de mensen het op den duur nog te geloven ook, en raakt ook mijn reputatie beschadigd. Ik wil mijn naam dus graag geklaard zien.

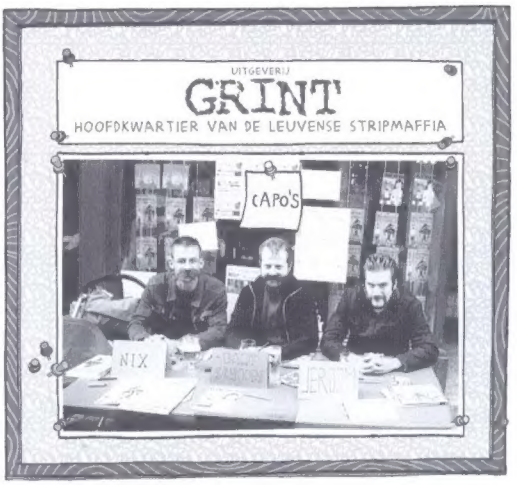

Ik vraag dan ook langs deze weg voor de zoveelste keer aan Geert de Weyer om eindelijk eens feitelijk en zakelijk te reageren, en duidelijk te stellen dat hij mij niet als een maffia-figuur beschouwt, en mij ook niets on-ethisch aanwrijft.

Geert, laat me alsjeblieft niet langer in kwellende onzekerheid leven.

Bart Pinceel, *Leuven (België)*

WAALS OF NIET WAALS, DAT IS DE VRAAG

Als woordvoerder van het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal (BCB) wil ik graag nog even ingaan op het interview met Geert de Weyer dat in november in *Stripschrift* verscheen. Terecht merkt Geert de Weyer op dat het fout is dat het BCB vooral een Waalse aangelegenheid zou zijn. Tot spijt van wie het benijdt, heeft het Centrum er sinds de opening in 1989 voor gekozen om een tweetalige instelling te zijn. Zoals de meeste VZW's wordt het BCB bestuurd door een Algemene Vergadering en een Raad van Bestuur. Ook hier wordt het principe van de tweetaligheid nageleefd, want beide comités bestaan voor de ene helft uit Nederlandstaligen en voor de andere uit Franstaligen. Één van de Vlaamse bestuursleden is trouwens Marvano die in *Stripschrift* reageert op het interview. Ook het geheel van onze externe communicatie (schriftelijk en mondeling) gebeurt zowel in het Nederlands als in het Frans. Bovendien ondernemen wij regelmatig acties die zich voornamelijk of uitsluitend richten tot een Nederlandstalig publiek Een opsomming zou hier veel te veel plaats innemen, maar ter illustratie vermeld ik tentoonstellingen over typisch Vlaamse striptekenaars, striptekenwedstrijd voor het Vlaams Parlement, talentenwedstrijd striptekenen in Vlaanderen, vertegenwoordiging op festivals en andere manifestaties, zowel in Vlaanderen als in Nederland, enzovoorts.

Zoals Geert de Weyer terecht opmerkt is het ook niet juist dat de woordvoerder van het museum Franstalig zou zijn. Het klopt inderdaad dat Pascal Lefèvre woordvoerder is geweest van het BCB en dat hij een Vlaming is. Sinds zijn vertrek in 2001, heb ik hem opgevolgd als woordvoerder en doe ik mijn uiterste best om deze functie naar behoren uit te voeren.

Willem de Graeve, *Pers en Public Relations Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Brussel, België*

STRIP SCHRIFT

Jaargang 36
Nummer 1 (358)
Februari 2004

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Rik Sanders, Rich Thomassen,

Medewerkers
Ger Apeldoorn, Jasper Bakker, Rob van Bavel, Olav Beemer, Ben Bits, Jan Bogerts, Peter Breedveld, Pieter van Cleef, Daniel Fouss, Ad Geerdink, Rob de Haan, Erik van der Hoeven, Eddie de Jong, Hec Leemans, Just de Leeuwe, Martin Lodewijk, Vincent Mirck, Hans Moors, Willem Naber, Liam Sharp, Alexandra Verburg, Rudy Vrooman, Geert de Weyer, Harry Wibier, René Windig

Omslag
Don Lawrence

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e redactie@stripschrift.nl

Abonnementen
Administratie Stripschrift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
e administratie@stripschrift.nl
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd. Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.
Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €39,50
België €42,00
Other countries €55,00
IBAN NL56 PSTB 0009 3475 90
SWIFT/BIC PSTBNL21
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd.
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opmemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripschrift.nl

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam

STRIPSTIFT

Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e uitgever@stripschrift.nl
w www.stripschrift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen € 1,25 korting op de abonnementsprijs.
ISSN 0165-845X

STRIPSCHRIFT JAARGANG 35 door Arco van Os

N.B. Overal waar twee getallen door een 'slash' worden gescheiden staat het eerste getal voor het nummer van Stripschrift binnen de 35e jaargang en het tweede voor de pagina in dat nummer waarop het artikel/de recensie een aanvang neemt. Diverse rubrieken – zoals *Actua, Valreep, En verder...*en *Heinz Service Spread* – zijn niet in deze index opgenomen.

ARTIKELEN/INTERVIEWS

Agent 327: zie M, Uitgeverij I en II
Aafje Anders: zie Haasteren, Jan van
Arboris, Uitgeverij (*Tuinenburg*) 07/16
Asterix (*Brand*) 03/16
Asterix (Brief: *Van der Heide*) 07/33
Asterix (Brief: *Mook*) 07/33
Baron van Tast tot Zeveren: zie Haasteren, Jan van
Batman (*Bakker*) 03/08
Batman (*Uricchio*) 03/10
Bech, Sussi (*Madsen*) 09-10/48
Boogaard, Theo van den: zie Reve, Gerard
Breedveld, Peter: zie Stripster
Broekhoven, Marq van (*Mirck*) 04/16
Broekhoven, Marq van (Brief: *Derks*) 05-06/67
Bruce Hawker: zie Cutsem, William van
Bruce Hunter: zie Dick Bos
Chappuis, Philippe: zie Titeuf
Chomet, Sylvain (*Sanders*) 07/22
Classics Illustrated: zie Illustrated Classics I, II, III en IV
ComicsOnCDRom (*Apeldoorn*) 05-06/54
Corto Maltese (*Svane*) 03/24
Croci, Pascal (*De Kruijf*) 04/24
Cutsem, William van (*Sanders*) 04/08
XIII: zie Cutsem, William van
Devriendt, Diane: zie Stripjournalistiek
Dick Bos (*Thomassen*) 01/30
Dick Bos (*Tillekens*) 07/24
Dirkjan: zie Silvester, Uitgeverij
Donjon (*Apeldoorn*) 04/20
Donjon Zenit: zie M, Uitgeverij I
Drappier, Franz (*De Kruijf*) 01/10
Erve, Linda van: zie Stripster
Familie Doorzon, De: zie M, Uitgeverij I en II
Fokke & Sukke: zie Reve, Gerard en Stripschapprijs
Franz (ps): zie Drappier, Franz
Gallant, Gregory (*Sanders*) 09-10/24
Gieter, Lucien de (*Mievis*) 09-10/32
Gilles de Geus: zie Silvester, Uitgeverij
Giroud, Frank: zie Tien geboden, De
Graaf, Erik de (*Van der Hoeven*) 04/14
Haasteren, Jan van (*Van der Nol*) 09-10/10
Heer, Margreet de: zie Stripster
Holst, Marc van der: zie Reve, Gerard
Howard Flynn: zie Cutsem, William van
Illustrated Classics I (*Tromp*) 05-06/08
Illustrated Classics II (*Tromp*) 05-06/20
Illustrated Classics III (*Tromp*) 05-06/30
Illustrated Classics IV (*Van Os/Sanders*) 05-06/36
Jager, Gerrit de: zie M, Uitgeverij I en II
Jonas, Herman: zie Arboris, Uitgeverij
Julsing, Fred: zie Reve, Gerard
Kanter, Albert: zie Illustrated Classics I
Kempeneers, Michel: zie Stripjournalistiek
Ketelbinkie: zie Meuldijk, Wim
Kort, Hein de: zie M, Uitgeverij I en II
Kuifje (*Van der Hoeven*) 07/20
Lefèvre, Pascal: zie Stripjournalistiek en Suske en Wiske
Lodewijk, Martin: zie M, Uitgeverij I en II
Loo, Silvio van der: zie Silvester, Uitgeverij
M, Uitgeverij I (*Tuinenburg*) 03/12
M, Uitgeverij II (*Van der Hoeven*) 08/32
Marvano (ps): zie Oppen, Mark van
Masereel, Frans (*Mans*) 09-10/28
Matena, Dick: zie Reve, Gerard
Matton, Ronnie: zie Stripjournalistiek
Meesters, Gert: zie Stripjournalistiek
Meuldijk, Wim (*Van der Nol*) 08/08
Mirck, Jeroen: zie Stripster
Muziekbuurters, De: zie Silvester, Uitgeverij
Neels, Marc (ps): zie Nero
Nero 09-10/68
Oppen, Mark van: zie Stripjournalistiek
Papyrus: zie Gieter, Lucien de
Pardon lul: zie M, Uitgeverij I en II
Pathuis, Maarten (*De Kruijf*) 09-10/44
Peer de plintkabouter: zie Silvester, Uitgeverij
Peer de plintkabouter: zie Broekhoven, Marq van
Perscheid, Martin (*Wibier*) 01/26
Pinceel, Bart: zie Stripjournalistiek
Pipo de clown: zie Meuldijk, Wim
Polletje Pluim: zie Haasteren, Jan van
Post, Jacques: zie M, Uitgeverij I
Reve, Gerard (*Mans*) 01/14
Roord, Gerard: zie Illustrated Classics II en IV
Sacco, Joe (*Nevins*) 02/08
Schot, Bas van der (*Mirck*) 07/12
Schouten, Henk: zie Stripster
Seth (ps): zie Gallant, Gregory
Sfar, Joann: zie M, Uitgeverij I
Sfar, Joann: zie Donjon
Sidi & Smook: zie Silvester, Uitgeverij
Silvester, Uitgeverij (*Tuinenburg*) 01/22
Singapore (*Lent*) 01/19
Sleen, Marc (ps): zie Neels, Marc
Smet, Peter de (*Van der Heide*) 01/03
Stripcatalogus (Brief: *Van der Wyck*) 01/39
Stripcatalogus (Brief: *Matla*) 07/32
Stripjournalistiek (*Breedveld*) 08/18
Stripschapprijs (*Mirck*) 07/15
Stripschrift, Presentatie 02/36
Stripschrift-lezersenquête, Uitslag 09-10/54
Strips op tv (*Hengeveld*) 01/33
Stripster (*Van Os*) 03/27
Suske en Wiske (*Ribbens*) 08/26
Tien geboden, De (*Wibier*) 02/22
Titeuf (*De Weyer*) 02/18
Tinus Trotyl: zie Haasteren, Jan van
Tol, Jean-Marc van: zie Stripster
Triplettes de Belleville, Les: zie Chomet, Sylvain
Trondheim, Lewis: zie M, Uitgeverij I
Trondheim, Lewis: zie Donjon
Vance, William (ps): zie Cutsem, William van
Veerkamp, Joost: zie Reve, Gerard
Vegter, Jaap (*IJsselstein Mulder*) 01/07
Verne, Jules (*Wibier*) 05-06/46
Voortvluchtig: zie Haasteren, Jan van
Vrije Balloen, De: zie Haasteren, Jan van
Vrooman, Rudy: zie M, Uitgeverij I
Wassink, Ruud: zie Arboris, Uitgeverij
Welleman, Meerten: zie Stripschapprijs
Wesseling, Jan: zie Meuldijk, Wim
Weyer, Geert de: zie Stripjournalistiek
Wuivende Veder: zie Silvester, Uitgeverij
Zep (ps): zie Chappuis, Philippe

STRIPS/ILLUSTRATIES

Archief Jan van Haasteren (6 blz.)(Van Haasteren) 09-10/18
Gleevers dagboek: Lost Horizon ('03, 2 blz.) (Gerard Leever) 05-06/44

RECENSIES: BOEKEN

Acme Novelty Date Book 1: Sketches and Diary Pages in Facsimile 1986-1995 (Ware, Oog & Blik/Drawn & Quarterly)(*Sanders*) 07/26
Agadamgorodok (Bailly/Lapière, Dupuis)(*Breedveld*) 07/28
Al' Togo 1: 297 Km (Morvan/Savoia, Dargaud)(*Sanders*) 03/30
Als de duisternis... (De Jong/Kuipers, Silvester)(*Mirck*) 02/29
Anatomie van de wanorde (Moynot, Oog & Blik) (*Breedveld*) 04/30
Arômm 1: Nomad Destiny (Pellejero/Zentner, Casterman)(*De Kruijf*) 04/28
Arq 7: Dorro Zengu (Andreas, Sherpa)(*Thomassen*) 05-06/61
Asterix 32: Het pretpakket (Uderzo/Goscinny, Albert René)(*Van Cleef*) 07/29
Avonden, De 1 (Matena/Reve, Bezige Bij)(*Mans*) 02/26
Batman Unmasked (Brooker, Continuum)(*Uricchio*) 03/10
Belly Button Comix (Crumb, Oog & Blik)(*Mirck*) 09-10/61
Blauw 1: De alchimist 1: Joachim Overbeck (Hubert/Tanquerelle, T+Oog)(*De Kruijf*) 05-06/63
Blauw 2: De alchimist 2: Leonora von Stock (Hubert/Tanquerelle, T+Oog)(*De Kruijf*) 05-06/63
Blauw 3: Lincoln 1: Houten kop (Jouvray/Jouvray, T+Oog)(*Sanders*) 05-06/60
Blauw 4: Kochka 1: New-Orleans 1862 (Brremaud/Duhamel, T+Oog)(*De Kruijf*) 07/30
Blueberry 27: OK Corral (Giraud, Dargaud)(*Thomassen*) 08/28
Bollie & Billie 26: Wat 'n vertoning! (Verron, Dargaud)(*Sanders*) 09-10/62
Boondocks, The 1: Ik weet toch dat je geen kranten leest (McGruder, Dargaud)(*Apeldoorn*) 08/29
Buck Danny 50: Sabotage in Texas (Bergèse, Dupuis)(*Captain*) 01/37
Coma 1: Vincent (Dupré, Glénat)(*De Kruijf*) 01/37
Comeback van de Fret, De 1: Losers win (Wesselink/Schotanus, Silvester)(*Sanders*) 09-10/56
Dagboek van Anton Dingeman, Het (Geenen, Harmonie)(*Sanders*) 05-06/61
Dark Knight strikes again, The (Miller/Varley, DC)(*Bakker*) 03/08
DNA 1: Bloedmonster (Makyo/Toldac/Rocco, Glénat) (*De Kruijf*) 07/31
Docteur Mystère 1: Milanese mysteries (Filippucci/Castelli, Prestige)(*Wibier*) 03/28
Donald Duck, De grappigste avonturen van 3 (Gulien, Sanoma)(*Van Cleef*) 09-10/60
Donjon Zenit 1: Eendenhart (Trondheim/Sfar, M) (*Apeldoorn*) 04/20
Donjon Zenit 2: De vechtkoning (Trondheim/Sfar, M) (*Apeldoorn*) 04/20
3 Maagden 1: Dyane (Boccar/Sylaire, Glénat)(*Wibier*) 02/29
Eugène 1 (Barreveld, Silvester)(*Booms*) 01/35
Extra Muros 1: De klauw van de duivel (Hulet, Casterman)(*De Kruijf*) 09-10/57
Fotograaf, De 1 (Guibert/Lefèvre, Dupuis)(*Breedveld*) 09-10/60
Gekleurd geheugen (De Graaf, Oog & Blik/Harmonie)(*Thomassen*) 09-10/57
Geluid van rijp, Het (Mattotti/Zentner, Oog & Blik)(*De Vries*) 02/27
Ginds (Tronchet/Sibran, Dupuis)(*Sanders*) 08/29
Grand Cru 1: Poolijs (Ricard/Gaultier, T+Oog)(*Wibier*) 07/28
Grand Cru 2: Auschwitz (Croci, T+Oog)(*De Kruijf*) 04/28
Hägar, Dikke 30 (Browne, Standaard)(*Sanders*) 09-10/59
Harry's magazine 1: De bevrijding (Severin, Enigma)(*Thomassen*) 09-10/63
Harry's magazine 2: De achtervolging (Severin, Enigma)(*Thomassen*) 09-10/63
Henriette 4: Geest, ben je daar? (Dupuy/Berberian, Dupuis)(*Thomassen*) 09-10/58
Heksenhamer, De 1: Warul (Siro/Thibert, Glénat)(*Wibier*) 03/29
How to read superheroes and why (Klock, Continuum)(*Ribbens*) 08/31
IAN 1: De elektrische aap (Meyer/Vehlmann, Dargaud)(*De Kruijf*) 07/27
Imago Mundi 1: Op het spoor van Atlantis (Brahy/Corbeyran/Braquelaire, Dargaud)(*De Kruijf*) 02/28
Imago Mundi 2: De schat van de diepzee (Brahy/Corbeyran/Braquelaire, Dargaud)(*De Kruijf*) 02/28
In het hol van de reet (Jeroom, Grint/Van Halewyck)(*Sanders*) 07/30
Jagers van de dageraad, De (Hausmann, Dupuis)(*De Leeuwe*) 07/29
Kaput & Zösky 1: Ruimtetuig (Trondheim, Silvester)(*Sanders*) 09-10/58
Kat van de rabbijn, De 1: Het bar mitswa (Sfar, Atlas)(*Moors*) 07/28
Metamorfose 1: Een grenzeloze afgrond (Aguilera/Fonteriz, Prestige)(*De Kruijf*) 02/30
Mister George 1 (Labiano/Rodolphe/Le Tendre, Lombard)(*De Kruijf*) 07/31
Nederland doet mee! (Van der Schot, Van Gennep)(*Mirck*) 07/14
Neptunus 1: Een droom wordt werkelijkheid (Delitte, Glénat)(*Wibier*) 05-06/63
Nicky Saxx 1: Bedrog/Vergiffenis (Oosterveer/Ritstier, Boumaar)(*Ligger*) 03/29
Ontdekking, De (Heuvel, Big Balloon)(*Van der Hoeven*) 02/28
Oorlogen (Casertano/Di Marino/Lucarelli, Prestige)(*De Kruijf*) 03/28
Papyrus 26: Het masker van Horus (De Gieter, Dupuis)(*Thomassen*) 09-10/43
Parker & Badger 1: Een duo uit duizend (Cuadrado, Dupuis)(*Booms*) 02/30
Passanten van het maanlicht, De 1: De fraternal Compagnia (Mosdi/Paturaud, Glénat)(*Wibier*) 04/29
Persepolis 1 (Satrapi, Atlas)(*De Weyer*) 01/36
Peter Pan 1: Haak (Loisel, Arboris)(*Wibier*) 01/37
Pindakaas (Hondius, Oog & Blik)(*De Vries*) 07/26
Prosopopus (De Crécy, Dupuis)(*Moors*) 05-06/61
Quark 1 (Van Kooten/Lodewijk, Prestige)(*De Haan*) 07/27
Replay 1: Het begin... ...en het einde (Sala/Zentner, Oog & Blik)(*Sanders*) 04/30
Requiem 1: Kim (Matteo/Zidrou, Dupuis)(*De Weyer*) 08/30
Retraite (Kolk, Oog & Blik)(*Breedveld*) 05-06/62
Rikki Visser 15: De blauwe vlinder (Van Exter, Boumaar)(*Booms*) 09-10/61
Rikki Visser 16: Rikki aan de Rivièra (Van Exter, Boumaar)(*Booms*) 09-10/61
Rood 2: Hariti 1: De onvruchtbare buik (Szalewa/Ryser, T+Oog)(*Wibier*) 05-06/62
Rood 3: Hariti 2: De vrucht van onze schoot (Szalewa/Ryser, T+Oog)(*Wibier*) 05-06/62
Rosco de Roode 1: De wilde bessen (Marco, Silvester)(*De Kruijf*) 09-10/59
Samber 5: Vervloekt zij de vrucht van uw schoot (Yslaire, Glénat)(*De Kruijf*) 09-10/56
Sidi & Smook 1: De razende rovers (De Boer/Hartog van Banda, Silvester)(*Sanders*) 03/28
Spiegels van de tijd, De 1: De terugkeer van de wachters (Wininger/Delmas, Glénat)(*De Kruijf*) 08/30
Stanley 1: Donker Afrika (Uilenbroek/Ritstier, Boumaar)(*Van Kippersluis*) 04/29
Striphelden op de divan (Van Ginneken, Nieuwezijds)(*Verwer*) 01/20
Suus & Sas 1: Goed bekeken! (Leever, Sanoma)(*Mirck*) 09-10/62
Tamara 1: Hoeveel?! (Darasse/Zidrou, Dupuis)(*Booms*) 04/28
Tchang! - Vriendschap verzet bergen (Coblence/Tchang, Lannoo)(*Van der Hoeven*) 07/20
Terreur 1 (Follet/Duchâteau, Lombard)(*De Kruijf*) 01/36
Tien geboden, De 9: De papyrus van Kôm-ombo (Faure/Giroud, Glénat)(*Wibier*) 02/22
Tien geboden, De 10: De laatste soera (Franz/Giroud, Glénat)(*Wibier*) 02/22
Toen we van de Duitsers verloren (Van Driel, Oog & Blik/Harmonie)(*Sanders*) 01/35
Tom Carbon 1: Lunatoys (Cromheecke/Fritzgerald/Letzer, BeeDee)(*Sanders*) 08/28
32 December (Bilal, Oog & Blik)(*De Vries*) 05-06/60
Ventilatoren (Seth, Oog & Blik/Harmonie)(*Sanders*) 09-10/24
Verbleekte herinneringen (De Graaf, Oog & Blik/Harmonie)(*Thomassen*) 09-10/57
Vier moordenaars, De 1: De eenzame ruiter (Kubert/Nizzi, Prestige)(*De Kruijf*) 01/34
Vijand, De 1: De vliegen (Duivelse rituelen) (Hubert/Tanquerelle, T+Oog)(*De Kruijf*) 05-06/63
5 is het perfecte getal (Igort, Oog & Blik)(*Sanders*) 02/26
Vincent en Van Gogh (Smudja, Silvester)(*Thomassen*) 09-10/59
Wereld van Dick Bos - De stripheld die jiu-jitsu populair maakte in Nederland, De (Thomassen, Elmar)(*Tillekens*) 07/24
Wereld van Edena, De 5: Sra (Moebius, Casterman)(*De Kruijf*) 02/28
White cowboy, The (Van Santen, Big Balloon)(*Sanders*) 02/26
William Panama 1: De klokken van Watertown (Martinez/Rassat, Glénat)(*De Kruijf*) 03/31
Zeven kogels voor Oxford 1: De belofte (Gaú/Zentner/Montecarlo, Lombard)(*Sanders*) 03/30
Zon, De (Boon/Masereel, Demian)(*Mans*) 09-10/30

RECENSIES: VIDEO/DVD

Incredible Hulk, The (Disney)(*Bakker*) 08/31
Inspecteur Gadget 1 en 2 (Disney)(*Van Cleef/De Kruijf*) 07/29
Largo Winch (Bridge)(*Bakker*) 04/31
Monsters en Co. (Disney-Pixar)(*De Kruijf*) 01/36
Wallace & Gromit's Cracking Contraptions (Momentum)(*Van Cleef*) 02/27
Who framed Roger Rabbit (Touchstone)(*Bakker*) 03/31

COVERS

De covers van de nummers 5-6 en 9-10 werden speciaal voor Stripschrift gemaakt.

01 Theo van den Boogaard
02 Joe Sacco
03 Albert Uderzo
04 William Vance
05-06 Kees de Boer
07 Bas van der Schot
08 Jan Wesseling
09-10 Jan van Haasteren

COLUMNS

01 t/m 09-10 Ben Bits